

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અનામત રાખેલ તારીખ : ૦૩/૦૨/૨૦૨૬

જાહેર કરેલ તારીખ : ૦૬/૦૪/૨૦૨૬

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૪૬૫૨/૨૦૨૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ સુનિતા અગ્રવાલ

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી સંજીવ જે. ઠાકર

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના

=====

એક્ચ્યુરેટ થર્મલ સ્પ્રે પ્રાઇવેટ લિમિટેડ

વિરુદ્ધ

એસ.કે.એફ. એન્જિનિયરિંગ એન્ડ લ્યુબ્રિકેશન ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફે સિનિયર વકીલ શ્રી એસ.એન. સોપરકર સાથે સિનિ.

વકીલ શ્રી યુ.ડી. શુક્લા સાથે વકીલ શ્રી આદિત્ય સી. યાજ્ઞિક (૮૨૨૮)

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફે જયાની બી. શાહ (૮૪૯૫)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફે સિનિયર વકીલ શ્રી કમલ ત્રિવેદી સાથે સિનિયર

વકીલ શ્રી દેવાંગ નાણાવટી સાથે શ્રી પી.એ. જાડેજા સાથે સુશ્રી કિરણ આર.

ઉદાસી સાથે સુશ્રી રૂપલ ભાટિયા સાથે શ્રી વિનય બૈરાગ્રા સાથે વકીલ શ્રી મંગેશ

ખંડેલવાલ

=====

કોરમ: માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ સુનિતા અગ્રવાલ

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી સંજીવ જે. ઠાકર

સી.એ.વી. ચુકાદો

(માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ સુનિતા અગ્રવાલ મારફત)

પ્રસ્તાવના:-

૧. આબિટ્રેશન એન્ડ કોન્સિલિએશન એક્ટ, ૧૯૯૬ (ટૂંકમાં 'સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬') ની કલમ ૩૭ હેઠળની આ અપીલ એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, અમદાવાદ (ગ્રામ્ય) એટલે કે વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળ દાખલ કરાયેલ કમર્શિયલ સિવિલ મિસ. એપ્લિકેશન નં. ૧૯/૨૦૨૪ ને મંજૂર કરીને, વિદ્વાન એકમાત્ર લવાદ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૭/૦૬/૨૦૨૪ નો લવાદ ચુકાદો, તારીખ ૧૬/૦૮/૨૦૨૪ નો હુકમ તેમજ તારીખ ૦૭/૧૦/૨૦૨૪ નો સુધારેલ ચુકાદો કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવા સામે દાખલ કરવામાં આવેલ છે.

૨. વાદગ્રસ્ત હુકમમાં નોંધાયેલ વિવાદનો નિર્ણય કરવા માટે સુસંગત સંક્ષિપ્ત

હકીકતો એવી છે કે, હાલના અપીલકર્તા – મૂળ દાવાકર્તા, એટલે કે એક્યુરેટ થર્મલ સ્પ્રે પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (જે હવે પછી 'દાવાકર્તા' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) એ સામાવાળા, એટલે કે એસ.કે.એફ. એન્જિનિયરિંગ એન્ડ લ્યુબ્રિકેશન ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (જે હવે પછી 'સામાવાળા' અથવા 'એસ.કે.એફ.' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) સાથે તારીખ ૦૨/૧૦/૨૦૦૮ ના રોજ એક બિઝનેસ કરાર કરેલ હતો, જે હેઠળ દાવાકર્તા ચોક્કસ પરિમાણો ધરાવતા લાર્જ સાઇઝ બેરિંગ્સ (ટૂંકમાં 'એલ.એસ.બી.') ના કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ માટે સુવિધા સ્થાપિત કરશે અને સાધનસામગ્રીમાં રોકાણ કરશે અને સામાવાળા – એસ.કે.એફ. કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ માટે દર વર્ષે બેરિંગ્સનો ન્યૂનતમ બાંયધરીકૃત જથ્થો પૂરો પાડશે, જેમાં નિષ્ફળ જતાં તેઓ ખાધ માટે સરેરાશ મૂળભૂત કિંમતના ૬૦% ચૂકવશે.

૩. સદર બિઝનેસ કરારના અમલ પહેલાં, ઓક્ટોબર, ૨૦૦૭ અને સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૮ વચ્ચે લોજિસ્ટિક્સ, રોકાણ અને પેટા-કરાર વ્યવસ્થા અંગે પક્ષકારો વચ્ચે ઘણી બેઠકો અને ઇ-મેલની આપ-લે થઈ હતી. તારીખ ૨૬/૦૨/૨૦૦૮ ના રોજ, પક્ષકારોએ ચોક્કસ પરિમાણોના એલ.એસ.બી. ના કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ સંબંધિત વિશિષ્ટતાઓ, અધિકારો અને જવાબદારીઓ અંગે ગુપ્તતા કરાર (કોન્ફિડેન્શિયલિટી એગ્રીમેન્ટ) કર્યો હતો.

૪. તારીખ ૧૨/૦૩/૨૦૦૮ ના રોજ કર્ણાવતી ક્લબ, અમદાવાદ ખાતે એક બેઠક યોજાઈ હતી, ત્યારબાદ દાવાકર્તા દ્વારા તૈયાર કરાયેલ તારીખ ૦૨/૦૫/૨૦૦૮ નો વિગતવાર "ફર્સ્ટ હેન્ડ રિપોર્ટ" રજૂ કરાયો હતો. સદર રિપોર્ટમાં રોકાણના અંદાજ

સાથે પ્રથમ વર્ષમાં ૩,૬૦૦ બેરિંગ્સના કોટિંગ માટે સ્થાપિત ક્ષમતાનો પ્રસ્તાવ મૂકવામાં આવ્યો હતો, જે ૫ વર્ષમાં વધીને ૧૪,૦૦૦ બેરિંગ્સ થવાની હતી.

૫. જૂન અને જુલાઈ ૨૦૦૮ વચ્ચે, દાવાકર્તાએ આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપારી કાર્યક્રમોમાં હાજરી આપી, મશીનરીની ખરીદી કરી અને વિદેશમાં એસ.કે.એફ. ની સુવિધાઓની મુલાકાત લીધી. તારીખ ૨૦/૦૮/૨૦૦૮ ના રોજ દાવાકર્તાએ પ્રોજેક્ટ માટે એસ.કે.એફ. ના બાવળા પ્લાન્ટને અડીને આવેલી જમીન સંપાદિત કરવાની માહિતી આપી અને એસ.કે.એફ. ની જમીનમાંથી એપ્રોચ રોડની માંગણી કરી. સદર બિઝનેસ કરાર તારીખ ૦૮/૧૦/૨૦૦૮ ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો અને પક્ષકારો દ્વારા તારીખ ૧૭/૧૦/૨૦૦૮ ના રોજ સહી કરવામાં આવી હતી. દાવાકર્તાએ સુવિધા માટે તારીખ ૦૩/૦૩/૨૦૦૯ ના રોજ જમીન ખરીદી હતી પરંતુ એસ.કે.એફ. દ્વારા એપ્રોચ રોડ ઉપલબ્ધ ન હોવાને કારણે બાંધકામ શરૂ થઈ શક્યું ન હતું.

૬. દાવાકર્તાએ આક્ષેપ કર્યો હતો કે એસ.કે.એફ. એ પાછળથી બાવળા ખાતે મોટા કદના બેરિંગ્સ બનાવવાની તેની યોજના પડતી મૂકી દીધી હતી અને ઉત્પાદન વિદેશમાં ફેરવી દીધું હતું, જેથી બિઝનેસ કરારનો ભંગ કર્યો હતો. જો કે, સામાવાળા એસ.કે.એફ. એ આ આક્ષેપને નકારી કાઢ્યો હતો અને ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે જ્યાં સુધી દાવાકર્તા કરારની વિશિષ્ટતાઓ અનુસાર સુવિધા સ્થાપિત અને કાર્યરત ન કરે ત્યાં સુધી તે બેરિંગ્સ સપ્લાય કરવા માટે બંધાયેલ નથી.

૭. સામાવાળા – એસ.કે.એફ. એ દલીલ કરી હતી કે એપ્રોચ રોડની જોગવાઈ તારીખ ૧૭/૧૦/૨૦૦૮ ના રોજ થયેલ તારીખ ૦૨/૧૦/૨૦૦૮ ના બિઝનેસ કરારનો ક્યારેય ભાગ નહોતી અને આવી કોઈ પ્રતિબદ્ધતાનો સ્પષ્ટપણે ઇનકાર કર્યો હતો.

૮. એવું જણાય છે કે ૨૦૦૯ અને ૨૦૧૦ વચ્ચે વિવિધ બેઠકો અને પત્રવ્યવહાર થયા હતા, જેનો કોઈ ઉકેલ આવ્યો ન હતો.

૯. એકમાત્ર લવાદની નિમણૂક માટે તારીખ ૧૮/૦૭/૨૦૧૪ ની નોટિસ બાદ લવાદની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. હાઈકોર્ટે આબિટ્રિશન પિટિશન નં. ૫૭/૨૦૧૪ માં તારીખ ૧૨/૧૨/૨૦૧૪ ના હુકમ દ્વારા વિદ્વાન એકમાત્ર લવાદની નિમણૂક કરી હતી જેમણે તારીખ ૧૭/૦૬/૨૦૨૪ ના રોજ અંતિમ ચુકાદો આપ્યો હતો. સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૩ હેઠળ દાખલ કરેલી અરજી પર તારીખ ૧૬/૦૯/૨૦૨૪ નો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો અને તારીખ ૦૭/૧૦/૨૦૨૪ ના રોજ સુધારેલો ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હતો.

લવાદનો ચુકાદો:-

૧૦. વિદ્વાન લવાદે પક્ષકારોના કરાર અને રજૂઆતોમાંથી ઉદ્ભવતા નીચેના મુખ્ય મુદ્દાઓ ઘડ્યા હતા:

૧. શું દાવાકર્તા તારીખ ૧૭/૧૦/૨૦૦૮ ના બિઝનેસ કરાર

હેઠળ પોતાની જવાબદારીનો ભાગ ભજવવા માટે તૈયાર અને

તત્પર હતો?

૨. શું દાવાકર્તા તારીખ ૧૭/૧૦/૨૦૦૮ ના બિઝનેસ કરાર હેઠળ પોતાની જવાબદારીઓ પૂર્ણ કરવામાં નિષ્ફળ ગયો હતો?

૪. શું સામાવાળાએ તારીખ ૧૭/૧૦/૨૦૦૮ ના બિઝનેસ કરારનો ભંગ કર્યો હતો?

૫. શું સામાવાળા દાવાકર્તા દ્વારા ખરીદેલ અડીને આવેલી જમીન માટે એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા?

૬. શું સામાવાળાની નિષ્ફળતા/ભંગને કારણે દાવાકર્તા ફેક્ટરી બાંધવામાં અવરોધાયા હતા?

૭. શું સામાવાળાએ જૂન ૨૦૦૯ થી માર્ચ ૨૦૧૪ ના નિર્ધારિત સમયગાળા દરમિયાન ડ્રોઇંગ નં. ૧૦૬૪૮૦ અને ૧૦૬૪૯૦ મુજબ મોટા કદના બેરિંગ્સનું ઉત્પાદન કર્યું હતું? જો હા, તો કેટલા જથ્થામાં?

૮. શું સામાવાળા દ્વારા બચાવ નિવેદનમાં દલીલ કરાયા મુજબ દાવાકર્તા સામાવાળાને પ્રોસેસિંગ માટે બેરિંગ આપવાનું કહે તે પહેલાં તેણે યોગ્ય સુવિધા સ્થાપિત કરવી જરૂરી હતી?

૯. શું સામાવાળાએ દાવાકર્તા દ્વારા દાવા અરજીમાં જણાવ્યા મુજબ કરારબદ્ધ જથ્થાના બેરિંગ્સ ન આપીને બિઝનેસ કરારનો

ભંગ કર્યો હતો? જો હા, તો તેની શું અસર થાય?

કરારમાં સમય મહત્વનો હોવા બાબત, તુકસાનીનો દાવો, વ્યાજ અને ખર્ચ અંગે દાવાકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલા અન્ય મુદ્દાઓ ઉપરોક્ત નોંધાયેલા મુખ્ય મુદ્દાઓને આનુષંગિક છે.

૧૧. મુદ્દા નં. ૧, ૩, ૪, ૫, ૬ અને ૮ ના જવાબો હકારાત્મક આપવામાં આવ્યા હતા જ્યારે મુદ્દા નં. ૨, ૭ અને ૮ ના જવાબો નકારાત્મક આપવામાં આવ્યા હતા.

૧૨. વિદ્વાન લવાદ દ્વારા જાહેર કરાયેલ આખરી ચુકાદો નીચે મુજબ છે:

“૨૩૩. ચુકાદાના મુખ્ય ભાગમાં નોંધાયેલા કારણોસર, ટ્રિબ્યુનલ દાવાકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવાઓને આંશિક રીતે મંજૂર કરે છે અને નીચે મુજબના અંતિમ નિર્દેશો જારી કરે છે:

(૧) દાવાકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવા આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

(૨) દાવાકર્તા રૂ. ૨૫,૦૦,૦૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા પચીસ કરોડ પૂરા) ની રકમ મેળવવા માટે હકદાર ઠરે છે અને સામાવાળા દાવાકર્તાને આ રકમ ચૂકવવા માટે જવાબદાર ઠરે છે.

(૩) દાવાકર્તા લવાદની કાર્યવાહી શરૂ કરી તે તારીખથી એટલે કે તારીખ ૧૮-૦૭-૨૦૧૪ (સી૩-પાનું ૪૬૧) ના રોજ લવાદ માટે

નોટિસ જારી કરી ત્યારથી વાર્ષિક ૧૦% (દસ ટકા) ના દરે રૂ. ૨૫,૦૦,૦૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા પચીસ કરોડ પૂરા) ની મંજૂર રકમ પર વ્યાજ મેળવવા માટે પણ હકદાર છે;

(જ) દાવાકર્તા સામાવાળા પાસેથી રૂ. ૫૦,૦૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા પચાસ લાખ પૂરા) ના નિર્ધારિત લવાદ કાર્યવાહીના ખર્ચનો દાવો કરવા માટે પણ હકદાર છે;

(પ) દાવાકર્તાના બાકીના દાવા નામંજૂર કરવામાં આવે છે;”

૧૩. વિદ્વાન લવાદ દ્વારા મુદ્દા નં. ૧, ૨ અને ૪ પ્રાથમિક મુદ્દાઓ હોવાથી અને દાવાકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલા દાવાઓ પર અસર કરતા હોવાથી તેમને સાથે લેવામાં આવ્યા હતા. દાવાકર્તાની તરફેણમાં સદર મુદ્દાઓનો જવાબ આપતાં વિદ્વાન લવાદ દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે;

“૧૦૮. રેકૉર્ડ પરની સમગ્ર સામગ્રીને ધ્યાનમાં લીધા પછી, ટ્રિબ્યુનલને લાગે છે કે દાવાકર્તા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી ફરિયાદ સુસ્થાપિત છે અને વિશ્વસનીય પુરાવા રજૂ કરીને અને રેકૉર્ડ પર પૂરતી સામગ્રી મૂકીને તે સાબિત કરવામાં આવી છે.

“૧૦૯. અગાઉ નોંધ્યા મુજબ, દાવાકર્તાનું ઓઢવ ખાતે પોતાનું કામ કરવાનું સ્થળ છે જ્યાં તેઓ કાટ, ઘર્ષણ અને ઘસારા પ્રતિકારક કોટિંગ કાર્યનો પોતાનો વ્યવસાય કરતા હતા.

સામાવાળા હતા જેઓ તેમની પ્રક્રિયા માટે દાવાકર્તાની સેવાઓ મેળવવા માંગતા હતા અને તેમનો સંપર્ક કર્યો હતો. વિવિધ બેઠકો યોજાઈ હતી અને બિઝનેસ કરાર કરવામાં આવ્યો હતો.

“૧૧૦. રેકૉર્ડ પરથી એ પણ સ્પષ્ટ છે કે સામાવાળા હતા જેઓ ઈચ્છતા હતા કે દાવાકર્તા બાવળા ખાતે સામાવાળાની ફેક્ટરી નજીક મોટી ફેક્ટરી સ્થાપે જે દાવાકર્તા દ્વારા સંમત કરવામાં આવ્યું હતું અને તે મુજબ દાવાકર્તા દ્વારા જમીન ખરીદવામાં આવી હતી. અગાઉના ભાગમાં ઉલ્લેખિત વિવિધ ઇ-મેલ્સ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે દાવાકર્તાએ એસ.કે.એફ. ની મિલકત નજીક જમીન મેળવવા માટે શ્રેષ્ઠ પ્રયાસો કર્યા હતા અને છેવટે માલિકને રૂ. ૬૫,૦૦,૦૦૦/- ની મોટી રકમ ચૂકવીને ચીમનભાઈ પાસેથી જમીન ખરીદી હતી. એ પણ નોંધવું પ્રાસંગિક છે કે સદર વેચાણ દસ્તાવેજમાં દાવાકર્તાની ફેક્ટરીની જમીન માટે એપ્રોચ રોડની ગેરહાજરીનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો. પરંતુ સામાવાળા હતા જેઓ એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. તેથી, દાવાકર્તા ત્યાં પોતાની ફેક્ટરી સ્થાપી શક્યા ન હતા.

“૧૧૧. આમ, સમગ્ર બાબતને ધ્યાનમાં લેતાં, ટ્રિબ્યુનલ ઠરાવે છે કે દાવાકર્તા દ્વારા સાબિત કરવામાં આવ્યું છે કે તેઓ હંમેશા

તેમની જવાબદારીઓનો ભાગ ભજવવા માટે તૈયાર અને તત્પર હતા. સામાવાળા એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે કે દાવાકર્તા કરાર હેઠળ પોતાની જવાબદારીઓ પૂર્ણ કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા. દાવાકર્તા દ્વારા એ પણ સાબિત કરવામાં આવ્યું છે કે સામાવાળા હતા જેમણે બિઝનેસ કરારનો ભંગ કર્યો હતો.

“૧૧૨. ઉપરોક્ત કારણોસર, મુદ્દા નં. ૧ અને ૪ નો નિર્ણય હકારાત્મક એટલે કે દાવાકર્તાની તરફેણમાં અને સામાવાળાની વિરુદ્ધમાં કરવામાં આવે છે, જ્યારે મુદ્દા નં. ૨ નો નિર્ણય નકારાત્મક એટલે કે સામાવાળાની વિરુદ્ધમાં અને દાવાકર્તાની તરફેણમાં કરવામાં આવે છે.”

૧૪. વિદ્વાન લવાદે ઉપર ઉદ્ઘૂત તારણો પર પહોંચવા માટે બિઝનેસ કરારના નિયમો અને શરતો ઉપરાંત નીચેની ઘટનાઓ અને આસપાસના સંજોગોને ધ્યાનમાં લીધા હતા:-

(૧) કરાર પહેલાંની ઘટનાઓ;

(૨) દાવાકર્તા અને સામાવાળા વચ્ચેનો પત્રવ્યવહાર;

(૩) કરારોનો અમલ;

(૪) ગુપ્તતા કરાર પછીની પ્રવૃત્તિઓ;

(પ) જમીનનો પ્રશ્ન અને એપ્રોચ રોડ;

(ડ) દાવાકર્તા દ્વારા જમીનની ખરીદી પછીનો વિકાસ;

(જ) શું સામાવાળા દાવાકર્તાને રસ્તો/માર્ગ પૂરો પાડવા સંમત થયા હતા?;

(ઢ) ટ્રાયલ-રન;

(ઢ) દાવાકર્તા દ્વારા ફેક્ટરીની સ્થાપના;

(૧૦) વાસ્તવિક સમસ્યા;

(૧૧) બિઝનેસ કરારમાં ફેરફાર;

(૧૨) તારીખ ૦૨/૧૭.૧૦.૨૦૦૮ ના બિઝનેસ કરાર હેઠળ જૂન, ૨૦૦૮ અને માર્ચ, ૨૦૧૪ વચ્ચે મોટા પાયાના બેરિંગ્સનો સપ્લાય ન કરવો;

(૧૩) એનરકોન બેરિંગ્સ;

(૧૪) ઉપરોક્ત તારણો પર પહોંચવા માટે સામાવાળા દ્વારા નવા કરાર માટેનો આગ્રહ.

૧૫. લવાદ ચુકાદામાં ઉપરોક્ત શીર્ષકો હેઠળ કરવામાં આવેલી ચર્ચાનો મુખ્ય સાર અને નોંધાયેલા તારણો નીચે મુજબ છે:-

(૧) દાવાકર્તા અને સામાવાળા વચ્ચે તારીખ ૧૮/૧૦/૨૦૦૭ ના રોજ યોજાયેલી પ્રથમ બેઠકમાં પક્ષકારોએ મોટા કદના બેરિંગ્સના કોટિંગ કામ અંગે ચર્ચા કરી હતી. દાવાકર્તાએ સામાવાળાને થર્મલ સ્પ્રે કોટિંગ અને તેની પદ્ધતિ વિશે સમજાવ્યું હતું અને તેના નમૂનાઓ તથા ફોટોગ્રાફ્સ પણ બતાવ્યા હતા. સામાવાળાએ જણાવ્યું હતું કે તેઓ બાવળા પ્લાન્ટ, અમદાવાદ ખાતે પોતાની મેન્યુફેક્ચરિંગ સુવિધા સ્થાપવાની પ્રક્રિયામાં છે અને તેઓ એવી એજન્સીની શોધમાં હતા જે સામાવાળા દ્વારા ઉત્પાદિત મોટા કદના બેરિંગ્સ માટે કોટિંગ સેવાઓ પૂરી પાડી શકે.

(૨) તારીખ ૧૮/૧૦/૨૦૦૭ ની પ્રથમ બેઠક પછી પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા પત્રવ્યવહાર દર્શાવે છે કે ચર્ચા દરમિયાન, સામાવાળાએ સૂચન કર્યું હતું કે દાવાકર્તા લોજિસ્ટિક્સની સુવિધા માટે બાવળા ખાતે સામાવાળાની ફેક્ટરી નજીક પોતાની ફેક્ટરી સ્થાપવાનું વિચારી શકે છે. દાવાકર્તા પણ સદર સૂચન સાથે સંમત થયા હતા અને જણાવ્યું હતું કે જો દાવાકર્તાને સામાવાળા તરફથી નોંધપાત્ર પ્રમાણમાં કામની ખાતરી આપવામાં આવે તો આવું રોકાણ શક્ય બનશે. સામાવાળાએ બદલામાં ખાતરી આપી હતી કે કરાર હેઠળ તે નક્કી કરવામાં આવશે.

(૩) તારીખ ૨૬/૦૨/૨૦૦૮ ના રોજ, દાવાકર્તા અને સામાવાળા વચ્ચે ગુપ્તતા કરાર કરવામાં આવ્યો હતો અને દાવાકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલા પ્રશ્નોનું નિરાકરણ લાવવા માટે પક્ષકારોના પ્રતિનિધિઓ વચ્ચે બેઠકો યોજાઈ હતી.

(જ) ચુકાદામાં દાવાકર્તા દ્વારા સામાવાળાને મોકલવામાં આવેલ તારીખ ૦૮/૦૪/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ (સી૧-પાનું ૭૦) નો સંદર્ભ છે જેમાં જણાવાયું છે કે દાવાકર્તાએ બાવળામાં એસ.કે.એફ. ની મિલકત નજીક જમીન જોઈ હતી અને તેઓ પ્રોજેક્ટ માટે મશીનરીના સપ્લાય પર પણ કામ કરી રહ્યા હતા.

(પ) ત્યારબાદ તારીખ ૦૨/૧૦/૨૦૦૮ ના રોજ બિઝનેસ કરાર કરવામાં આવ્યો હતો અને પક્ષકારો દ્વારા તારીખ ૧૭/૧૦/૨૦૦૮ (સી૧-પાના ૫-૯) ના રોજ તેના પર સહી કરવામાં આવી હતી.

(ડ) સદર બિઝનેસ કરારમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે સામાવાળા જૂન ૨૦૦૯ થી ૧૫૦૦ મીમી થી ૨૫૦૦ મીમી ના બહારના વ્યાસની સાઈઝ રેન્જમાં અને એપ્રિલ ૨૦૧૧ થી ૧૫૦૦ મીમી થી ૩૫૦૦ મીમી ના વ્યાસવાળા બેરિંગ નં. ૧૦૬૪૮૦ અને ૧૦૬૪૯૦ ના લાર્જ સાઈઝ બેરિંગ્સ (એલ.એસ.બી.) નું કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ દાવાકર્તા પાસેથી કરાવશે.

(ઢ) વિદ્વાન લવાદ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યું છે કે દાવાકર્તાએ સામાવાળાની સૂચના મુજબ સામાવાળાના બાવળા પ્લાન્ટને અડીને આવેલી જમીન ખરીદવામાં રોકાણ કર્યું હોવાનું જણાવ્યું હતું કે દાવાકર્તાની ફેક્ટરી સામાવાળાની ફેક્ટરીની નજીક હોવી જોઈએ. અને દાવાકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, સામાવાળાના બાવળા પ્લાન્ટની બાજુમાં પોતાની ફેક્ટરી સ્થાપવામાં મદદ અને સહાય પૂરી પાડવાની ખાતરી સામાવાળા દ્વારા આપવામાં આવી હતી. દાવાકર્તાએ રજૂઆત કરી હતી કે તેણે સામાવાળા દ્વારા આપવામાં આવેલી ખાતરી પર સામાવાળાના

બાવળા પ્લાન્ટને અડીને આવેલી જમીન ખરીદવામાં મોટું રોકાણ કર્યું હતું કે તે દાવાકર્તાને પોતાની ફેક્ટરી સ્થાપવા માટે ખરીદેલી જમીન સુધી પહોંચવા માટે પોતાની જમીનમાંથી લીઝ પર અથવા વેચાણથી એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડશે.

(૮) વિજ્ઞાન લવાટે તારીખ ૨૩/૦૬/૨૦૦૮ થી ૧૦/૦૮/૨૦૦૮ દરમિયાન પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા વિવિધ પત્રવ્યવહારની નોંધ લેતાં આગળ નોંધ્યું હતું કે ઓક્ટોબર, ૨૦૦૮ ના મહિનામાં દાવાકર્તાએ જમીન વેચાણનો કરાર કર્યો હતો અને ખરીદ કિંમત ચૂકવી હતી. વેચાણ દસ્તાવેજમાં પોતે જ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે દાવાકર્તાની ફેક્ટરીની જમીન સુધી પહોંચવા માટે કોઈ સીધો એપ્રોચ રોડ નહોતો અને એપ્રોચ રોડ માટે ૧૬૨ ચોરસ મીટરની નાની જમીન લીઝ/વેચાણ પર લેવી જરૂરી હતી.

(૯) ઉપરોક્ત જમીનની ખરીદી પછી, તારીખ ૦૩/૦૩/૨૦૦૯ ના રોજ, દાવાકર્તાએ જમીનની સીમાનું સર્વેક્ષણ કરાવ્યું અને ભૂમિપૂજન અને ખાતમુહૂર્ત જેવી વિધિઓ કર્યા પછી, બિન-ખેતી (એન.એ.) ઉપયોગની પરવાનગી મેળવવા માટે ગુજરાત ટેનન્સી એન્ડ એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ રિફોર્મ્સ એક્ટ, ૧૯૪૮ ની કલમ ૬૩-એએ હેઠળ અરજી કરવામાં આવી હતી. વધુમાં પ્રસ્તાવિત ફેક્ટરી અને ઓફિસ બિલ્ડિંગ માટે લેઆઉટ પ્લાન તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો; વીજ જોડાણ મેળવવા માટે અરજી કરવામાં આવી હતી; પ્રસ્તાવિત ફેક્ટરી અને મકાન માટે ક્વોટેશન મેળવવામાં આવ્યા હતા.

(૧૦) જમીનની ખરીદી પછી, દાવાકર્તાએ રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રવાસો કર્યા

પછી અને જરૂરી નાણાં વગેરે મેળવવાની તૈયારીઓ કર્યા પછી પ્લાન્ટ અને મશીનરીની ખરીદી માટે ઓર્ડર આપ્યા હતા.

(૧૧) ત્યારબાદ વિદ્વાન લવાદ દ્વારા એવો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવ્યો હતો કે દાવાકર્તાએ પ્રોજેક્ટના અમલીકરણની દિશામાં કરાર હેઠળ દાવાકર્તા દ્વારા લેવા જરૂરી એવા તમામ પગલાં લીધાં હતાં.

(૧૨) “શું સામાવાળા દાવાકર્તાને એપ્રોચ રોડ/માર્ગ પૂરો પાડવા સંમત થયા હતા?” તે અંગે ઘડવામાં આવેલા પેટા-મુદ્દા પર વિદ્વાન લવાદ દ્વારા ચુકાદામાં પેરા ‘૮૩’ થી ‘૮૫’ માં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

“૮૩. દાવાકર્તાનું કહેવું છે કે સામાવાળા હતા જેમણે લોજિસ્ટિક્સની સુવિધા માટે બાવળા ખાતે સામાવાળાની ફેક્ટરી નજીક જમીન ખરીદવા દાવાકર્તાને સમજાવ્યા હતા. દાવાકર્તા એ શરતે સદર સૂચન સાથે સંમત થયા હતા કે સામાવાળા દ્વારા દાવાકર્તાને પૂરતું કામ પૂરું પાડવામાં આવશે, સામાવાળા આવા સૂચન સાથે સંમત થયા હતા. દાવાકર્તાએ ત્યારબાદ સામાવાળાની ફેક્ટરી નજીક ઉપલબ્ધ જમીન મેળવવા પ્રયાસો કર્યા અને જોયું કે એક ચીમનભાઈની મિલકત એસ.કે.એફ. ની ફેક્ટરી નજીક આવેલી હતી. ચીમનભાઈ પણ દાવાકર્તાને જમીન વેચવા તૈયાર હતા. જો કે, સમસ્યા એ હતી કે એસ.કે.એફ. ની મિલકત સુધી તેનો કોઈ એપ્રોચ રોડ નહોતો.

તેથી દાવાકર્તાએ સામાવાળાના અધિકારીઓ સમક્ષ આ બાબત રજૂ કરી. ઉપર ઉલ્લેખિત કેટલાક ઇ-મેલ્સ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે સામાવાળા દાવાકર્તાને વેચાણથી અથવા લીઝ પર એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવાના પ્રસ્તાવ પર વિચાર કરી રહ્યા હતા.

“૮૪. આવી ખાતરીઓ અને વચનો પર આધાર રાખીને, દાવાકર્તાએ ચીમનભાઈ પાસેથી જમીનનો મોટો હિસ્સો (આશરે ૭૫૦૦ ચો.મી.) ખરીદ્યો. વેચાણ દસ્તાવેજ તારીખ ૦૩-૦૩-૨૦૦૯ ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો. એ નોંધવું પ્રાસંગિક છે કે સદર વેચાણ દસ્તાવેજમાં પણ એવો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે દાવાકર્તાની મિલકત સુધી પહોંચવા માટે કોઈ એપ્રોચ રોડ નહોતો જે એસ.કે.એફ. દ્વારા દાવાકર્તાને લીઝ પર અથવા વેચાણથી એપ્રોચ રોડ આપીને પૂરો કરવામાં આવશે.

“૮૫. સામાવાળા વતી નિઃશંકપણે એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે સામાવાળા દ્વારા દાવાકર્તાને આવો એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવામાં આવશે તેવું કોઈ વચન, ખાસ કરીને કોઈ ચોક્કસ વચન આપવામાં આવ્યું નહોતું. જ્યાં સુધી કરારનો સંબંધ છે, તેમાં ક્યાંય એવી જોગવાઈ નહોતી કે દાવાકર્તા સામાવાળાની ફેક્ટરી નજીક પોતાની ફેક્ટરી બાંધશે અને સામાવાળા એપ્રોચ રોડ સહિત કોઈપણ હેતુ માટે દાવાકર્તાને કોઈ જમીન પૂરી

પાડશે. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે જો એમ માની લેવામાં આવે કે હેમંત જોગ, પૂરણ લાલા, અલેઈન અથવા સામાવાળાના કોઈપણ વ્યક્તિ/અધિકારીએ આવી ખાતરી અથવા વચન આપ્યું હોય, તો પણ તે સામાવાળાને બંધનકર્તા રહેશે નહીં અને દાવાકર્તા કરાર હેઠળ પોતાની જવાબદારીઓ પૂર્ણ કરવામાં નિષ્ફળતા માટે કહેવાતા વચન પર આધાર રાખી શકે નહીં. અહીં જણાવી શકાય કે જ્યાં સુધી હેમંત જોગનો સંબંધ છે, તેઓ સામાવાળાના મેન્યુફેક્ચરિંગ અને સપ્લાય ચેઈનના વડા હતા અને હેમંત જોગ પોતે જ હતા જેમણે સામાવાળા એસ.કે.એફ. વતી અને તેમના તરફથી તારીખ ૧૭-૧૦-૨૦૦૮ ના રોજ બિઝનેસ કરાર પર સહી કરી હતી. આમ, એ સ્પષ્ટ છે કે સામાવાળા દાવાકર્તાને એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવા સંમત થયા હતા.”

(૧૩) ચુકાદા હેઠળના ઉપરોક્ત ફકરાઓમાં સામાવાળા દાવાકર્તાને એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવા સંમત થયા હોવાનું ઠરાવતી વખતે, વિદ્વાન લવાદે આગળ નોંધ્યું હતું કે તારીખ ૦૨/૧૭.૧૦.૨૦૦૮ ના રોજ બિઝનેસ કરારના અમલ પહેલાં પણ જુલાઈ, ૨૦૦૮ માં જર્મનીમાં દાવાકર્તા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલ ટ્રાયલ-રન દર્શાવે છે કે દાવાકર્તા સામાવાળા દ્વારા પ્રસ્તાવિત પ્રોજેક્ટમાં ખૂબ જ રસ ધરાવતા હતા અને પક્ષકારો વચ્ચે બિઝનેસ કરારના અમલ પહેલાં પણ તે દિશામાં આગળ વધ્યા હતા અને નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હતો કે દાવાકર્તા કરારના

પોતાના ભાગનું પાલન કરવા તૈયાર અને તત્પર હતા.

(૧૪) કરારના પોતાના ભાગનું પાલન કરવા માટે દાવાકર્તાની તૈયારી અને તત્પરતા વિશેના મુદ્દા નં. ૧ નો જવાબ આપતી વખતે, વિદ્વાન લવાદ દ્વારા એ પણ નોંધવામાં આવ્યું છે કે દાવાકર્તાની ડ, પ્રણામી એસ્ટેટ, ઓઢવ, અમદાવાદ ખાતે પોતાની ફેક્ટરી હતી જ્યાંથી તેઓ પોતાનો વ્યવસાય કરતા હતા. જો કે, જ્યારે સામાવાળાના પ્રતિનિધિઓ દાવાકર્તાને મળ્યા અને મોટા પાયે વ્યવસાય વિશે ચર્ચા કરી, ત્યારે દાવાકર્તા બાવળા ખાતે એસ.કે.એફ. ની ફેક્ટરી નજીક મોટી ફેક્ટરી સ્થાપવા સંમત થયા, તે પણ એટલા માટે કે સામાવાળા ઇચ્છતા હતા કે દાવાકર્તા બાવળા ખાતે એસ.કે.એફ. ની ફેક્ટરી નજીક પોતાની ફેક્ટરી સ્થાપે. અને સામાવાળાએ જૂન, ૨૦૦૯ થી માર્ચ, ૨૦૧૪ સુધી કરારમાં દર્શાવ્યા મુજબ મોટું કામ પૂરું પાડવાની સંમતિ આપી હોવાથી, દાવાકર્તાએ જમીન ખરીદીને અને સાધનો તથા મશીનરી માટે ઓર્ડર આપીને નોંધપાત્ર રકમનું રોકાણ કર્યું હતું.

(૧૫) જો કે, એપ્રોચ રોડ ઉપલબ્ધ ન હોવાથી, દાવાકર્તાએ શરૂઆતમાં જમીન માલિકને સમજાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો જેમણે એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવા માટે પોતાની જમીનનો એક ભાગ વેચવા અથવા લીઝ પર આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો, ત્યારબાદ દાવાકર્તાએ સામાવાળાનો સંપર્ક કર્યો હતો જેઓ તારીખ ૧૦/૧૦/૨૦૦૯ ના ઇ-મેલ (સી-૨- પાનું ૩૧૩) દ્વારા એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવા સંમત થયા હતા. સદર ઇ-મેલનો સંદર્ભ આપતાં વિદ્વાન લવાદ દ્વારા ફકરા ‘૯૬’ માં નીચે મુજબ નોંધવામાં આવ્યું હતું:

“૯૬. રેકૉર્ડ એ પણ દર્શાવે છે કે સામાવાળા દાવાકર્તાને એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવા સંમત થયા હતા. તારીખ ૧૦-૧૦-૨૦૦૯ ના ઈ-મેલ (સીર-પાનું ૩૧૩) દ્વારા સામાવાળાના મંદાર વૈધએ દાવાકર્તાના નીરવ મહેતાને જાણ કરી હતી કે સામાવાળા "મેસર્સ એ.ટી.એસ. ને જમીન વેચાણની શક્યતા" માટે તૈયાર હતા. વાજબી બજાર કિંમત પ્રતિ ચોરસ વાર રૂ. ૧૫૦૦ હતી. તમામ ખર્ચ દાવાકર્તાએ ભોગવવાનો હતો. સામાવાળા દ્વારા દાવાકર્તાની સ્વીકૃતિ પણ માંગવામાં આવી હતી.”

(૧૬) ઉપરોક્ત બાબતોનું અવલોકન કર્યા પછી, વિદ્વાન લવાદે મુદ્દા નં. ૪ એટલે કે “શું સામાવાળાએ બિઝનેસ કરારનો ભંગ કર્યો હતો” તેની તપાસ ઉપર નોંધ્યા મુજબ “(૧૦) થી (૧૪)” શીર્ષકો હેઠળ કરી હતી અને નીચે મુજબ નોંધ્યું હતું:

(એ) દાવાકર્તા અને સામાવાળા વચ્ચેનો પ્રશ્ન હેઠળનો કરાર તારીખ ૧૭/૧૦/૨૦૦૮ ના રોજ એ બાબત ધ્યાનમાં રાખીને કરવામાં આવ્યો હતો કે સુઝલોન માટે સ્વયંબંધ બેરિંગ્સ (૧૦૬૪૮૦ અને ૧૦૬૪૯૦) નું કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ કરવાનું હતું. જો કે, સુઝલોન અને એસ.કે.એફ. વચ્ચેની વ્યવસ્થા સાકાર થઈ શકી ન હતી અને બદલામાં પોતાના સૌથી મોટા ગ્રાહકને ગુમાવી દેતાં, સામાવાળા દાવાકર્તાને મોટા કદના બેરિંગ નં. ૧૦૬૪૮૦ અને ૧૦૬૪૯૦ પૂરા પાડી શક્યા ન હતા, જેના માટે

દાવાકર્તાને જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં.

(બી) તારીખ ૨૫/૦૬/૨૦૦૯ ની બેઠક અને તારીખ ૦૭/૦૯/૨૦૦૯, ૧૦/૧૦/૨૦૦૯ અને ૦૮/૧૧/૨૦૦૯ ના ઇ-મેલ પત્રવ્યવહાર (બિઝનેસ કરાર પછીના) નો સંદર્ભ આપતાં વિદ્વાન લવાદ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યું હતું કે સામાવાળા - એસ.કે.એફ. એ શરૂઆતમાં જણાવ્યું હતું કે તેઓ બિઝનેસ કરારમાં સામાન્ય ફેરફાર ઇચ્છતા હતા પરંતુ પાછળથી તેમણે એવા ફેરફારો માંગ્યા હતા જે એવા પ્રકાર અને તીવ્રતાના હતા કે કરારનો મૂળ હેતુ જ નિષ્ફળ જાય અને તેથી દાવાકર્તા સામાવાળા દ્વારા સૂચવેલા ફેરફારો સાથે સંમત થયા ન હતા. વધુમાં, તારીખ ૦૨/૧૭.૧૦.૨૦૦૮ ના બિઝનેસ કરારમાં આવા ફેરફારો સામાવાળા દ્વારા તારીખ ૧૦/૧૦/૨૦૦૯ ના ઇ-મેલ દ્વારા દાવાકર્તાને એપ્રોચ રોડ માટે જમીન વેચવા સંમત થતી વખતે માંગવામાં આવ્યા હતા.

(સી) તારીખ ૦૨/૧૭.૧૦.૨૦૦૮ ના બિઝનેસ કરાર હેઠળ, સામાવાળાએ જૂન, ૨૦૦૯ થી માર્ચ, ૨૦૧૪ દરમિયાન મોટા કદના બેરિંગ ૧૦૬૪૮૦ અને ૧૦૬૪૯૦ સપ્લાય કરવા જરૂરી હતા, કરારમાં વોલ્યુમની જરૂરિયાત અને બાંધધરી (કિંમત) કલમ '૩' અને '૪' મુજબ. જો કે, વ્યવહાર નિષ્ફળ ગયો ત્યાં

સુધી સામાવાળાએ બિઝનેસ કરારની શરતો અનુસાર એક પણ એલ.એસ.બી. સપ્લાય કર્યો ન હતો. વાસ્તવમાં, સામાવાળાએ પોતે વર્ષ ૨૦૦૯ માં પોતાની ફેક્ટરીમાં એલ.એસ.બી. નું ક્યારેય ઉત્પાદન કર્યું ન હતું અને તેથી તેઓ દાવાકર્તાને તે પૂરા પાડી શક્યા ન હતા જેથી દાવાકર્તા આવા એલ.એસ.બી. પર કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગનું કામ કરી શકે.

(ડી) જો કે, સામાવાળાએ બિઝનેસ કરાર અનુસાર સુઝલોનના એલ.એસ.બી. પૂરા ન પાડવાની પોતાની નિષ્ક્રિયતા અને ભંગને છુપાવવા માટે દાવાકર્તાને એનરકોન બેરિંગ્સના પેઇન્ટિંગનું કામ ઓફર કર્યું હતું. તે મુદ્દે પક્ષકારો વચ્ચે ઘણા ઇ-મેલની આપ-લે થઈ હતી અને દાવાકર્તાએ આગ્રહ રાખ્યો હતો કે બિઝનેસ કરાર હેઠળની તમામ જવાબદારીઓ સામાવાળા દ્વારા પૂર્ણ થવી જોઈએ અને દાવાકર્તાને એપ્રોચ રોડ પણ ઉપલબ્ધ કરાવવો જોઈએ, ત્યાર પછી જ બિઝનેસ કરારમાં સામાવાળા દ્વારા માંગવામાં આવેલા કોઈપણ ફેરફાર પર વિચાર કરી શકાય.

(ઇ) પક્ષકારો વચ્ચેના તારીખ ૦૬/૦૪/૨૦૧૦ અને ૩૦/૦૪/૨૦૧૦ ના ઇ-મેલ્સનો સંદર્ભ આપતાં વિદ્વાન લવાદે નોંધ્યું હતું કે સામાવાળાએ આક્ષેપ કર્યો હતો કે દાવાકર્તાએ

સમય આપવા છતાં પોતાની ફેક્ટરી સ્થાપિત ન કરીને બિઝનેસ કરારનો ભંગ કર્યો છે અને તેથી બિઝનેસ કરાર અસ્તિત્વમાં રહ્યો નથી અને કરારની નવી શરતો નક્કી કરવી પડશે.

(એફ) દાવાકર્તાએ જો કે પ્રત્યુત્તરમાં જણાવ્યું હતું કે સામાવાળા હતા જેમણે વિવિધ ક્ષતિઓ કરી હતી અને કથિત વિલંબ માટે સામાવાળા સંપૂર્ણપણે જવાબદાર હતા. બિઝનેસ કરારમાં દર્શાવ્યા મુજબ ડ્રોઇંગ મુજબ એલ.એસ.બી. નું ઉત્પાદન શક્ય નહોતું અને સામાવાળા કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગનું કામ કરવા માટે દાવાકર્તાને સામગ્રી સપ્લાય કરવાની સ્થિતિમાં નહોતા. દાવાકર્તાએ સદર સંજોગોમાં સમય લંબાવવાનો અને નિયમો તથા શરતો પર ફરીથી વાટાઘાટો કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને સામાવાળાને બિઝનેસ કરારની કલમ ‘૪.૧૧’ મુજબ રૂ. ૪ કરોડની રકમ ચૂકવવા પણ જણાવ્યું હતું.

(જી) આ ઉપરોક્ત ચર્ચાઓ અને તારણો સાથે વિદ્વાન લવાદે ઠરાવ્યું છે કે દાવાકર્તા તારીખ ૧૭/૧૦/૨૦૦૮ ના બિઝનેસ કરાર હેઠળ પોતાની જવાબદારીનો ભાગ ભજવવા માટે હંમેશા તૈયાર અને તત્પર હતો; અને દાવાકર્તા સદર કરાર હેઠળ પોતાની જવાબદારીઓ પૂર્ણ કરવામાં ક્યારેય નિષ્ફળ ગયો

નથી; વધુમાં સામાવાળા તરફથી બિઝનેસ કરારનો ભંગ
કરવામાં આવ્યો હતો.

તે મુજબ મુદ્દા નં. ૧, ૨ અને ૪ નો નિર્ણય સામાવાળાની વિરુદ્ધમાં કરવામાં
આવ્યો હતો.

(૧૭) મુદ્દા નં. ૫ અને ૬ પર વિદ્વાન લવાદે અગાઉ નોંધ્યા મુજબ મુદ્દા નં. ૧, ૨
અને ૪ પરના પોતાના તારણોનો પુનરોચ્ચાર કરતી વખતે ઉમેર્યું હતું કે
એલ.એસ.બી. ના કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગની લાંબી પ્રક્રિયાને કારણે, સામાવાળા
ઈચ્છતા હતા કે દાવાકર્તા પોતાની ફેક્ટરી સામાવાળાની ફેક્ટરીને અડીને સ્થાપે.
સામાવાળા હતા જેમણે દાવાકર્તાને સામાવાળાની ફેક્ટરીને અડીને આવેલી
જમીન ખરીદવાનો આગ્રહ રાખ્યો હતો અને દાવાકર્તા તેમ કરવા સંમત થયા હતા.
વિદ્વાન લવાદ દ્વારા એ પણ નોંધવામાં આવ્યું છે કે એપ્રોચ રોડની માંગણી
આખરી કરવામાં આવી હતી અને વેચાણ કિંમત પણ નક્કી કરવામાં આવી હતી
પરંતુ સામાવાળાએ દાવાકર્તાને એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવાનો ઇનકાર કર્યો હતો,
કારણ કે તે બિઝનેસ કરારના અમુક નિયમો અને શરતોમાં ફેરફાર કરવા માંગતા
હતા અને આગ્રહ રાખતા હતા કે દાવાકર્તા સુધારેલા નિયમો અને શરતો સાથે
સંમત થાય. દાવાકર્તા બિઝનેસ કરારના નિયમો અને શરતોમાં ફેરફાર સાથે સંમત
ન હોવાથી અને સામાવાળા દ્વારા એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવાનો ઇનકાર કરવાને
કારણે, દાવાકર્તા પોતાની ફેક્ટરી બાંધી શક્યા નહીં. ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે
સામાવાળા દાવાકર્તાને એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા અને

સામાવાળાની નિષ્ફળતા/ભંગને કારણે દાવાકર્તા ફેક્ટરી બાંધવામાં અવરોધાયો હતા.

(૧૮) મુદ્દા નં. ૭ નો જવાબ એવું ઠરાવીને આપવામાં આવ્યો હતો કે સામાવાળા દ્વારા એ સાબિત થયું નથી કે તેણે કરાર હેઠળ દાવાકર્તાને સપ્લાય કરવા સંમત થયેલ ડ્રોઇંગ નં. ૧૦૬૪૮૦ અને ૧૦૬૪૯૦ મુજબ એલ.એસ.બી. નું ઉત્પાદન કર્યું હતું.

(૧૯) મુદ્દા નં. ૮ “શું દાવાકર્તાએ પ્રોસેસિંગનું કામ ફાળવવા સામાવાળાને કહેતા પહેલાં યોગ્ય સુવિધા સ્થાપિત કરવી જરૂરી હતી” તે અંગે વિદ્વાન લવાદ દ્વારા એવો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવ્યો હતો કે સામાવાળા એ સાબિત કરવામાં અસમર્થ રહ્યા હતા કે દાવાકર્તા ફેક્ટરી સ્થાપવામાં અથવા યોગ્ય સુવિધા પૂરી પાડવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. સામાવાળા દ્વારા પરિસ્થિતિ ઊભી કરવામાં આવી હોવાથી, તે દાવાકર્તાને જવાબદાર ઠેરવી શકે નહીં.

(૨૦) મુદ્દા નં. ૯ પર એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે ઉપરોક્ત મુદ્દાઓ પરના તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, સામાવાળાએ દાવાકર્તાને કરારબદ્ધ કામનું પ્રમાણ પૂરું ન પાડીને બિઝનેસ કરારનો ભંગ કર્યો હતો.

(૨૧) દાવાઓની હકદારી પરના મુદ્દા નં. ૧૦ પર ચુકાદામાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:-

“૧૯૪. હવે, અમુક હકીકતો હવે વિવાદમાં નથી. તે ક્યાં તો

સ્વીકારવામાં આવી છે અથવા રેકૉર્ડ પર વિશ્વસનીય સામગ્રી મૂકીને સાબિત કરવામાં આવી છે. ટ્રિબ્યુનલ, ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગોના પ્રકાશમાં, એવી રાહત આપવાનો પ્રયાસ કરશે જે ન્યાય, સમાનતા અને વાજબીપણાના હેતુઓને પૂર્ણ કરે.

“૧૯૫. સામાવાળા વતી એવી દલીલ કે કરારનો ભંગ દાવાકર્તા દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો અને સામાવાળા દ્વારા નહીં, તે બિઝનેસ કરારની સંબંધિત કલમો અને ચુકાદાના અગાઉના ભાગમાં ઉદ્દેખિત કેટલાક સંદેશાવ્યવહારોને ધ્યાનમાં રાખીને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી છે અને ટ્રિબ્યુનલે ઠરાવ્યું છે કે કરારનો ભંગ સામાવાળા દ્વારા અને માત્ર સામાવાળા દ્વારા જ કરવામાં આવ્યો હતો. દાવાકર્તાએ આવી પરિસ્થિતિમાં લેશમાત્ર પણ યોગદાન આપ્યું નથી.

“૧૯૬. પરંતુ રેકૉર્ડ એ પણ દર્શાવે છે કે જ્યારે સામાવાળાએ દાવાકર્તાનો સંપર્ક કર્યો અને એલ.એસ.બી. ના કોર્ટિંગ અને પેઇન્ટિંગના કામ વિશે ચર્ચા કરી, ત્યારે તે માત્ર સામાવાળાને જ નહીં પરંતુ દાવાકર્તાને પણ ખબર હતી (અને સદર હકીકત દાવાકર્તા અને તેમના સિનિયર કાઉન્સેલ દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી અને તેના પર ભારે આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો) કે આવો કાચો માલ સુઝલોન ગ્રુપ કંપની (એસઈ

ફોર્જ) દ્વારા સામાવાળાને સપ્લાય કરવાનો હતો જે બદલામાં સામાવાળા દ્વારા કોટિંગ, પેઇન્ટિંગ અને પ્રોસેસિંગ માટે દાવાકર્તાને પૂરો પાડવાનો હતો.

“૧૯૭. રેકૉર્ડ દર્શાવે છે કે સુઝલોન મુખ્ય (અથવા એકમાત્ર) ગ્રાહક હતા જેમની પાસેથી સામાવાળાને કાચો માલ મળવાનો હતો અને બદલામાં જરૂરી પ્રક્રિયા માટે દાવાકર્તાને સપ્લાય કરવાનો હતો. રેકૉર્ડ એ પણ દર્શાવે છે કે કેટલીક સમસ્યાઓને કારણે, સુઝલોન સામાવાળાને કાચો માલ સપ્લાય કરી શક્યા ન હતા જેના પરિણામે સામાવાળા દ્વારા દાવાકર્તાને આવી સામગ્રી સપ્લાય કરવામાં આવી ન હતી. આમ, જ્યારે સામાવાળા દાવાકર્તાને કાચો માલ સપ્લાય કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા ત્યારે તે દાવાકર્તાનો વાંક ન હોઈ શકે, પરંતુ દાવાકર્તાને આવી સામગ્રી ઉપલબ્ધ ન કરાવવામાં અને વધુ પૈસા મેળવવા માટે કોઈ અન્ય વ્યક્તિને સદર કામ અથવા કરાર ફાળવવામાં સામાવાળા તરફથી કોઈ ઇરાદાપૂર્વકનું અથવા બદદાનતવાનું કૃત્ય પણ નહોતું. કેસની હકીકતો પર, ટ્રિબ્યુનલનો એવો અભિપ્રાય છે કે સામાવાળા અને સુઝલોન વચ્ચેની વ્યવસ્થા નિષ્ફળ જવાથી સામાવાળા તેમજ દાવાકર્તા બંનેને અસર થઈ હતી.

“૧૯૮. આ પાસા અને વિચારણાને ધ્યાનમાં રાખીને, મારે સામાવાળા પાસેથી દાવાકર્તા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દાવાની માંગણીનો નિર્ણય કરવો પડશે.”

(૨૨) તેમાં આગળ નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

“૧૯૯. જ્યાં સુધી ન્યૂનતમ બાંધધરીનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી કોઈ વિવાદ નથી કારણ કે તે લેખિતમાં સ્પષ્ટ છે. કરાર ચીજવસ્તુના ન્યૂનતમ સપ્લાય માટે જોગવાઈ કરે છે, જેમાં નિષ્ફળ જતાં સામાવાળાએ દાવાકર્તાને ૬૦% (સાઈઠ ટકા) રકમ ચૂકવવી જરૂરી હતી.

“૨૦૦. દાવાકર્તાએ દાવા અરજીમાં આક્ષેપ કર્યો છે કે સામાવાળા દ્વારા કરારના ભંગ અને ક્ષતિને કારણે તેમને મોટું નુકસાન થયું હતું. તેથી દાવાકર્તાએ દાવા અરજીમાં બિઝનેસ કરાર હેઠળ રૂ. ૬૪,૯૨,૧૨,૯૯૦/- ની રકમ માટે અરજ કરી હતી (દાવા અરજીનો પેરા ૫૫). દાવાકર્તાએ ૧૫% ના દરે વ્યાજનો દાવો પણ કર્યો છે જે રૂ. ૨૭,૯૯,૫૫,૭૪૮/- થાય છે. આમ, દાવાકર્તાએ કુલ રૂ. ૯૨,૯૧,૬૮,૭૩૮/- ની રકમનો દાવો કર્યો છે. એવી પણ અરજ કરવામાં આવી હતી કે વ્યાજ જે ગણવામાં આવ્યું હતું તે ૩૧-૦૩-૨૦૧૫ સુધીનું હતું અને દાવાકર્તા ૦૧-૦૪-૨૦૧૫ થી રકમની ચુકવણી/વસૂલાત સુધી

વાર્ષિક ૧૫% ના દરે મંજૂર રકમ પર વધુ વ્યાજ મેળવવા હકદાર છે.

“૨૦૧. હવે, મેં અગાઉ નોંધ્યું છે કે, જો કે દાવાકર્તાનો કોઈ વાંક નહોતો અને તેમણે કરારનો ભંગ કર્યો નહોતો, તેમ છતાં આ એવો કેસ પણ નહોતો કે જ્યાં સામાવાળાએ દાવાકર્તા પાસેથી કામ છીનવી લઈને અયોગ્ય લાભ લીધો હોય અને દૂષિત ઇરાદા સાથે, છૂપા હેતુથી અથવા વધુ નફા માટે કોઈ અન્યને કામ સોંપ્યું હોય. મારા મતે, સદર પરિબળને સંપૂર્ણપણે અવગણી શકાય નહીં. વધુમાં, વ્યવહારિક રીતે, બિઝનેસ કરાર સામાવાળા દ્વારા સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ, દાવાકર્તા માટે અન્ય કોઈપણ કામ/કામગીરી વગેરે લેવાનું ખુલ્લું હતું. દાવાકર્તાનો એવો કેસ નથી કે બિઝનેસ કરારની કહેવાતી સમાપ્તિ પછી પણ, દાવાકર્તા તમામ સાધનસામગ્રી અને માનવશક્તિ સાથે સમગ્ર સમય દરમિયાન સાઈટ પર રહ્યા હતા. મારા મતે, સામાન્ય રીતે પણ આવી પરિસ્થિતિમાં કોઈપણ વાજબી અને સમજદાર વેપારી તે જગ્યા છોડી દેશે. એ સાચું છે કે પ્રશ્ન હેઠળના પ્રોજેક્ટ માટે દાવાકર્તા દ્વારા ખરીદેલી સ્થાવર મિલકત ત્યાં હતી જેના માટે દાવાકર્તાએ રૂ. ૭૦,૦૦,૦૦૦/- (આશરે) ખર્ચ્યા હતા અને તેને ખસેડી શકાય નહીં અને

ઉત્પાદક ઉપયોગ વિના તે જેમ છે તેમ જ રહેશે. પરંતુ મારો એવો અભિપ્રાય છે કે જૂન, ૨૦૧૦ માં બિઝનેસ કરારની કહેવાતી સમાપ્તિને ધ્યાનમાં રાખીને, દાવાકર્તા માર્ચ, ૨૦૧૪ ના અંત સુધી એટલે કે સાડા ત્રણ વર્ષથી વધુ સમય સુધી માણસો અને મશીનરી સાથે બાવળા ખાતેની સદર સાઈટ પર નિષ્ક્રિય રહ્યા ન હોત.

“૨૦૨. દાવા અરજીમાં દાવાકર્તાએ જણાવ્યું છે કે સામાવાળા દ્વારા વ્યવસ્થાનો મૂળભૂત અને ગંભીર ભંગ કરવામાં આવ્યો હતો જેના કારણે દાવાકર્તા બિઝનેસ કરાર દ્વારા પરિકલ્પિત સેવાઓ પૂરી પાડવાની પોતાની જવાબદારીઓ પૂર્ણ કરવામાં અવરોધાયા હતા. બિઝનેસ કરારમાં પૂરી પાડવામાં આવેલી ન્યૂનતમ ખાતરીપૂર્વકની બાંધધરી પણ સામાવાળા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવી નહોતી જેના પરિણામે દાવાકર્તાને ભારે આર્થિક નુકસાન થયું હતું. તેથી દાવાકર્તા બિઝનેસ કરાર હેઠળ નુકસાનીનો દાવો કરવા માટે હકદાર છે જે રૂ. ૬૫ કરોડ (આશરે) થાય છે (દાવા અરજીનો પેરા ૫૫).

“૨૦૩. સામાવાળા દ્વારા દાવાનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો છે. જણાવાયું હતું કે સામાવાળા વિવિધ મંજૂરીઓ, ફેક્ટરી લેઆઉટ પ્લાનની તૈયારી, ઇલેક્ટ્રિક પાવર વગેરેથી વાકેફ નહોતા.

સામાવાળા મશીનરીની ખરીદી, સપ્લાયર્સને એડવાન્સ ચુકવણી વગેરે બાબતે પણ અજાણ હતા. દાવાકર્તાની અન્ય વિગતોનો પણ ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી સામાવાળાના જણાવ્યા મુજબ, દાવાકર્તા નફાના કોઈપણ નુકસાનનો દાવો કરી શકે નહીં (બચાવ નિવેદન, પેરા ૫૪).

“૨૦૪. દાવાકર્તાએ જણાવ્યું છે કે દાવાકર્તાને એલ.એસ.બી. ના કોર્ટિંગ અને પેઈન્ટિંગનું કોઈ કામ ફાળવવામાં ન આવતાં, સામાવાળાએ બિઝનેસ કરારનો ભંગ કર્યો હતો. ભંગ સામાવાળા તરફથી થયો હોવાથી, તે બિઝનેસ કરારની કલમ ૪.૧૧ માં દર્શાવ્યા મુજબ લઘુત્તમ રકમ ચૂકવવા માટે બંધાયેલ હતા.”

(૨૩) વિદ્વાન લવાદ દ્વારા આમ એવો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવ્યો હતો કે:-

“૨૦૫. મેં અગાઉ જણાવ્યું છે કે દાવાકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, તારીખ ૦૬-૦૪-૨૦૧૦ ના ઇ-મેલ (સીર-પાના ૩૩૨-૩૮) દ્વારા સામાવાળાએ દાવાકર્તાને જાણ કરી હતી કે બદલાયેલા સંજોગોમાં મૂળ કરાર અને સમયમર્યાદા ટકી શકશે નહીં. સામાવાળા હતા જેમણે જણાવ્યું હતું કે બિઝનેસ કરારમાં ફેરફાર કરવો જરૂરી હતો અને અગાઉ ઉલ્લેખિત કરારમાં દાવાકર્તાને સંકેત પણ આપવામાં આવ્યો હતો (જુઓ તારીખ

૦૭-૧૦-૨૦૦૯ નો ઇ-મેલ, સીર-પાના ૩૧૧-૧૨). એ સાચું છે કે દાવાકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, સામાવાળા દ્વારા સૂચવવામાં આવેલા ફેરફારો નોંધપાત્ર પ્રકૃતિના હતા અને તેથી દાવાકર્તા તે ફેરફારો સાથે સંમત થયા ન હતા. પરંતુ દાવાકર્તા તે ફેરફારો સાથે સંમત ન હોવાથી સામાવાળાએ દાવાકર્તાને એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવાનો પણ ઇનકાર કર્યો હતો, જે ફેક્ટરીના બાંધકામ માટે આવશ્યક જરૂરિયાત હતી જ્યાં એલ.એસ.બી. ના રૂપમાં કાચો માલ પૂરો પાડવાનો હતો. આમ, ઓછામાં ઓછું એપ્રિલ, ૨૦૧૦ સુધીમાં દાવાકર્તાને ખબર પડી ગઈ હતી કે બિઝનેસ કરારનો અમલ થઈ શકશે નહીં અને દાવાકર્તા માટે એલ.એસ.બી. ના કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગનું કામ હાથ ધરવું અશક્ય બનશે. અગાઉ નોંધ્યા મુજબ, સદર કરાર ચાર વર્ષથી વધુ સમય માટે હતો (જૂન, ૨૦૦૯ થી માર્ચ, ૨૦૧૪ સુધી) અને પક્ષકારોની સંમતિથી નવીકરણને આધીન હતો.

“૨૦૬. ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગોના પ્રકાશમાં, મારા મતે, એક વાજબી અને સમજદાર વેપારી તરીકે, જ્યારે સામાવાળા કાચો માલ પૂરો પાડવાના નહોતા અને દાવાકર્તાનો ૬ અને ૭, પ્રણામી એસ્ટેટ, ઓઢવ ખાતે પોતાનો વ્યવસાય હતો, ત્યારે દાવાકર્તા સામાવાળાની ફેક્ટરી નજીક બાવળા ખાતે રોકાયા ન હોત. શક્ય છે કે તેઓ થોડા સમય માટે ત્યાં રોકાયા હોય પરંતુ

સામાવાળા તારીખ ૧૭-૧૦-૨૦૦૮ ના મૂળ કરાર પર કાર્ય કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. આમ તે એક પરિપૂર્ણ તથ્ય હતું, જેને બદલી શકાય તેમ નહોતું. હું એ હકીકતથી વાકેફ છું કે ચીમનભાઈ પાસેથી દાવાકર્તા દ્વારા ખરીદેલી સ્થાવર મિલકત (જમીન) ત્યાં જ હતી. તે મિલકત માટે દાવાકર્તાએ રૂ. ૭૦,૦૦,૦૦૦/- (આશરે) ખર્ચા હતા. પરંતુ તેમણે મશીનરી અને માનવશક્તિને કાં તો ઓઢવ અથવા અન્ય કોઈ સ્થળે ખસેડી લીધી હોવી જોઈએ અથવા કોઈપણ સંજોગોમાં ખસેડી શક્યા હોત, કારણ કે એપ્રિલ, ૨૦૧૦ પછી આવી મશીનરી અથવા માનવશક્તિનો ઉપયોગ કરવાની કોઈ તક નહોતી.

“૨૦૭. આમ, સમગ્ર વિચારણા પર, મારો એવો અભિપ્રાય છે કે જો હું દાવાકર્તાને રૂ. ૨૫,૦૦,૦૦,૦૦૦/- (અંકે પચીસ કરોડ પૂરા) ની રકમ મંજૂર કરું અને બિઝનેસ કરારની કલમ ૪.૧ હેઠળ લઘુત્તમ ખાતરીપૂર્વકના જથ્થાના શીર્ષક હેઠળ સામાવાળાને આવી રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપું તો તે ન્યાયના હિતમાં રહેશે.

“૨૦૮. ઉપરોક્ત કારણોસર, હું દાવાકર્તાના દાવાને આંશિક રીતે મંજૂર કરું છું અને સામાવાળાને દાવાકર્તાને રૂ. ૨૫,૦૦,૦૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા પચીસ કરોડ પૂરા) ની રકમ

ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપું છું.”

(૨૪) વ્યાજના દાવા પર, વિદ્વાન લવાદે બિઝનેસ કરાર હેઠળ મંજૂર કરાયેલી રૂ. ૨૫ કરોડની રકમ પર વાર્ષિક ૧૦% વ્યાજ મંજૂર કર્યું છે, જે તારીખથી દાવાકર્તા દ્વારા લવાદની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી એટલે કે તારીખ ૧૮/૦૭/૨૦૧૪ ના રોજ લવાદ માટે નોટિસ જારી કરી ત્યારથી દાવાકર્તા દ્વારા રકમની ચુકવણી/વસૂલાત થાય ત્યાં સુધી. વધુમાં, દાવાકર્તાને ખર્ચ પેટે રૂ. ૫૦ લાખ મંજૂર કરવામાં આવ્યા છે.

કલમ ૩૪ હેઠળ વાણિજ્યિક અદાલતનો હુકમ:-

૧૬. વાણિજ્યિક અદાલતે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળની કાર્યવાહીમાં નીચે મુજબ વિચારણાના મુદ્દાઓ ઘડ્યા પછી તેમાં થયેલા સુધારા સહિતના ચુકાદાને રદ કર્યો છે:

૧. શું વાદગ્રસ્ત ચુકાદો સદર અધિનિયમની કલમ ૩૪(૨)(એ)

(જ) ના ઉલ્લંઘનમાં, વિદ્વાન એકમાત્ર લવાદ બિઝનેસ કરારના

વ્યાપ અને લવાદને સોંપવામાં આવેલા વિવાદોથી આગળ વધી

ગયા હોવાના કારણોસર રદ કરવાને પાત્ર છે?

૨. શું (૧) અરજદાર દ્વારા દાવાકર્તાને એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવા

અને (૨) સુઝલોનના ઓર્ડર ન મળવાની કથિત અસરના

મુદ્દાઓ પર વિદ્વાન એકમાત્ર લવાદના તારણો બિઝનેસ

કરારની શરતોથી વિરુદ્ધ છે, પુરાવા વગરના છે, અને સદર અધિનિયમની કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ "સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા" સમાન છે?

૩. શું વિદ્વાન એકમાત્ર લવાદે વાસ્તવિક નુકસાનની સાબિતી વિના દાવાકર્તાને રૂ. ૨૫,૦૦,૦૦,૦૦૦/- ની નુકસાની મંજૂર કરવામાં રેકૉર્ડ પર સ્પષ્ટ દેખાતી ભૂલ કરી છે, જે ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૭૩ અને ૭૪ નું ઉલ્લંઘન કરે છે, જેના કારણે સદર ચુકાદો સદર અધિનિયમની કલમ ૩૪(૨) (બી)(૨) હેઠળ ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ સાથે વિરોધાભાસમાં આવે છે?

૪. શું તારીખ ૧૮/૦૭/૨૦૧૪ થી વસૂલાત સુધી વાર્ષિક ૧૦% ના દરે વ્યાજ અને રૂ. ૫૦,૦૦,૦૦૦/- નો ખર્ચ મંજૂર કરવો તે મનસ્વી, અતિશય અથવા કરારબદ્ધ/કાનૂની આધાર વિનાનો છે?

૫. શું લવાદમાં દાવાઓ સમયમર્યાદા (લિમિટેશન) થી બાધિત હતા, અને જો તેમ હોય તો, શું સદર અધિનિયમની કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) હેઠળ તે કારણોસર વાદગ્રસ્ત ચુકાદો રદ કરવાને પાત્ર છે?

૬. આખરી હુકમ શો?

૧૭. ન્યાયિક સમીક્ષાના વ્યાપ અને મર્યાદા પર, વાણિજ્યિક અદાલતે વિગતવાર નોંધ્યું છે કે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળ અદાલતનું કાર્ય એ સુનિશ્ચિત કરવાનું છે કે લવાદે પોતાની સત્તામાં રહીને કાર્ય કર્યું છે, ન્યાયીપણાના સિદ્ધાંતોનું પાલન કર્યું છે, અને વાદગ્રસ્ત ચુકાદો તેના મુખ પર સ્પષ્ટ વિકૃતિ કે ગેરકાયદેસરતાથી પીડાતો નથી. લવાદના અધિકારક્ષેત્રની અંદર પુરાવાના અર્થઘટન અથવા મૂલ્યાંકનની ભૂલ માટે હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

૧૮. ચુકાદાના ગુણદોષ પર, મુદ્દા નં. ૧ અને ૨ નો જવાબ આપતાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે:

“૧૧.૪ કરારનું લખાણ એ પ્રારંભિક બિંદુ છે. કરાર વોલ્યુમ, કિંમતો, સમયમર્યાદા, વિશિષ્ટતા, ચુકવણી, નિરીક્ષણ, જવાબદારી અને અધિકારક્ષેત્ર પર વિગતવાર છે. તેમાં દાવાકર્તાની સુવિધા માટે સમય યોજના (ટાઈમ પ્લાન) સમાવિષ્ટ છે. જો કે, અરજદારને તેના પરિસરમાંથી એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવા અથવા દાવાકર્તાના લાભ માટે તેની સ્થાવર મિલકતનો કોઈપણ ભાગ ટ્રાન્સફર/સમર્પિત કરવા જરૂરી હોય તેવી કોઈ કલમ - સ્પષ્ટ અથવા સંદર્ભ દ્વારા સમાવિષ્ટ - નથી. એવી કોઈ કલમ પણ નથી જે અરજદારની કામગીરીને "સુઝલોનના ઓર્ડર્સ" અથવા કોઈપણ ત્રીજા પક્ષના વ્યવસાય

પર આકસ્મિક બનાવે. આવી જવાબદારી દાખલ કરવા માટેના કોઈપણ અનુગામી લેખિત સુધારા અંગે રેકૉર્ડ પર કોઈ વિશેષ હકીકતો ઉપલબ્ધ નથી.

“૧૧.૫ કલમ ૩૪ ની સમીક્ષામાં, આ અદાલત પુરાવાની પુનઃમૂલવણી કરતી નથી. પરંતુ તેણે એ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે વિદ્વાન લવાદે એવા આધાર પર નિર્ણય ન લીધો હોય કે જેના માટે પક્ષકારોએ ક્યારેય કરાર કર્યો નહોતો. કલમ ૩૪(૨) (એ)(જ) હેઠળ, જો ચુકાદો "લવાદ સમક્ષ રજૂ કરાયેલ વિવાદો દ્વારા પરિકલ્પિત ન હોય અથવા તેના નિયમો હેઠળ ન આવતા વિવાદ સાથે સંબંધિત હોય, અથવા રજૂઆતના વ્યાપ બહારની બાબતો પરના નિર્ણયો ધરાવતો હોય," તો તે ટકી શકે નહીં. ઓ.એન.જી.સી. વિ. સો પાઈપ્સ અને એમ.એસ.કે. પ્રોજેક્ટ્સ (ઉપર મુજબ) માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સમજાવ્યા મુજબ, લવાદ "કરારની બહાર ભટકી શકતા નથી".

“૧૧.૬ એપ્રોચ રોડ પર: દાવાકર્તાએ ઇ-મેલ્સ, વર્તન અને મૌખિક જુબાની પર આધાર રાખીને દલીલ કરી હતી કે ત્યાં એક ખાતરી હતી. બીજી તરફ, એસ.કે.એફ. એ મે ૨૦૦૯ સુધીના ઇ-મેલ્સ પ્રકાશિત કર્યા જેમાં એસ.કે.એફ. દ્વારા કોઈ લેખિત પ્રતિબદ્ધતા વિના, અડીને આવેલા માલિકો સાથે માત્ર

વિનંતીઓ અને વાટાઘાટો દર્શાવવામાં આવી હતી; અને નિર્દેશ કર્યો કે એપ્રોચ રોડના અભાવને કારણે વિલંબનો પ્રથમ આક્ષેપ માત્ર તારીખ ૧૮/૦૭/૨૦૦૯ ના દાવાકર્તાના ઇ-મેલમાં જ સપાટી પર આવે છે. આ સામગ્રી પર, પ્રશ્ન એ નથી કે શું ઇક્વિટીમાં કોઈ અનુમાન લગાવી શકાય છે પરંતુ શું લવાદ કાયદામાં, અરજદાર-એસ.કે.એફ. પર એપ્રોચ રોડ બનાવવા/પૂરો પાડવાની નવી પ્રાથમિક જવાબદારી કરારમાં આચાત કરી શકે છે.

“૧૧.૭ મારા મતે, એકવાર લેખિત કરાર શાંત હોય, ત્યારે લવાદ માત્ર આસપાસના સંજોગો પરથી આ પ્રકારની વધારાની જવાબદારી ઊભી કરી શકતા નથી. સાંગચોંગ એન્જિનિયરિંગ, એસોસિયેટ બિલ્ડર્સમાં પુનરાવર્તિત સિદ્ધાંત અને બાટલીબોચ એન્વાયર્નમેન્ટલ તથા એસ.એ.એલ. ઉદ્યોગમાં અનુસરવામાં આવેલ સિદ્ધાંત એ છે કે લવાદે કરારનું અર્થઘટન અને અમલ કરવો જોઈએ, તેને ફરીથી લખવો કે તેમાં ઉમેરો કરવો જોઈએ નહીં. પત્રવ્યવહાર સહાનુભૂતિપૂર્વક વિચારણા અથવા ચાલુ ચર્ચાઓ દર્શાવતો હોય તો પણ, તે પોતે જ વિનંતીને કરારબદ્ધ વચનમાં રૂપાંતરિત કરતું નથી - ખાસ કરીને જ્યારે કથિત જવાબદારી સ્થાવર મિલકત સાથે સંબંધિત હોય અને કરાર અન્યથા વિગતવાર હોય. લવાદનો વિપરીત અભિગમ કરાર

અને સંદર્ભથી આગળ વધીને નિર્ણય લેવા સમાન છે, જે કલમ ૩૪(૨)(એ)(જ) ને આકર્ષિત કરે છે.

“૧૧.૮ સમય યોજના (ટાઈમ પ્લાન) દાવાકર્તાના ક્રમિક બોજની પુષ્ટિ કરે છે - જમીન, મંજૂરીઓ, બાંધકામ, મશીનરી, મે ૨૦૦૯ સુધીમાં ટ્રાયલ રન અને જૂન ૨૦૦૯ થી ઉત્પાદન. દાવાકર્તાએ સમાપ્તિની તારીખ સુધી સુવિધા સ્થાપિત અથવા કાર્યરત કરી નહોતી. અરજદારનો કેસ કે તેની પરસ્પર જવાબદારીઓ (કોઈપણ ન્યૂનતમ ઓફ-ટેક સહિત) દાવાકર્તાની તૈયારી પછી જ ઊભી થશે તે કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટની કલમ ૫૧-૫૫ અને કરારની યોજના સાથે સુસંગત છે. તેનાથી વિપરીત, બિન-કાર્યરત હોવા છતાં ન્યૂનતમ બાંધકારી આપમેળે કાર્યરત હોવાનું ગણવું એ કરારના માળખા સાથે અસંગત છે અને પરસ્પર વચનોની અવગણના કરે છે, જેથી કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાને સ્પર્શે છે (સંદર્ભ: સાંગચોંગ એન્જિનિયરિંગ: નુકસાનીના શિસ્ત પર શ્રી ગણેશ પેટ્રોલિયમ, ગોધરા ઇલેક્ટ્રિસિટી, મૌલા બક્ષ પાણી).

“૧૧.૯ સુઝલોન ઓર્ડર્સ પર: કરાર અરજદારની જવાબદારીઓને કોઈપણ ત્રીજા પક્ષના ઓર્ડર પ્રવાહ પર આધારિત રાખતો નથી. નિર્ણાયક પરિબલ તરીકે "સુઝલોન

નિર્ભરતા" ની આયાત કરારના જોખમ ફાળવણીમાં ફેરફાર કરે છે. એસોસિયેટ બિલ્ડર્સ અને સાંગયોંગ (ઉપર મુજબ) માં ઠરાવ્યા મુજબ, કરારમાં અજાણી બાબતોનું વાંચન અર્થઘટનથી ફરીથી લખવાની સીમા પાર કરે છે. તેથી નિયંત્રક આધાર તરીકે સુઝલોન પર લવાદનો આધાર કરાર માટે બાહ્ય છે અને અધિકારક્ષેત્રના અતિક્રમણ [કલમ ૩૪(૨)(એ)(જ)] અને સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા [કલમ ૩૪(૨-એ)] બંને તરીકે ચુકાદાને દૂષિત કરે છે.

“૧૧.૧૨ આ મુદ્દાની અંદર નુકસાનીના કારણ પર આવતાં: એકવાર એપ્રોચ-રોડની ફરજ અને સુઝલોન આકસ્મિકતા કરાર-બાહ્ય હોવાનું જણાય છે, ત્યારે અરજદાર સામે જે સાંકળ દ્વારા ભંગનું અનુમાન કરવામાં આવ્યું હતું તે તૂટી જાય છે. એવો આધાર કે દાવાકર્તા ફેક્ટરી બાંધવામાં નિષ્ફળ ગયા કારણ કે અરજદાર એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા તે એવું તારણ નથી જેને કરાર ટકાવી શકે. તે પાયા પર આધારિત નુકસાની કલમ ૩૪ ની ચકાસણીમાંથી બચી શકતી નથી. આ પણ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાનું એક પાસું છે.

“૧૧.૧૩ હું સભાનું હું કે અદાલતોએ લવાદના તર્કની ઝીણવટભરી ભૂલો શોધવી જોઈએ નહીં. પરંતુ આ કરારની

અંદર બે બુદ્ધિગ્રાહ્ય વાંચનો વચ્ચે પસંદગી કરવાનો કેસ નથી. આ એક એવો કેસ છે જ્યાં ચુકાદો કરારની બહાર જાય છે - પ્રથમ, અસ્તિત્વમાં ન હોય તેવી પ્રાથમિક જવાબદારી (એપ્રોચ રોડ) બાંધીને, અને બીજું, સંમત જોખમ મેટ્રિક્સને ત્રીજા પક્ષના ઓર્ડર નિર્ભરતા (સુઝલોન) સાથે બદલીને. તે કલમ ૩૪(૨)(એ) (જ) અને કલમ ૩૪(૨-એ) માં દોરેલી કાનૂની રેખા પાર કરે છે.

“૧૧.૧૪ સંપૂર્ણતા માટે, હું નોંધું છું કે મારી સમક્ષ મૂકવામાં આવેલા કરાર, રજૂઆતો અથવા પત્રવ્યવહારમાં એવું કંઈ નથી જે એપ્રોચ રોડની જવાબદારીનો સમાવેશ કરતો હોય અથવા સુઝલોન પર કામગીરીને આકસ્મિક બનાવતો કોઈ લેખિત ફેરફાર દર્શાવતો હોય. તે અસર માટે કોઈપણ નવા કરાર (નોવેશન) અથવા અનુગામી પરિશિષ્ટ અંગે રેકૉર્ડ પર કોઈ વિશેષ હકીકતો ઉપલબ્ધ નથી.

“૧૧.૧૫ ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, હું ઠરાવું છું કે (૧) એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવાની કથિત જવાબદારી, અને (૨) કામગીરીના સુઝલોન-આધારિત આધાર પર વિદ્વાન એકમાત્ર લવાદના તારણો બિઝનેસ કરાર અને સંદર્ભના વ્યાપ બહારના છે અને કોઈપણ સંજોગોમાં ચુકાદાના મુખ પર દેખીતી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા પ્રગટ કરે છે. તે હદ સુધીનો ચુકાદો ભારતીય

કાયદાની મૂળભૂત નીતિ સાથે પણ વિરોધાભાસમાં છે, કારણ કે તે અધિકારો અને જવાબદારીઓના સંચાલક ચાર્ટર તરીકે કરારની અવગણના કરે છે, અને ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૫૧ થી ૫૫ હેઠળના પરસ્પર વચનોના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોની અવગણના કરે છે, જે કરારબદ્ધ કામગીરીના હૃદયમાં રહેલા છે.”

૧૯. સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળ અદાલત દ્વારા કાઢવામાં આવેલ નિષ્કર્ષ આમ એ છે કે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો કરાર માટે બાહ્ય બાબતો પર આધારિત હોવાથી, કલમ ૩૪ ની સંકુચિત પરંતુ મક્કમ સીમાઓની અંદર ટકાવી શકાય નહીં. એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવાની સામાવાળાની જવાબદારી અને કામગીરીના સુઝલોન આધારિત પરિસર પર વિદ્વાન લવાદના તારણો બિઝનેસ કરારના વ્યાપ બહારના છે અને ચુકાદાના મુખ પર દેખીતી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા છે કારણ કે વિદ્વાન લવાદ કરારના નિયમો અને શરતોમાં સંરેખિત પરસ્પર વચનોના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોને નજરઅંદાજ કરી ગયા હતા.

૨૦. ગુકસાની અને ક્વોન્ટમ સંબંધિત મુદ્દા નં. ૩ પર, વિદ્વાન વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા જો કે એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે એકવાર દાવાકર્તા તેના પરસ્પર વચનના ભાગ રૂપે બિઝનેસ કરારમાં દર્શાવ્યા મુજબ સુવિધા સ્થાપિત અને કાર્યરત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા, ત્યારે સામાવાળા પર કોઈ કરારબદ્ધ જવાબદારી ઊભી થઈ શકે નહીં, અને પરિણામે કોઈ ગુકસાની મંજૂર કરી શકાય

નહીં. તેમ છતાં, તેણે ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૭૩ અને ૭૪ હેઠળ ગુકસાની પરના કાયદા પર વિચારણા કરવાનું આગળ વધાર્યું અને અવલોકન કર્યું કે આ જોગવાઈઓ વાસ્તવિક ગુકસાનના પુરાવા અથવા તેના અંદાજ માટે વાજબી આધારની માંગ કરે છે. કલમ ૭૩ માંનો વાક્યાંશ "જે વસ્તુઓના સામાન્ય ક્રમમાં સ્વાભાવિક રીતે ઉદ્ભવ્યું છે" તે વસૂલાતને એવા ગુકસાન સુધી મર્યાદિત કરે છે જે અપેક્ષિત અને નિકટવર્તી હોય, નહીં કે દૂરના અથવા કાલ્પનિક. દાવાકર્તાએ મશીનરી, બાંધકામ અથવા ઓપરેશનલ તૈયારી પર ખર્ચ કર્યાનો કોઈ પ્રતીતિકારક પુરાવો બતાવ્યો નથી. વિદ્વાન લવાદ સમક્ષ એકમાત્ર પુરાવો જમીનની ખરીદીનો હતો જે વાસ્તવમાં એક નફાકારક રોકાણ છે અને આયાતી મશીનરી માટેના થોડા ક્વોટેશન હતા જેના પર ક્યારેય અમલ કરવામાં આવ્યો નહોતો. વાસ્તવિક અથવા માપી શકાય તેવા ગુકસાનના પુરાવાના અભાવે, રૂ. ૨૫ કરોડની ગુકસાની મંજૂર કરવી તે સ્પષ્ટપણે અસમર્થનીય છે.

૨૧. વધુમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે વિદ્વાન લવાદનો એવો તર્ક કે દાવાકર્તાને વ્યાપારી તકનું ગુકસાન થયું હતું અને કરારબદ્ધ જથ્થામાંથી નફો મેળવવાની તેની ભાવિ ક્ષમતા નિષ્ફળ ગઈ હતી, તેને ગુકસાનીના પર્યાપ્ત પુરાવા તરીકે ગણવા તે ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૫૧ અને ૫૫ સાથે સીધો વિરોધાભાસ ધરાવે છે કારણ કે બાંધધરીકૃત જથ્થો પૂરો પાડવાની સામાવાળાની જવાબદારી દાવાકર્તાની કામગીરી કરવાની તૈયારી પછી જ ઊભી થઈ શકે છે. એવો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવ્યો હતો કે સદર કાનૂની સિદ્ધાંતોની

અવગણના કરવાથી કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) હેઠળ આ ચુકાદો ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ સાથે વધુ વિરોધાભાસમાં આવે છે, નીચે મુજબ:-

“૧૨.૧૦ પરિણામે, ગુકસાની પરનો ચુકાદો બહુવિધ ખામીઓથી પીડાય છે: (૧) તે અસ્તિત્વમાં ન હોય તેવી કરારબદ્ધ જવાબદારી પર આધારિત છે, (૨) તે કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટની કલમ ૫૧ થી ૫૫ અને ૭૩ થી ૭૪ હેઠળ પરસ્પર વચનો અને ગુકસાનીનું સંચાલન કરતા કાનૂની સિદ્ધાંતોની અવગણના કરે છે, અને (૩) તે સ્પષ્ટપણે અપ્રમાણસર અને કાલ્પનિક છે. આમાંનું દરેક પાસું સ્વતંત્ર રીતે કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા બનાવે છે અને સામૂહિક રીતે આ ચુકાદાને ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ સાથે સંઘર્ષમાં લાવે છે.”

૨૨. વ્યાજ અને ખર્ચના મુદ્દા પર, વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે મંજૂર કરાયેલ વ્યાજ અને ખર્ચ બંને મનસ્વી અને કરારબદ્ધ અથવા પુરાવાના આધાર વિનાના જણાય છે.

૨૩. જો કે, લિમિટેશનના મુદ્દા પર, વિદ્વાન લવાદના તારણોની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી અને ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળની અદાલત ચુકાદામાં આપવામાં આવેલા તર્ક સાથે ગેરકાયદેસરતા જોડવા માટે પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરી શકતી નથી.

૨૪. સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળની અદાલતે ત્યારબાદ લવાદ ચુકાદાને અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ અને તેના મુખ પર સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાતો હોવાનું ઠરાવીને રદ કર્યો છે, એવા આધાર પર કે વિદ્વાન લવાદ એપ્રોચ રોડ અને સુઝલોન ઓર્ડર્સ અંગેની જવાબદારીઓ દાખલ કરીને તારીખ ૦૨/૧૦/૨૦૦૮ ના બિઝનેસ કરારની સ્પષ્ટ શરતોથી આગળ વધી ગયા હતા જે લેખિત કરારમાં ગેરહાજર હતી. સંદર્ભ માટે બાહ્ય અને કરારબદ્ધ આધાર વિનાના તારણો સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪(૨)(એ)(જ) હેઠળ અધિકારક્ષેત્રના અતિક્રમણ અને કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા સમાન છે.

અપીલકર્તાની રજૂઆત:-

૨૫. હાલના દાવાકર્તા/અપીલકર્તા તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી સૌરભ સોપરકરે ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે વાણિજ્યિક અદાલતે કલમ ૩૪ ની કાર્યવાહી હેઠળ વિદ્વાન લવાદના તારણો સામેના પડકારની મૂલવણી કરવામાં હકીકતની મૂળભૂત ભૂલ કરી છે. રજૂઆત એવી છે કે વિદ્વાન લવાદે વાસ્તવમાં એવું તારણ આપ્યું નથી કે સામાવાળા – એસ.કે.એફ. એ એપ્રોચ રોડ ન આપીને બિઝનેસ કરારનો ભંગ કર્યો હતો. ઊલટાનું તારણ એવું છે કે સામાવાળાએ જોબ વર્ક માટે એલ.એસ.બી. પૂરા પાડવામાં નિષ્ફળ રહીને ભંગ કર્યો હતો. બિઝનેસ કરાર સામાવાળા પર જોબ વર્કનો બાંધધરીકૃત જથ્થો પૂરો પાડવાની જવાબદારી લાદે છે, જો કે તે સાથે સાથે દાવાકર્તા પર ફેક્ટરી સ્થાપવાની જવાબદારી પણ

લાટે છે. જો કે, જ્યારે દાવાકર્તાએ જોબ વર્ક (બેરિંગ્સ) પૂરા ન પાડવા બદલ સામાવાળાના ભંગ અંગે ફરિયાદ કરી, ત્યારે સામાવાળાએ એવો બચાવ લેવાનું શરૂ કર્યું કે દાવાકર્તાએ ફેક્ટરી ન સ્થાપીને કરારનો ભંગ કર્યો છે.

૨૬. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વિદ્વાન લવાટે કરારબદ્ધ જવાબદારીઓના ભાગ રૂપે તેને અમલમાં મૂકવા માટે દાવાકર્તાની તૈયારી અને તત્પરતાના મુદ્દાનો નિર્ણય કરતી વખતે સ્પષ્ટપણે નોંધ્યું છે કે દાવાકર્તાએ તેની કરારબદ્ધ જવાબદારીઓનો તે ભાગ પૂર્ણ કર્યો હતો જે તેના નિયંત્રણમાં હતો, એટલે કે જમીન સંપાદિત કરીને અને બિન-ખેતી (એન.એ.) પરવાનગી માટે અરજી કરીને અનુગામી પગલાં લઈને; પ્રસ્તાવિત ફેક્ટરી માટે લેઆઉટ પ્લાન તૈયાર કરીને; આર્કિટેક્ચરલ અને સ્ટ્રક્ચરલ કન્સલ્ટન્ટની નિમણૂક કરીને ઇલેક્ટ્રિકલ કામ માટે અરજી કરીને; પ્રસ્તાવિત ફેક્ટરી માટે સિવિલ કોન્ટ્રાક્ટ કામ માટે ક્વોટેશન મેળવીને; વેન્ડરો સાથે વાટાઘાટો કરીને; અને ત્રણ મહિનાથી વધુ સમયના ડિલિવરી સમયગાળાવાળા સાધનો માટે ઓર્ડર આપીને; એડવાન્સ ચુકવણી કરીને અને કેટલાક સાધનોની ડિલિવરી લઈને; ત્રણ મહિનાથી ઓછા સમયગાળાવાળા સાધનો માટેના ક્વોટેશન મેળવીને જેથી જરૂર પડે ત્યારે તે મેળવી શકાય.

૨૭. ઉપરોક્ત સાથે, દાવાકર્તા/અપીલકર્તા તરફે વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી સોપરકર દ્વારા ભારપૂર્વક દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વિદ્વાન લવાટે સ્પષ્ટપણે નોંધ્યું છે કે સામાવાળાએ એપ્રોચ રોડ ન આપીને દાવાકર્તાને તેની કરારબદ્ધ

જવાબદારીનો ભાગ ભજવવાથી અસરકારક રીતે અટકાવ્યો હતો. ફેક્ટરીની સ્થાપના ન કરવી, એટલે કે દાવાકર્તા દ્વારા ફેક્ટરી સ્થાપવાની પોતાની જવાબદારીઓનું પાલન ન કરવું તે તેના તરફથી ભંગ ન હતો, પરંતુ એપ્રોચ રોડ ન આપવા બદલ તે સામાવાળાના ખાતામાં ભંગ હતો.

૨૮. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ અનુસાર અમુક કેસોમાં કરારનું પાલન ન કરવું તે ભંગ સમાન નથી જેમ કે હતાશા (ફસ્ટ્રેશન), અથવા જ્યારે અન્ય પક્ષ બીજા પક્ષ દ્વારા કરારના પાલનમાં અવરોધ ઊભો કરે છે અથવા અટકાવે છે. આવો અવરોધ અથવા નિવારણ અન્ય પક્ષની કોઈપણ કરારબદ્ધ જવાબદારીમાંથી ઉદ્ભવતું હોવું જરૂરી નથી, પરંતુ તે વ્યક્તિગત કેસની વિશિષ્ટ હકીકતો અને સંજોગોમાં ઉદ્ભવી શકે છે, જેમ કે વિદ્વાન લવાદ દ્વારા હાલના કેસમાં જણાયું છે.

૨૯. સામાવાળા દ્વારા એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવામાં નિષ્ફળતા વિશે ચુકાદામાં વિદ્વાન લવાદ દ્વારા કરવામાં આવેલ સંદર્ભ સમગ્ર રીતે અને સમગ્ર ચુકાદાના સંદર્ભમાં વાંચવો જોઈએ, જે દર્શાવે છે કે આ એક એવો કેસ છે જ્યાં સામાવાળાએ દાવાકર્તાને ફેક્ટરી સ્થાપવામાં, એટલે કે દાવાકર્તાની કરારબદ્ધ જવાબદારી પૂર્ણ કરવામાં અવરોધ ઊભો કર્યો હતો અને/અથવા અટકાવ્યો હતો, જો કે દાવાકર્તા બિઝનેસ કરાર હેઠળ ફેક્ટરી સ્થાપવાની પોતાની જવાબદારી નિભાવવા માટે તૈયાર અને તત્પર હોવાનું જણાયું હતું.

૩૦. મુદ્દા નં. ૫ અને ૬ પર વિદ્વાન લવાદના તારણો પર વધુ ભાર મૂકવામાં

આવ્યો છે, એવી રજૂઆત કરવા માટે કે તે બિઝનેસ કરારમાંથી ઉદ્ભવતી પક્ષકારોની પરસ્પર જવાબદારીઓ સંબંધિત છે અને તેના પરના તારણો સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે વિદ્વાન લવાદે માત્ર સામાવાળા પર જ નહીં પરંતુ બંને પક્ષકારો પર બોજ મૂક્યો હતો.

૩૧. વધુમાં, ચુકાદો રદ કરવા માટે વાણિજ્યિક અદાલતના તર્ક પર પ્રહાર કરતાં, અપીલકર્તા – દાવાકર્તા તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન સિનિયર વકીલ દ્વારા ભારપૂર્વક દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કોઈપણ તર્ક વિના, "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ" નું ઉલ્લંઘન હોવાના આધારે ચુકાદો ભારતના જાહેર હિત સાથે વિરોધાભાસી હોવાનું ઠરાવીને સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ ના આદેશનું ઉલ્લંઘન કરીને પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવામાં મૂળભૂત ભૂલ કરવામાં આવી છે. એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૩૪ ના હુકમમાં કરવામાં આવેલું સામાન્ય નિવેદન કે ચુકાદો ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૫૧ થી ૫૫ હેઠળ પરસ્પર વચનોનું સંચાલન કરતા મૂળભૂત સિદ્ધાંતોની અવગણના કરે છે અને કલમ ૭૩ અને ૭૪ હેઠળ વળતરના શિસ્તની અવગણના કરે છે, જેથી કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) હેઠળ પરિકલ્પિત "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ" સાથે સંઘર્ષ થાય છે, તે કલમ ૩૪ હેઠળ વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા તેના અધિકારક્ષેત્રનું અતિક્રમણ કરવાનું કૃત્ય છે.

૩૨. રજૂઆત એવી છે કે તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં, વિદ્વાન વાણિજ્યિક અદાલતે સ્પષ્ટીકરણ ૧(૩) ના સમર્થનમાં, કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) ના

સ્પષ્ટીકરણ ૨ માં આપેલા સાવચેતીના નિર્દેશને સંપૂર્ણપણે અવગણ્યો છે, જે સ્પષ્ટપણે એવી કસોટીનો આદેશ આપે છે કે "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિનું કોઈ ઉલ્લંઘન છે કે કેમ તે પ્રશ્નમાં વિવાદના ગુણદોષ પર સમીક્ષા સામેલ રહેશે નહીં". એવી ભારપૂર્વક દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વાણિજ્યિક અદાલતે એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે પુરાવાના વ્યાપક મૂલ્યાંકન/પુનઃમૂલ્યાંકનમાં સામેલ થઈ ગઈ છે કે ચુકાદો કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) ની ખામીથી પીડાય છે, જે કવાયત કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) ના સ્પષ્ટીકરણ ૨ દ્વારા ધારાસભા દ્વારા ઉમેરવામાં આવેલી સાવચેતીની અવગણના કરતી હોવાથી કલમ ૩૪ હેઠળ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રની બહાર અને ગેરકાયદેસર ઠરાવવાની રહે છે.

૩૩. વિદ્વાન સિનિયર વકીલે **ઓપીજી પાવર જનરેશન પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. એનેક્સિઓ પાવર ફૂલિંગ સોલ્યુશન્સ ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્ય (૨૦૨૫) ૨ એસ.સી.સી. ૪૧૭** માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખીને અને ખાસ કરીને તેના પેરા '૩૭' પર વિશેષ ભાર મૂકીને રજૂઆત કરી હતી કે ચુકાદો "ભારતની જાહેર નીતિ" ની વિરુદ્ધ હોવા માટે માત્ર ભારતીય કાયદાનું ઉલ્લંઘન પૂરતું નથી. અન્ય બાબતોની સાથે સાથે જાહેર હિત અથવા લોકોના ભલા માટે બનાવાયેલા કાયદા સહિત "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ" નું ઉલ્લંઘન હોવું આવશ્યક છે.

૩૪. ૨૦૧૫ ના સુધારા દ્વારા, કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) ના જૂના સ્પષ્ટીકરણને બદલીને સ્પષ્ટીકરણ ૧ અને ૨ ઉમેરવામાં આવ્યા હતા, જેથી ચુકાદો ભારતની

જાહેર નીતિ સાથે ક્યારે સંઘર્ષમાં હોવાનું ગણી શકાય તે અંગેની કોઈપણ શંકા દૂર થઈ શકે. સાંગયોંગ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ વિ. નેશનલ હાઈવે ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા (એન.એચ.એ.આઈ.) (૨૦૧૯) ૧૫ એસ.સી.સી. ૧૩૧ માં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઠરાવવામાં આવેલા કાયદાને ધ્યાનમાં રાખીને સર્વોચ્ચ અદાલતે **ઓપીજી પાવર જનરેશન પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (સુપ્રા)** માં સંક્ષિપ્તમાં ચર્ચા કરી છે કે "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિના ઉદ્ધંધનમાં" શબ્દપ્રયોગનું અદાલત દ્વારા કેવી રીતે અર્થઘટન અને સમજણ કરવામાં આવશે. અપીલકર્તા તરફે વિદ્વાન સિનિયર વકીલ દ્વારા તેમની દલીલોને વિસ્તૃત કરવા અને તેના પર ભાર મૂકવા માટે **ઓપીજી પાવર જનરેશન પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (સુપ્રા)** ના પેરા ‘પપ’ અને ‘પડ’ અમારી સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા છે, જે નીચે મુજબ વાંચી શકાય છે:-

“પપ. ઉપરોક્ત ચર્ચા પરથી જે કાનૂની સ્થિતિ ઉભરી આવે છે તે એ છે કે ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) અને કલમ ૪૮(૨)(બી) માં "૨૦૧૫ ના સુધારા" પછી, સ્પષ્ટીકરણ ૧ ના સંદર્ભમાં "ભારતની જાહેર નીતિ સાથે સંઘર્ષમાં" વાક્યાંશને પ્રતિબંધિત અર્થ આપવો આવશ્યક છે. "ભારતીય કાયદાની નીતિ" વાક્યાંશ પહેલાં "મૂળભૂત" શબ્દના ઉપયોગ દ્વારા "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિના ઉદ્ધંધનમાં" અભિવ્યક્તિ તેના અમલમાં "ભારતીય કાયદાની

નીતિના ઉદ્ધંધનમાં" વાક્યાંશ કરતાં વધુ સંકુચિત બને છે, જેનો અર્થ એ થાય છે કે માત્ર કાયદાનું ઉદ્ધંધન ચુકાદાને સંવેદનશીલ બનાવવા માટે પૂરતું નથી. ઉદ્ધંધનને ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિના ક્ષેત્રમાં લાવવા માટે, ચુકાદાએ આ દેશમાં ન્યાય પ્રશાસન અને કાયદાના અમલીકરણ માટે આધાર પૂરો પાડતા આવા તમામ અથવા કોઈપણ મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું ઉદ્ધંધન કરવું આવશ્યક છે.

૫૬. આવા ઉદ્ધંધનના ઉદાહરણોની સંપૂર્ણ ગણતરી કરવાનો ઇરાદો રાખ્યા વિના, ઉદાહરણ તરીકે એવું કહી શકાય કે:

(એ) કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉદ્ધંધન;

(બી) ભારતમાં ઉપરી અદાલતોના આદેશો અથવા ઉપરી અદાલતના ચુકાદાની બંધનકર્તા અસરની અવગણના; અને

(સી) જાહેર ભલા અથવા જાહેર હિત સાથે જોડાયેલા ભારતના કાયદાનું ઉદ્ધંધન કરવું, તેને ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિનું ઉદ્ધંધન ગણવામાં આવે છે.

જો કે, ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિનું કોઈ ઉદ્ધંધન થયું છે કે કેમ તેનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે, ન્યાયિક ચકાસણીની હદ કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) ના સ્પષ્ટીકરણ ૨ માં નિર્ધારિત

મર્યાદાથી વધુ ન હોવી જોઈએ.”

૩૫. આમ, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સર્વોચ્ચ અદાલતે તેમાં સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું છે કે ઉદ્ધંધનને "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ" ના ક્ષેત્રમાં લાવવા માટે, ચુકાદાએ આ દેશમાં ન્યાયના વહીવટ અને કાયદાના અમલીકરણ માટે આધાર પૂરો પાડતા આવા તમામ અથવા કોઈપણ મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું ઉદ્ધંધન કરવું આવશ્યક છે. કલમ ૩૪(૨)(બી)(૧) ના સ્પષ્ટીકરણ ૨ માં નિર્ધારિત ન્યાયિક ચકાસણીના વ્યાપની અંદર "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ" નું કોઈ ઉદ્ધંધન થયું છે કે કેમ તેનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે માર્ગદર્શિકા તરીકે સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા કોઈપણ ઉદાહરણો હાલના કેસની હકીકતોમાં આકર્ષિત થતા નથી.

૩૬. વધુમાં, વિદ્વાન વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસ વિવાદના ગુણદોષ પર હતી, જે કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) ના સ્પષ્ટીકરણ ૨ માં સ્પષ્ટ કર્યા મુજબ પ્રતિબંધિત ક્ષેત્ર છે. કલમ ૩૪(૨)(બી)(૧) હેઠળ પરિકલ્પિત "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ" સાથે સંઘર્ષમાં હોવાના આધારે ચુકાદો રદ કરવાનો વાણિજ્યિક અદાલતનો નિર્ણય પોતે જ વાદગ્રસ્ત ચુકાદાને સંપૂર્ણ રીતે રદ કરવા માટે પૂરતો છે.

૩૭. જો કે, વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા જે બીજા આધાર પર ચુકાદાને "સ્પષ્ટપણે ગેરકાયદેસર" જાહેર કરવામાં આવ્યો છે તે એ છે કે વિદ્વાન લવાદ એપ્રોચ રોડ અને વિશિષ્ટ ડિઝાઈન અનુસાર મોટા કદના બેરિંગ્સ (એલ.એસ.બી.) ના

સુઝલોન ઓર્ડર્સ અંગેની જવાબદારીઓ દાખલ કરીને તારીખ ૦૨/૧૭.૧૦.૨૦૦૮ ના બિઝનેસ કરારની સ્પષ્ટ શરતોથી આગળ વધી ગયા હતા, જે લેખિત કરારમાંથી ગેરહાજર છે. વાણિજ્યિક અદાલતે ગેરકાયદેસર રીતે ઠરાવ્યું છે કે વિદ્વાન લવાદના ચુકાદામાંના તારણો સંદર્ભ માટે બાહ્ય અને કરારબદ્ધ આધાર વગરના હોવાથી સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪(૨) (એ)(જ) હેઠળ અધિકારક્ષેત્રના અતિક્રમણ અને કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા સમાન છે.

૩૮. દલીલ એવી છે કે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ લવાદ ચુકાદો રદ કરવાના આધાર તરીકે સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા, જેમ કે **સાંગયોંગ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ (સુપ્રા)** માં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું છે, તે "ચુકાદાના મુખ પર દેખાતી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા" નો સંદર્ભ આપે છે. તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ ની પેટા-કલમ (૨-એ) જેમાં "સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા" નો આધાર સમાવિષ્ટ છે, તે આવી ગેરકાયદેસરતાનો સંદર્ભ આપે છે જે બાબતના મૂળ સુધી જાય છે, પરંતુ તે માત્ર કાયદાના ખોટા અમલીકરણ અથવા કાયદાના ઉલ્લંઘન સમાન નથી.

૩૯. **ઓપીજી પાવર જનરેશન પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (સુપ્રા)** ના ચુકાદાના ફક્ત '૬૮' પર આધાર રાખીને એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સર્વોચ્ચ અદાલતે **સાંગયોંગ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ (સુપ્રા)** ના (પેરા

‘૩૭’) માં આપવામાં આવેલી સ્પષ્ટતા નોંધી છે કે "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિની અંદર જે સમાવિષ્ટ છે, એટલે કે જાહેર નીતિ અથવા જાહેર હિત સાથે જોડાયેલ ન હોય તેવા કાયદાનું ઉલ્લંઘન", સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાના આધારે ચુકાદો રદ કરવાની વાત આવે ત્યારે પાછલા બારણેથી લાવી શકાય નહીં. કોઈપણ સંજોગોમાં, પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવાની પરવાનગી નથી, કારણ કે કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ તપાસનો વ્યાપ "રેકૉર્ડના મુખ પરની સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી ચુકાદો દૂષિત છે" શબ્દો દ્વારા સીમિત છે.

૪૦. વિદ્વાન વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ તર્કનું બીજું પાસું કે ચુકાદો સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪(૨)(એ)(૪) હેઠળ અધિકારક્ષેત્રના અતિક્રમણથી પીડાય છે, જે કલમ ૩૪ હેઠળ લવાઈ ચુકાદાને રદ કરવા માટે ઉપર મુજબના બીજા આધારમાં સમાવિષ્ટ છે, તેને "તેમ કરવા માટે આધાર તરીકે લેવાયેલી વિફૂતિ (પરવર્સિટી)" કહી શકાય.

૪૧. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સર્વોચ્ચ અદાલતે **સાંગયોંગ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ (સુપ્રા)** માં સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ માં ૨૦૧૫ ના સુધારા પછીની કાનૂની સ્થિતિ નક્કી કરતી વખતે અવલોકન કર્યું છે કે વિફૂતિ હવે "ભારતની જાહેર નીતિ" હેઠળ પડકારવા માટેનો આધાર રહી નથી, જો કે તે ચોક્કસપણે રેકૉર્ડના મુખ પર દેખાતી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા સમાન રહેશે.

૪૨. કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ "સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા" ના વ્યાપમાં આવતા

વિકૃતિના આધારે લવાદ ચુકાદાની ચકાસણી કરવા માટે સાંગયોગ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ (સુપ્રા) માં નિર્ધારિત કરાયેલી કસોટીઓ નીચે મુજબ છે;

(એ) ચુકાદો કોઈપણ પુરાવા પર આધારિત નથી, અથવા તે મહત્વપૂર્ણ પુરાવાની અવગણના કરે છે;

(બી) લવાદ દ્વારા પક્ષકારોની પીઠ પાછળ લેવાયેલા દસ્તાવેજો પર આધારિત તારણ પણ કોઈપણ પુરાવા પર આધારિત ન હોય તેવા નિર્ણય તરીકે લાયક ઠરશે, કારણ કે આવો નિર્ણય પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવા પર આધારિત નથી;

(સી) લવાદનો નિર્ણય વિકૃત અથવા એટલો અતાર્કિક હોવાનું જણાય છે કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ તેના પર પહોંચી ન શકે;

(ડી) વિદ્વાન લવાદ દ્વારા કરારનું અર્થઘટન એવું છે કે કોઈ નિષ્પક્ષ અથવા વાજબી વ્યક્તિ આવો અભિપ્રાય ન લે; અથવા

(ઈ) વિદ્વાન લવાદનો અભિપ્રાય સંભવિત અભિપ્રાય પણ નથી;

(એફ) લવાદ તેના અધિકારક્ષેત્રમાં ન હોય તેવી બાબતનો નિર્ણય કરે છે; અને

(જી) અથવા કુદરતી ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરે છે.

૪૩. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે હકીકતો પર લવાદના સંભવિત અભિપ્રાયને સુધારી શકાય નહીં, કારણ કે માત્ર હકીકતની ભૂલ અથવા પુરાવાનું ખોટું મૂલ્યાંકન એ પોતે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ ની પેટા-કલમ (૨-એ) હેઠળ સ્થાનિક ચુકાદાને રદ કરવાનો આધાર નથી. માત્ર કાયદાનો ભૂલભરેલો અમલ પણ ચુકાદો સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાતો હોવાના આધારે રદ કરવાનો આધાર નથી, સિવાય કે તે બાબતના મૂળ સુધી જતો હોય.

૪૪. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે "હકીકતો પર લવાદ દ્વારા સંભવિત અભિપ્રાય" વાક્યાંશ એ ધ્યાનમાં રાખીને લાગુ કરવાનો છે કે ઓછા પુરાવા પર આધારિત ચુકાદો જે ગુણવત્તામાં પ્રશિક્ષિત કાનૂની મન સુધી પહોંચતો નથી તેને વિકૃતિના આધારે અમાન્ય ગણવામાં આવશે નહીં. સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત એ છે કે લવાદ તેના પર આધાર રાખવાના પુરાવાની માત્રા અને ગુણવત્તાના સર્વોચ્ચ માસ્ટર છે અને એકવાર વિદ્વાન લવાદ રેકૉર્ડ પરના પુરાવાની મૂલવણી કરીને કરારનું અર્થઘટન કરે છે, ત્યારે ન્યાયિક ચકાસણીમાં એવું ઠરાવવું શક્ય નથી કે વિદ્વાન લવાદનો અભિપ્રાય સંભવિત અભિપ્રાય નથી અને પુરાવાના પુનઃમૂલ્યાંકન દ્વારા વૈકલ્પિક અભિપ્રાય બનાવવો શક્ય નથી.

૪૫. એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે આ કેસની હકીકતોમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે વિદ્વાન લવાદે તેમના અધિકારક્ષેત્રમાં ન હોય તેવી બાબતનો નિર્ણય કર્યો છે. તેનું કારણ એ છે કે જો કે બિઝનેસ કરાર લવાદનો વિષય હતો પરંતુ કરારની શરતોનું વાજબી રીતે અર્થઘટન કરતી વખતે, વિદ્વાન લવાદ માટે માત્ર બિઝનેસ

કરારના નિયમો અને શરતો જ નહીં, પરંતુ કરાર હેઠળ પક્ષકારોના અધિકારો અને જવાબદારીઓને સાચો અર્થ આપવા માટે તમામ આસપાસના સંજોગોને ધ્યાનમાં લેવાની પરવાનગી હતી.

૪૬. સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળના આદેશની શુદ્ધતાની તપાસ કરતી વખતે કલમ ૩૭ હેઠળ આ અદાલત દ્વારા જે પ્રશ્નનો જવાબ આપવાનો છે તે એ રહેશે કે શું વિદ્વાન લવાદ પક્ષકારોના અધિકારો અને જવાબદારીઓ નક્કી કરવા માટે લેખિત કરારથી આગળની સામગ્રી જોઈ શકે છે. એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે તે સુસ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે કરાર હેઠળ પક્ષકારોના અધિકારો અને જવાબદારીઓ અલિખિત, મૌખિક, કરારના અમલ પહેલાં અથવા પછી થયેલી હોઈ શકે છે, જેને કરારના અર્થઘટનના હેતુઓ માટે ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે.

૪૭. કરાર હેઠળ પક્ષકારોના અધિકારો અને જવાબદારીઓને સાચો અર્થ આપવા માટે આસપાસના સંજોગોની તપાસ કરવા માટે લવાદ પર કોઈ પ્રતિબંધ નથી. કોઈપણ સંજોગોમાં, કરાર હેઠળ કોઈ પ્રતિબંધિત કલમ ન હોવાથી, અને લવાદ શ્રેષ્ઠ ન્યાયાધીશ હોવાથી વર્તમાન કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં કરારબદ્ધ શરતોનું બુદ્ધિગમ્ય રીતે અર્થઘટન કર્યું છે. વર્તમાન કેસ એવો નથી કે જ્યાં વિદ્વાન લવાદ પ્રતિબંધિત વિસ્તારોમાં ગયા હોય, પરંતુ બિઝનેસ કરારની શરતો અને પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા પત્રવ્યવહારની સામૂહિક વિચારણા પર, વિદ્વાન લવાદ એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છે કે દાવાકર્તા દ્વારા ખરીદવામાં આવેલી જમીન પર

ફેક્ટરી સ્થાપીને કરાર હેઠળની પોતાની જવાબદારીઓનો સંપૂર્ણ અમલ કરવા માટે દાવાકર્તાને સક્ષમ બનાવવા માટે એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવો તે સામાવાળાની જવાબદારી હતી.

૪૮. એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાની મૂલવણી કરીને વિદ્વાન લવાદે કરારનું બુદ્ધિગમ્ય અર્થઘટન પૂરું પાડ્યું છે. પુરાવાના પુનઃમૂલ્યાંકનની કવાયતમાં સામેલ થઈને એવું ઠરાવવું વાણિજ્યિક અદાલત માટે ખુદ્દું નહોતું કે માત્ર બિઝનેસ કરાર જ લવાદનો વિષય હતો અને વિદ્વાન લવાદે લેખિત કરારની બહાર, સંદર્ભ માટે બાહ્ય જવાબદારીઓ દાખલ કરી છે. વાણિજ્યિક અદાલતે એવી ધારણા કરવામાં મૂળભૂત ભૂલ કરી છે કે વિદ્વાન લવાદ લેખિત કરારથી આગળ જોઈ શકતા નથી અથવા ચુકાદામાંના તારણો કે એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવામાં નિષ્ફળતા એ સામાવાળાનો ભંગ છે, તે વધારાની જવાબદારી ઊભી કરે છે.

૪૯. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે વાસ્તવમાં, વાણિજ્યિક અદાલતે પોતાની સમક્ષ હકીકત અને કાયદાનો ખોટો પ્રશ્ન રજૂ કર્યો અને ત્યારબાદ પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવાનું શરૂ કર્યું અને રજૂઆતો અને પુરાવા પર આધારિત વિદ્વાન લવાદના તારણો પર લાગુ ન થઈ શકે તેવો કાયદો લાગુ કર્યો, આમ કલમ ૩૪ હેઠળનો હુકમ અધિકારક્ષેત્રની ભૂલથી પીડાય છે. વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા કાઢવામાં આવેલ નિષ્કર્ષ કે સંદર્ભ માટે બાહ્ય અને કોઈપણ કરારબદ્ધ આધાર વગરનો ચુકાદો હોવાથી કલમ ૩૪(૨)(એ)(જ) હેઠળ ન્યાયિક

અતિક્રમણ સમાન છે અને પરિણામે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાય છે, તે વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા પોતાની સમક્ષ રજૂ કરાયેલા ખોટા પ્રશ્નનું પરિણામ છે.

૫૦. સમગ્ર વિવાદ લવાદ ટ્રિબ્યુનલના ક્ષેત્રમાં આવતો હોવાથી, લવાદને રજૂઆતની શરતો દ્વારા પરિકલ્પિત અને/અથવા તેની અંદર આવતા એપ્રોચ રોડના મુદ્દાનો નિર્ણય કરવામાં વિદ્વાન લવાદ દ્વારા કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી હોવાનું કહી શકાય નહીં અને એવું કહી શકાય નહીં કે વિદ્વાન લવાદ કરારની બહાર ભટકી ગયા છે.

૫૧. આ રજૂઆતને વિસ્તૃત કરતાં, વિદ્વાન સિનિયર વકીલ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે હાલના અપીલકર્તાના દાવામાં સામાવાળા દ્વારા સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૮ હેઠળ અરજી દાખલ કર્યા પછી લવાદની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ સદર અરજીમાં સામાવાળાએ રજૂઆત કરી હતી કે દાવાના તમામ ભાગો પક્ષકારો દ્વારા હસ્તાક્ષરિત લવાદ કરાર હેઠળ આવે છે. આમ, સામાવાળા માટે એવો દાવો કરવા માટે ફરી જવું ખુદ્દું નથી કે દાવાના દાવાનો કોઈપણ ભાગ, જેમ કે એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવો, તે લવાદના અધિકારક્ષેત્રની બહાર આવે છે. રજૂઆત એવી છે કે આ દૃષ્ટિકોણથી પણ, કલમ ૩૪ ની અદાલતનો એવો અભિપ્રાય કે લવાદ કરાર અને સંદર્ભથી આગળ વધીને બાબતનો નિર્ણય કરી શક્યા ન હોત, તે તદ્દન ખોટો છે.

૫૨. એવી ભારપૂર્વક દલીલ કરવામાં આવે છે કે રેકૉર્ડ પરના આસપાસના

સંજોગો કરારની સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત શરતો અનુસાર કરારનું અર્થઘટન કરવા અથવા તેનું તારણ કાઢવા માટે હંમેશા સહાય તરીકે ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે. કરાર કરતી વખતે પક્ષકારોનો ઇરાદો માત્ર કરારના નિયમો અને શરતો વાંચીને જ નહીં પરંતુ અગાઉના અને અનુગામી વર્તનને સમાવીને મેળવવો જોઈએ. લવાદ માત્ર લેખિત કરાર સાથે જ બંધાયેલા નથી. એકવાર એવું ઠરાવવામાં આવે કે લવાદને વિવાદનો નિર્ણય કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર હતો અથવા વિવાદ લવાદ-યોગ્ય છે, ત્યારે વાણિજ્યિક અદાલતે વર્તમાન કેસમાં ચુકાદાના ભૂલભરેલા વાંચન પર, ગેરકાયદેસર રીતે ઠરાવ્યું છે કે વિદ્વાન લવાદ દ્વારા આપવામાં આવેલા એપ્રોચ રોડ અંગેના તારણોએ લેખિત કરારથી આગળ દાવાકતા પર વધારાની જવાબદારી ઊભી કરી છે.

પૃ. ઉપરોક્ત રજૂઆતના સમર્થન માટે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે:

(૧) રમેશ કુમાર જૈન વિ. ભારત એલ્યુમિનિયમ કંપની લિમિટેડ

(બાલકો) (૨૦૨૫) એસ.સી.સી. ઓનલાઇન એસ.સી. ૨૮૫૭;

(૨) અરવિંદ મિલ્સ લિમિટેડ વિ. ભારત હેવી ઇલેક્ટ્રિકલ્સ

લિમિટેડ (ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૧૧૮૦/૨૦૦૭ માં તારીખ

૧૪/૧૧/૨૦૨૫ નો હુકમ); અને

(૩) સુકન્યા હોલિંગ્સ (પી) લિમિટેડ વિ. જયેશ એચ. પંડ્યા

અને અન્ય (૨૦૦૩) ૫ એસ.સી.સી. ૫૩૧.

૫૪. વાણિજ્યિક અદાલતના નુકસાની અંગેના તારણોની શુદ્ધતા પર પ્રહાર કરતાં કે તે અસ્તિત્વમાં ન હોય તેવી કરારબદ્ધ જવાબદારીઓ પર આધારિત છે અને પરસ્પર વચનો તથા ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૫૧ થી ૫૫ અને ૭૩ તથા ૭૪ હેઠળ નુકસાનીના સંચાલનની અવગણના કરે છે અને તે સ્પષ્ટપણે અપ્રમાણસર અને કાલ્પનિક છે, અપીલકર્તાના વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી સોપરકર દ્વારા રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે વાણિજ્યિક અદાલત એ સમજવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે નુકસાનીના કેસોમાં બે અલગ અલગ પ્રકારો હોય છે, એટલે કે નફાનું નુકસાન અને/અથવા નફાકારકતાનું નુકસાન. હાલનો કેસ એવો છે કે જ્યાં જોબ વર્ક ન આપવા બદલ ભંગ સામાવાળા તરફથી થયો છે. વિદ્વાન લવાદે બિઝનેસ કરારની લઘુત્તમ બાંધકારી કલમ લાગુ કરીને ઠરાવ્યું હતું કે સામાવાળા દ્વારા કરારમાં ક્ષતિ અને ભંગને કારણે દાવાકર્તાને મોટું આર્થિક નુકસાન થયું હતું. અને તેથી સામાવાળાએ એલ.એસ.બી. ના કોર્ટિંગ અને પેઇન્ટિંગનું જોબ વર્ક ન આપીને બિઝનેસ કરારનો ભંગ કર્યો હોવાથી, તે બિઝનેસ કરારની કલમ ૪.૧૧ માં દર્શાવ્યા મુજબ લઘુત્તમ રકમ ચૂકવવા માટે બંધાયેલ હતા. રજૂઆત એવી છે કે કરાર હેઠળની જવાબદારીના અમલ ન થવાને કારણે નફાના નુકસાન માટે નુકસાનીની મંજૂરી સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ અને અન્ય વિ. એસ.કે. માઝી [૨૦૨૫ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન કલ. ૩૯૪૫] ના કેસમાં ઠરાવાયેલા કાયદાના રેશિયો દ્વારા સંચાલિત થાય છે.

૫૫. બીપીએલ લિમિટેડ વિ. મોર્ગન સિક્યોરિટીઝ એન્ડ કેડિટ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ [(૨૦૨૬) ૩ એસ.સી.સી. ૧] માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર વધુ

આધાર રાખવામાં આવ્યો છે એ રજૂ કરવા માટે કે એકવાર કરારમાં ભંગના પરિણામો પૂરા પાડતી કલમ હોય, તો તે જ લાગુ થવી જોઈએ. કરાર માન્ય છે અને સામાવાળાનો ભંગ સાબિત થયો હતો. વિદ્વાન લવાદ કરારમાં જ નુકસાનીની કલમ લાગુ કરવામાં ભૂલ કરી હોવાનું કહી શકાય નહીં, અને ચુકાદામાં નુકસાની તરીકે જે દર્શાવવામાં આવ્યું છે તે પક્ષકારો વચ્ચે સંમત થયેલા ખાતરીપૂર્વકના વ્યવસાયમાંથી નફાના નુકસાનના ભંગના પરિણામ સ્વરૂપે ઉદ્ભવતી રકમ છે. કરારની નુકસાની કલમ અનુસાર વિદ્વાન લવાદ દ્વારા નુકસાનીના નિર્ધારણમાં કોઈ ભૂલ જોડી શકાય નહીં અને વધુમાં, જ્યારે વિદ્વાન લવાદે ન્યાયી વિચારણાઓ પર નુકસાની મંજૂર કરી છે, માંગણી કરેલ ૬૫ કરોડ સામે માત્ર ૨૫ કરોડ મંજૂર કર્યા છે, ત્યારે તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનું કોઈ કારણ નથી.

૫૬. વિદ્વાન સિનિયર વકીલ દ્વારા ભારપૂર્વક દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૭ હેઠળની વર્તમાન કાર્યવાહીમાં આ અદાલતે તેની ન્યાયિક ચકાસણી માત્ર એ પ્રશ્ન પૂરતી સીમિત રાખવાની છે કે "શું વાણિજ્યિક અદાલત સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને લવાદ ચુકાદાને રદ કરવામાં વાજબી હતી", વાણિજ્યિક અદાલતના અભિગમની તપાસ કરીને કે શું તેણે તેના અધિકારક્ષેત્રનું અતિક્રમણ કર્યું છે. કલમ ૩૭ હેઠળની અપીલની કાર્યવાહી માત્ર એ નક્કી કરવાની કવાયત સુધી મર્યાદિત રાખવાની છે કે શું વાણિજ્યિક અદાલત લવાદ ચુકાદાને ઉલટાવવામાં વાજબી હતી. આ પ્રક્રિયામાં, આ અદાલત સદર અધિનિયમ,

૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળ તપાસની અદાલતનું સ્થાન લઈ શકતી નથી, અને વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા વાદગ્રસ્ત હુકમમાં જણાવેલા કારણો સિવાયના અન્ય આધારો પર ચુકાદો ઉલટાવવાનું ટકાવી શકાય નહીં. વાણિજ્યિક અદાલતના તારણોથી સ્વતંત્ર રીતે, આ અદાલત માટે લવાઈ ચુકાદાની શુદ્ધતાની પોતાની મેળે તપાસ કરવી યોગ્ય રહેશે નહીં, કારણ કે તેના પરિણામે ન્યાયનો ગંભીર અન્યાય થશે, કેમ કે દાવાકર્તા સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળના એક મહત્વપૂર્ણ પગલાં/ઉપાયથી વંચિત રહેશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, રજૂઆત એવી છે કે જો આ અદાલતને જણાય કે વાણિજ્યિક અદાલતે તેમાં આપેલા તર્ક માટે લવાઈ ચુકાદો ઉલટાવવામાં ભૂલ કરી છે, તો લવાઈ ચુકાદાનો સ્વતંત્ર રીતે સંદર્ભ લઈને તેના નિષ્કર્ષને ટકાવી રાખવાનો કોઈ પ્રશ્ન નથી અને આ અદાલત માટે ખુલ્લો એકમાત્ર માર્ગ વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને રદ કરવાનો અને/અથવા મામલાને વાણિજ્યિક અદાલતમાં પાછો મોકલવાનો (રિમાન્ડ કરવાનો) છે.

૫૭. વધુમાં, લવાઈ ચુકાદામાં સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળ તપાસના વ્યાપ પર જાન ડી ગુલ ડ્રેજિંગ ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. તુતીકોરીન પોર્ટ ટ્રસ્ટ (એસ.એલ.પી. (સી) નં. ૮૮૦૩/૨૦૨૧ માં તારીખ ૦૭/૦૧/૨૦૨૬ ના આદેશ) માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. કલમ ૩૪ હેઠળ અદાલતની સત્તાના ઉપયોગ અંગેની દલીલોને સમર્થન આપવા માટે સર્વોચ્ચ અદાલતના નીચેના ચુકાદાઓનો પણ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે:-

(૧) મેકડમોટ ઇન્ટરનેશનલ ઇન્ક. વિ. બર્ન સ્ટાન્ડર્ડ કંપની લિમિટેડ (૨૦૦૬) ૧૧ એસ.સી.સી. ૧૮૧;

(૨) સ્વાન ગોલ્ડ માઇનિંગ લિમિટેડ વિ. હિન્દુસ્તાન કોપર લિમિટેડ (૨૦૧૫) ૫ એસ.સી.સી. ૭૩૯, ફકરા ‘૧૧’-‘૧૨’ અને ‘૧૯’;

(૩) એસોસિયેટ બિલ્ડર્સ વિ. ડી.ડી.એ. (૨૦૧૫) ૩ એસ.સી.સી. ૪૯, ફકરા ‘૨૯’-‘૩૪’ અને ‘૪૦’-‘૪૭’;

(૪) યુ.એચ.એલ. પાવર કંપની લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ એચ.પી. (૨૦૨૨) ૪ એસ.સી.સી. ૧૧૬, ફકરા ‘૧૫’-‘૨૨’;

(૫) રિલાયન્સ મીડિયાવર્ક્સ લિમિટેડ વિ. નિશાંત કન્સ્ટ્રક્શન પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૧૫૪૮/૨૦૨૧ માં તારીખ ૦૧/૦૭/૨૦૨૪ નો હુકમ, ફકરા ‘૮’-‘૧૨’); અને

(૬) પ્રકાશ એટલાન્ટા (જે.વી.) વિ. નેશનલ હાઇવેઝ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા (સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૪૫૧૩/૨૦૨૫).

સામાવાળાની રજૂઆત:-

પટ. પ્રત્યુત્તરમાં, સામાવાળા તરફે ઉપસ્થિત વિજ્ઞાન વકીલ શ્રી કમલ ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી હતી કે પક્ષકારોના અધિકારો અને જવાબદારીઓ નક્કી કરતો બિઝનેસ કરાર તારીખ ૧૭/૧૦/૨૦૦૮ ના રોજ હસ્તાક્ષરિત થયો હતો જ્યારે

દાવાકર્તાએ સદર બિઝનેસ કરાર પર સહી કર્યા પછી (ફેક્ટરી સ્થાપવા માટે) જમીન વેચાણનો કરાર કર્યો હતો. દાવાકર્તાના પોતાના કેસ મુજબ, ડિસેમ્બર, ૨૦૦૮ માં જમીનની ખરીદી પેટે આંશિક ચુકવણી કરવામાં આવી હતી અને વેચાણ દસ્તાવેજ તારીખ ૦૩/૦૩/૨૦૦૯ ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો.

૫૯. લવાદ ચુકાદામાં નોંધ્યા મુજબ, વેચાણ દસ્તાવેજમાં જ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે દાવાકર્તાની ફેક્ટરીની જમીન સુધી પહોંચવા માટે કોઈ સીધો એપ્રોચ રોડ નહોતો અને ૧૬૨ ચોરસ મીટરની નાની જમીન લીઝ/વેચાણ પર લેવી જરૂરી હતી. બિઝનેસ કરારના અમલ પહેલાંના કોઈપણ સંદેશાવ્યવહારમાં, એપ્રોચ રોડ વિશે સામાવાળા દ્વારા કહેવાતું કોઈ વચન કે ખાતરી આપવામાં આવી નહોતી. પેપર-બુકના પાના ‘૨૫૫’ પર તારીખ ૨૩/૦૬/૨૦૦૮ ના પત્રવ્યવહારનો કોઈપણ સંદર્ભ અહીં કે ત્યાં સુસંગત નથી. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સ્વીકાર્યપણે બિઝનેસ કરાર "એપ્રોચ રોડ" નો કોઈ સંદર્ભ આપતો નથી અથવા તેને પૂરો પાડવા માટેની સામાવાળાની કથિત જવાબદારી/વચન/ખાતરી વિશે કોઈ ઉલ્લેખ કરતો નથી. જ્યાં સુધી બિઝનેસ કરાર હેઠળ સામાવાળાની જવાબદારીનો સંબંધ છે, તે માત્ર કોટિંગ અને પેઈન્ટિંગ માટે દાવાકર્તાને મોટા કદના બેરિંગ્સ (એલ.એસ.બી.) પૂરા પાડવાનો જ ઉલ્લેખ કરે છે અને એપ્રોચ રોડનો ઉલ્લેખ કરતો નથી.

૬૦. એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે કરારના વ્યાપ માટે જોગવાઈ કરતી બિઝનેસ કરારની કલમ ૧ સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ છે. કરારની કલમ ૨ મુજબ,

કરારનો સમયગાળો હસ્તાક્ષરની તારીખથી શરૂ થયો હતો જે ૧૭/૧૦/૨૦૦૮ છે અને કરાર ૩૧/૦૩/૨૦૧૪ સુધી માન્ય હતો. તેની કલમ ૩ મુજબ, સામાવાળા તરફથી એલ.એસ.બી. સપ્લાય કરવાની જવાબદારી માત્ર જૂન, ૨૦૦૮ થી શરૂ થવાની હતી. આમ, ઓક્ટોબર, ૨૦૦૮ થી જૂન, ૨૦૦૮ સુધી, તેની સાથે જોડાયેલા એ.ટી.એસ. (દાવાકર્તાની ફેક્ટરી) ની સ્થાપના માટેની સમય યોજના મુજબ, તમામ જવાબદારીઓ માત્ર દાવાકર્તા તરફથી જ હતી. જ્યાં સુધી જમીનની ખરીદી, મશીનોની સ્થાપના, ટ્રાયલ-રન અને ઉત્પાદન શરૂ કરવા સહિત દાવાકર્તા તરફથી તમામ જવાબદારીઓ પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી, મોટા કદના બેરિંગ્સ (એલ.એસ.બી.) સપ્લાય કરવાની સામાવાળાની જવાબદારી શરૂ થતી નથી. ચુકાદામાં નોંધ્યા મુજબ દાવાકર્તાના પોતાના કેસ મુજબ, દાવાકર્તાએ માત્ર જમીન ખરીદી હતી અને બિન-ખેતી પરવાનગી માટે અરજી કરી હતી અને લેઆઉટ પ્લાન તૈયાર કર્યો હતો, પરંતુ જ્યાં સુધી ફેક્ટરી સ્થાપિત ન થાય ત્યાં સુધી દાવાકર્તા માટે જોબ વર્ક કરવું પણ શક્ય નહોતું, અને તેથી સામાવાળા દ્વારા એલ.એસ.બી. સપ્લાય કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન નહોતો, જે કરાર મુજબ જૂન, ૨૦૦૮ ના મહિનામાં શરૂ થવાનો હતો.

૬૧. ફેક્ટરીની સ્થાપના એ બિઝનેસ કરાર શરૂ થવા માટેની પૂર્વશરત હતી અને તે અપીલકર્તા/દાવાકર્તાની એકમાત્ર જવાબદારી હતી. દાવાકર્તા દ્વારા ફેક્ટરીની સ્થાપના ન કરવા બદલ સામાવાળાને કોઈપણ સંજોગોમાં જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં.

૬૨. તે સિવાય પણ, દાવાકર્તા બિઝનેસ કરાર પર સહી કરતી વખતે સારી રીતે વાકેફ હતા અને તેણે બિઝનેસ કરાર પર સહી કરતા પહેલા જમીનની ઓળખ કરી લીધી હતી. આ હકીકત તારીખ ૦૮/૦૪/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ્સ (કન્વિનિયન્સ કમ્પાઈલશન-ભાગ ૧ (સીસી-૧) ના પાના ‘૧૫૨’ પર), ૨૦/૦૮/૨૦૦૮ (સીસી-૧ નું પાનું ‘૨૭૩’) અને ૧૦/૦૯/૨૦૦૮ (સીસી-૧ નું પાનું ‘૨૮૦’) પરથી સ્પષ્ટ થાય છે, જ્યાં દાવાકર્તાએ બાવળામાં એસ.કે.એફ. ની મિલકત નજીક જમીનની ઓળખ વિશે અને કોઈ એપ્રોચ રોડ ન હોવા વિશે પત્રવ્યવહાર કર્યો હોવા છતાં બિઝનેસ કરારમાં સામાવાળા દ્વારા એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવાની જરૂરિયાતનો સમાવેશ કરવા ક્યારેય કહ્યું નહોતું.

૬૩. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે બિઝનેસ કરાર એ યોગ્ય રીતે વાટાઘાટો કરાયેલ કરાર છે, કારણ કે એમ.ઓ.યુ. અને બિઝનેસ કરારનો ડ્રાફ્ટ પણ અપીલકર્તાના તારીખ ૦૪/૦૮/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ (સીસી-૧ ના પાના ‘૨૬૩’ પર), સામાવાળા દ્વારા મોકલેલ તારીખ ૦૧/૦૯/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ (સીસી-૧ ના પાના ‘૨૭૮’ પર), અપીલકર્તા દ્વારા મોકલેલ તારીખ ૧૦/૦૯/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ (સીસી-૧ ના પાના ‘૨૮૦’ પર), સામાવાળા દ્વારા મોકલેલ તારીખ ૨૦/૦૯/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ (સીસી-૧ ના પાના ‘૨૮૭’ પર), અપીલકર્તા દ્વારા મોકલેલ તારીખ ૨૪/૦૯/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ (સીસી-૧ ના પાના ‘૨૯૨’ પર) અને સામાવાળા દ્વારા મોકલેલ તારીખ ૨૬/૦૯/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ (સીસી-૧ ના પાના ‘૩૦૦’ પર) દ્વારા પક્ષકારો વચ્ચે શેર કરવામાં આવ્યો હતો.

૬૪. રજૂઆત એવી છે કે આ તમામ પત્રવ્યવહારો એમ.ઓ.યુ./બિઝનેસ કરારના ડ્રાફ્ટને લગતા છે અને તેમાંના કોઈપણમાં, દાવાકર્તા દ્વારા એવું સૂચન પણ કરવામાં આવ્યું નહોતું કે દાવાકર્તાને તેણે ઓળખેલી જમીન પર પોતાની ફેક્ટરી સ્થાપવામાં સુવિધા આપવા માટે સામાવાળાએ એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવાનું વચન આપવું જરૂરી હતું. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પક્ષકારો વચ્ચેના આ સંદેશાવ્યવહારના માત્ર વાંચન પરથી જ એ જાણી શકાય છે કે એપ્રોચ રોડની જરૂરિયાત સંબંધે થોડી ચર્ચા થઈ હતી પરંતુ સામાવાળા તરફથી કોઈ વચન આપવામાં આવ્યું નહોતું.

૬૫. અદાલતનું ધ્યાન અપીલકર્તાના તારીખ ૨૦/૦૮/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ તરફ દોરવામાં આવ્યું છે જેમાં અપીલકર્તાએ એવો વિકલ્પ સૂચવ્યો હતો કે જો સામાવાળા – એસ.કે.એફ. એપ્રોચ રોડ માટે જમીન આપવા/વેચવા સંમત થાય તો તેઓ તેમના દ્વારા ઓળખાયેલી જમીન ખરીદવા આગળ વધી શકે છે. સામાવાળા દ્વારા મોકલવામાં આવેલા તારીખ ૦૧/૦૯/૨૦૦૮ ના જવાબી ઇ-મેલ (સીસી-૧ ના પાના ‘૨૭૮’ પર) માં, સામાવાળા – એસ.કે.એફ. ની ટિપ્પણીઓ સાથે એમ.ઓ.યુ. ની સુધારેલી શીટ મોકલતી વખતે માત્ર જમીન/એપ્રોચ માર્ગની જરૂરિયાતો પર ચર્ચા કરવાની ઈચ્છા દર્શાવવામાં આવી છે.

૬૬. તારીખ ૦૧/૦૯/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ સાથે મોકલેલા સામાવાળા – એસ.કે.એફ. ના ઇનપુટ્સ (સીસી-૧ ના પાના ‘૨૭૮’ પર) એ દર્શાવવા માટે અમારી સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા હતા કે પ્રસ્તાવિત એમ.ઓ.યુ. માં એપ્રોચ રોડની

જરૂરિયાતનો સમાવેશ કરવા માટે સામાવાળા – એસ.કે.એફ. તરફથી કોઈ સૂચન નહોતું. અપીલકર્તા દ્વારા મોકલવામાં આવેલ તારીખ ૧૦/૦૯/૨૦૦૮ નો જવાબી ઇ-મેલ (સીસી-૧ ના પાના ‘૨૮૦’ પર) તેના બદલે દર્શાવે છે કે દાવાકર્તા એપ્રોચ રોડ માટે માલિક સાથે વાટાઘાટો કરી રહ્યા હતા. એમ.ઓ.યુ. નો ડ્રાફ્ટ દાવાકર્તા દ્વારા તારીખ ૨૪/૦૯/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ સાથે મોકલવામાં આવ્યો હતો (સીસી-૧ ના પાના ‘૨૯૨’ પર), અને તેમાં એપ્રોચ રોડ વિશે કોઈ ઉલ્લેખ નથી.

૬૭. એમ.ઓ.યુ. નો આખરી ડ્રાફ્ટ ત્યારબાદ તારીખ ૨૫/૦૯/૨૦૦૮ ના રોજ યોજાયેલી બેઠકમાં અંતિમ ચર્ચા પછી તારીખ ૨૬/૦૯/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ દ્વારા દાવાકર્તાને મોકલવામાં આવ્યો હતો, જો કે, આમાંના કોઈપણ સંદેશાવ્યવહારમાં એપ્રોચ રોડનો સંદર્ભ પણ નથી. એ.ટી.એસ. ફેક્ટરી સ્થાપવા માટે દાવાકર્તા દ્વારા તારીખ ૦૧/૧૦/૨૦૦૮ ના ઇ-મેલ દ્વારા શેર કરવામાં આવેલ સમય યોજના (ટાઈમ પ્લાન), જે બિઝનેસ કરારનો ભાગ છે, તેમાં એપ્રોચ રોડની જરૂરિયાતનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી, જો કે તેમાં જમીન પ્રાપ્તિ અને ફેક્ટરીની સ્થાપનાના તમામ તબક્કાઓની વિગતો સમાવિષ્ટ છે.

૬૮. રેકૉર્ડમાંથી ઉપરોક્ત દસ્તાવેજો રજૂ કરીને, સામાવાળાના વિદ્વાન સિનિયર વકીલ દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જો પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા પત્રવ્યવહારને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે તો પણ, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે બિઝનેસ કરાર એ પક્ષકારો વચ્ચે યોગ્ય રીતે વાટાઘાટો કરાયેલ વ્યાપારી કરાર હતો અને દાવાકર્તાએ પોતે બિઝનેસ કરાર પર સહી કરતી વખતે સદર મુદ્દાથી વાકેફ હોવા

છતાં, બિઝનેસ કરારમાં સામાવાળાની જવાબદારીના ભાગ રૂપે એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવાની જરૂરિયાતનો સમાવેશ કરવાનો ક્યારેય પ્રસ્તાવ મૂક્યો નહોતો. આમ, એ સ્પષ્ટ છે કે પક્ષકારોએ સ્પષ્ટ સમજણ સાથે ખુલ્લી આંખોથી બિઝનેસ કરાર પર સહી કરી હતી કે ફેક્ટરી સ્થાપવાની જવાબદારી સંપૂર્ણપણે દાવાકર્તાની હતી અને સામાવાળાની તેના પ્રત્યે કોઈ જવાબદારી નહોતી. દાવાકર્તા હવે ફરી જઈને એવી રજૂઆત કરી શકે નહીં કે સામાવાળા તરફથી કોઈ વચન હતું. બિઝનેસ કરારના અમલ પછી કોઈપણ સમયે સામાવાળા દ્વારા આપવામાં આવેલી કોઈપણ ઓફરને સામાવાળાની જવાબદારી તરીકે કરારમાં સમાવી શકાય નહીં. બિઝનેસ કરારના અમલ પહેલાં સામાવાળા દ્વારા એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવાની શક્યતા વિશે કરવામાં આવેલી ચર્ચાને અયોગ્ય મહત્વ આપી શકાય નહીં, જેથી એવું ઠરાવી શકાય કે સામાવાળા દ્વારા વચન કે ખાતરી પણ આપવામાં આવી હતી. વધુમાં, કોઈપણ વચનના અભાવે, સામાવાળા તરફથી નિષ્ફળતાનો પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી.

૬૯. આ રજૂઆતો સાથે, સામાવાળાના વિદ્વાન સિનિયર વકીલ દ્વારા ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે બિઝનેસ કરારનો ભંગ દાવાકર્તા દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો અને સામાવાળા દ્વારા નહીં અને વિદ્વાન લવાદનું એવું તારણ કે દાવાકર્તા બિઝનેસ કરાર હેઠળ પોતાની જવાબદારીઓનો ભાગ ભજવવા માટે તૈયાર અથવા તત્પર હતા અને ભંગ સામાવાળા તરફથી થયો છે તે રેકૉર્ડના મુખ પર દેખીતી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા છે.

૭૦. સ્પષ્ટ ડિઝાઇનના એલ.એસ.બી. નો ન્યૂનતમ ખાતરીપૂર્વકનો જથ્થો દાવાકર્તાને સપ્લાય કરવાની સામાવાળાની જવાબદારી/જવાબદારી પૂરી પાડતી કલમ ૩ અને કલમ ૪.૧૧ લાગુ કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન નહોતો કારણ કે સ્વીકાર્યપણે ફેક્ટરી ક્યારેય સ્થાપિત થઈ નહોતી. લઘુત્તમ ખાતરીપૂર્વકના જથ્થા માટે સામાવાળાની જવાબદારી અને નિષ્ફળતાના કિસ્સામાં વળતર, દાવાકર્તા દ્વારા જોબ વર્ક માટે તૈયાર થયા પછી જ શરૂ થવાનું હતું જેના માટે પૂર્વશરત ફેક્ટરી સ્થાપવાની હતી.

૭૧. તે સિવાય પણ, સામાવાળાને તેની સ્થાવર મિલકત દાવાકર્તાને આપવા માટે દબાણ કરી શકાય નહીં, જેથી દાવાકર્તા એલ.એસ.બી. ના કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ માટે જોબ વર્ક શરૂ કરવા માટે ફેક્ટરી સ્થાપવાની પોતાની જવાબદારીઓનો ભાગ ભજવવા સક્ષમ બની શકે.

૭૨. આમ, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે બિઝનેસ કરારની ભાષા અસંદિગ્ધ, સરળ અને સ્પષ્ટ હોવાથી, પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા સંદેશાવ્યવહારનો સંદર્ભ લઈને બિઝનેસ કરારની બહારની કોઈપણ સામગ્રી અથવા સંજોગોમાંથી સહાય લેવી વિદ્વાન લવાદ માટે અન્યથા પણ અનુમતિપાત્ર નહોતી.

૭૩. સદર રજૂઆતોના સમર્થન માટે ધી ગોધરા ઇલેક્ટ્રિસિટી કંપની લિમિટેડ અને અન્ય વિ. ધી સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્ય (૧૯૭૫) ૧ એસ.સી.સી. ૧૯૯; સેપ્કો ઇલેક્ટ્રિક પાવર કન્સ્ટ્રક્શન કોર્પોરેશન વિ. જી.એમ.આર. કમલંગા એનર્જી લિમિટેડ (૨૦૨૬) ૨ એસ.સી.સી. ૫૪૨ અને ઓઈલ એન્ડ નેચરલ ગેસ

કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ. જે.એસ.આઈ.ડબલ્યુ. ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રા. લિ. ૨૦૨૫ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન દિલ્હી ૩૮૧૧ માં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

૭૪. અપીલકર્તા/દાવાકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રમેશ કુમાર જૈન (સુપ્રા) અને અરવિંદ મિલ્સ લિમિટેડ (સુપ્રા) માં આધાર રાખવામાં આવેલા નિર્ણયો સદર કેસોની હકીકતો અને સંજોગો પર આપવામાં આવ્યા હોવાથી તેમને અલગ પાડવાની માંગ કરવામાં આવી હતી.

૭૫. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે દાવાકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરાયેલી એ રજૂઆત સામે કોઈ તકરાર હોઈ શકે નહીં કે કરારના અર્થઘટનની બાબતમાં લવાદ સર્વોચ્ચ ન્યાયાધીશ છે અને કરારના અર્થઘટનની બાબતમાં પક્ષકારોનો ઇરાદો નક્કી કરવા માટે લવાદ લેખિત કરારની શરતો ઉપરાંત આસપાસના સંજોગો જોઈ શકે છે, જો કે, તે કરારની ભાષા પર જ નિર્ભર રહેશે. એવા કેસમાં જ્યાં કરારમાં કોઈ અસ્પષ્ટતા નથી, ત્યાં કરાર હેઠળ સંરેખિત તેમના અધિકારો અને જવાબદારીઓ જાણવા માટે પક્ષકારો વચ્ચેના પત્રવ્યવહાર/આદાનપ્રદાનના બાહ્ય સાધનોનો ઉપયોગ કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી.

૭૬. હાલના કેસમાં, એપ્રોચ રોડનો મુદ્દો પક્ષકારોના ધ્યાનમાં ક્યારેય એ અર્થમાં નહોતો કે સામાવાળાને તેની સ્થાવર મિલકત દાવાકર્તાને આપવા માટે દબાણ કરી શકાય જેથી દાવાકર્તા પોતાની જવાબદારી પૂર્ણ કરી શકે. રજૂઆત એવી છે કે

દાવાકર્તા દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલો કોઈપણ ચુકાદો તેની મદદે આવી શકતો નથી અને સામાવાળા તરફથી નિષ્ફળતા અથવા ભંગ અંગે વિદ્વાન લવાદ દ્વારા આપવામાં આવેલા તર્કને સમર્થન આપી શકતો નથી.

૭૭. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે બિઝનેસ કરારમાં ફેરફાર કરવાના સામાવાળાના પ્રસ્તાવનું અર્થઘટન કરવામાં વિદ્વાન લવાદે બાહ્ય વિચારણાઓ પર આગળ વધ્યા છે. પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા તારીખ ૦૬/૦૪/૨૦૧૦ અને ૩૦/૦૪/૨૦૧૦ ના ઇ-મેલ્સનો સંદર્ભ આપીને ચુકાદામાં મુદ્દા [(૧૪) સામાવાળા દ્વારા નવા કરાર માટેનો આગ્રહ] પર વિદ્વાન લવાદ દ્વારા મૂકવામાં આવેલ ભાર રેકૉર્ડ પરના પુરાવાની મૂલવણી કરવામાં વિદ્વાન લવાદ દ્વારા કરવામાં આવેલી ભૂલનું સ્પષ્ટ પ્રદર્શન સિવાય બીજું કંઈ નથી. દલીલ એવી છે કે અપીલકર્તા ફેક્ટરી/સુવિધા સ્થાપવામાં નિષ્ફળ ગયા હોવાથી અને જૂન, ૨૦૦૯ માં જોબ વર્ક શરૂ કરવાની સમયમર્યાદા સમાપ્ત થઈ ગઈ હોવાથી, બિઝનેસ કરારમાં ફેરફાર કરવો હિતાવહ બન્યો હતો. એપ્રોચ રોડના નિરાકરણ સાથે બિઝનેસ કરારમાં ફેરફાર કરવાની શરતો તારીખ ૧૫/૦૯/૨૦૦૯ ના રોજ મળેલી બેઠકમાં ચર્ચાઈ હતી જે સામાવાળા દ્વારા તારીખ ૦૭/૧૦/૨૦૦૯ ના ઇ-મેલ (સીસી-૧ ના પાના ‘૩૯૬’ પર) દ્વારા દાવાકર્તાને મોકલવામાં આવી હતી. જો કે, બિઝનેસ કરારમાં ફેરફાર કરવાનો સામાવાળાનો પ્રસ્તાવ દાવાકર્તા દ્વારા તારીખ ૦૮/૧૧/૨૦૦૯ ના ઇ-મેલ (સીસી-૧ ના પાના ‘૪૦૭’-‘૪૦૮’ પર) દ્વારા નકારવામાં આવ્યો હતો.

૭૮. બિઝનેસ કરારમાં ક્યારેય ફેરફાર કરવામાં આવ્યો ન હતો અને સામાવાળા દ્વારા અપીલકર્તાને એપ્રોચ રોડ આપવાની જોગવાઈ ક્યારેય બિઝનેસ કરારમાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવી નહોતી અથવા પક્ષકારો વચ્ચે સામાવાળાની જવાબદારી હોવા અંગે સંમતિ થઈ નહોતી.

૭૯. વિદ્વાન લવાદે ચુકાદામાં (પેરા ‘૧૦૧’ માં), તારીખ ૦૮/૧૧/૨૦૦૯ ના ઈ-મેલનો સંદર્ભ આપીને એવું નોંધ્યું હતું કે દાવાકર્તા સામાવાળા દ્વારા સૂચવેલા ફેરફારો અને સુધારાઓ સાથે સંમત થયા ન હતા અને જણાવ્યું હતું કે તેઓ બિઝનેસ કરારનું મૂળ સ્વરૂપ બદલી નાખે છે, પરંતુ અનુકૂળતાપૂર્વક કોઈપણ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાનું ટાળ્યું છે. રજૂઆત એવી છે કે વિદ્વાન લવાદે દાવાકર્તાના દાવાને અનુકૂળ આવે તે માટે કેસની હકીકતોને મરોડી છે અને જે ભૌતિક સંજોગોમાં સામાવાળાએ બિઝનેસ કરારમાં ફેરફાર કરવાની માંગણી કરી હતી તેની અવગણના કરી છે. કોઈપણ સંજોગોમાં, આ મુદ્દાને ઉકેલવા માટે ઓક્ટોબર, ૨૦૦૯ માં સામાવાળા દ્વારા કરવામાં આવેલી કાઉન્ટર ઓફર પર પક્ષકારો વચ્ચેના સંદેશાવ્યવહારને સામાવાળાની વિરુદ્ધ વાંચી શકાય નહીં જેથી દાવાકર્તાને કથિત રીતે કોઈ નુકસાન પહોંચાડતી અસ્તિત્વમાં ન હોય તેવી જવાબદારીના ભંગ માટે તેને જવાબદાર ઠેરવી શકાય.

૮૦. નફાના નુકસાન માટેની નુકસાની પર અપીલકર્તા/દાવાકર્તાના વિદ્વાન સિનિયર વકીલની રજૂઆત પર, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે દાવાકર્તાએ લવાદ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ બિઝનેસ કરારના સમર્થનમાં તેના દ્વારા

કરવામાં આવેલા કથિત રોકાણોને સાબિત કરવા માટે કોઈ દસ્તાવેજ રજૂ કર્યો ન હતો. બીજી તરફ સામાવાળાએ ઘણા ઇ-મેલ્સમાં દાવાકર્તાને તેના દ્વારા કરવામાં આવેલા રોકાણોની વિગતો શેર કરવા કહ્યું હતું, જે દાવાકર્તા દ્વારા ક્યારેય પૂરી પાડવામાં આવી નહોતી. નફાના નુકસાન અથવા નુકસાનીના કોઈપણ દાવા માટે, દાવાકર્તાએ ફેક્ટરી અથવા મશીનરી સ્થાપવા માટે અથવા અન્યથા બિઝનેસ કરારના અમલ માટે તેના દ્વારા કરવામાં આવેલા વાસ્તવિક રોકાણના પુરાવા માટે નક્કર પુરાવા રજૂ કરવા જરૂરી હતા. દાવાકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલ એકમાત્ર ખર્ચ/રોકાણ જમીનની ખરીદી તરફ હતું, જે ચુકાદામાં પણ નોંધાયેલ છે. આમ, જ્યારે દાવાકર્તા પ્રતીતિકારક પુરાવા રજૂ કરીને તેનો દાવો સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા, ત્યારે વિદ્વાન લવાદ માટે ૧૮/૦૭/૨૦૧૪ થી ૧૦% ના વ્યાજ સાથે નુકસાની પેટે રૂ. ૨૫ કરોડની જંગી રકમ અને તે પણ રૂ. ૫૦ લાખના ખર્ચ સાથે મંજૂર કરવાનું કોઈ સમર્થન નહોતું.

૮૧. અપીલકર્તા/દાવાકર્તાના વિદ્વાન સિનિયર વકીલની એવી દલીલ સંબંધે કે વળતર અથવા નુકસાની બિઝનેસ કરારની કલમ ૪.૧૧ નો સંદર્ભ આપે છે, રજૂઆત એવી છે કે સદર કલમ લાગુ કરવાનો પ્રસંગ ત્યારે જ ઊભો થઈ શક્યો હોત જ્યારે દાવાકર્તાએ પોતાની ફેક્ટરી સ્થાપી હોત, જેના કારણે કોર્ટિંગ અને પેઇન્ટિંગના જોબ વર્ક માટે એલ.એસ.બી. પૂરા પાડવાની જવાબદારી સામાવાળા પર શિફ્ટ થઈ હોત.

૮૨. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અન્યથા પણ બિઝનેસ કરારની કલમ

૪.૧૧ સામાવાળા દ્વારા બિઝનેસ કરારના ભંગના કિસ્સામાં અપીલકર્તાને ચૂકવવાપાત્ર, બેરિંગ્સના લઘુત્તમ ખાતરીપૂર્વકના જથ્થાની ખાધના કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગની સરેરાશ કિંમતના ૬૦% રકમ નક્કી કરે છે, તે દાવાકર્તાને થયેલા નુકસાનનો વાસ્તવિક પૂર્વ-અંદાજ છે. તે બિઝનેસ કરાર હેઠળ નક્કી કરાયેલ લિક્વિડેટેડ નુકસાનીની મહત્તમ મર્યાદા સિવાય બીજું કંઈ નથી, જે દાવાકર્તાને ચૂકવવાપાત્ર છે, જો કે દાવાકર્તાને થયેલું નુકસાન સાબિત થયું હોય.

૮૩. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ભારતમાં કરાર કાયદો એક સંહિતાબદ્ધ કાયદો છે અને કોઈપણ પક્ષ દ્વારા કરારના ભંગ માટે કરાર હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર કોઈપણ વળતર ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૭૩ અને ૭૪ ની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત હોવું જોઈએ. ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૭૪ સાથે વંચાણે લેવાતી કલમ ૭૩ અને સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા લેવામાં આવેલા સતત અભિપ્રાય મુજબ જ્યાં કથિત નુકસાન નક્કી કરવા સક્ષમ હોય, ત્યાં આવા નુકસાનનો પુરાવો ફરજિયાત છે. નુકસાની વળતરરૂપ છે અને શિક્ષાત્મક નથી, અને કથિત ભંગને સીધા આભારી એવું માપી શકાય તેવું નુકસાન સહન કર્યું છે તે સ્થાપિત કરવાનો બોજ સીધો દાવાકર્તા પર રહેલો છે.

૮૪. એવી દલીલ કરી શકાય નહીં કે માત્ર કરાર લિક્વિડેટેડ નુકસાની એટલે કે નુકસાનના વાસ્તવિક પૂર્વ-અંદાજ માટે જોગવાઈ કરે છે એટલા માટે તે આપમેળે મંજૂર થવો જોઈએ. એવા કેસમાં જ્યાં નુકસાન સાબિત કરવા સક્ષમ હોય, ત્યાં પુરાવાની જરૂરિયાતને બાકાત રાખી શકાય નહીં. ભારપૂર્વક દલીલ કરવામાં આવી

હતી કે હાલના કેસમાં ન તો દાવાકર્તાનો એવો કેસ છે કે ગુકસાન નક્કી કરવું અશક્ય છે અને ન તો વિદ્વાન લવાદ કોઈપણ પુરાવા વિના દાવાકર્તાને ગુકસાની મંજૂર કરવા માટે આવા કોઈ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છે.

૮૫. ઓએનજીસી લિમિટેડ વિ. સો પાઈપ્સ લિમિટેડ (૨૦૦૩) ૫ એસ.સી.સી. ૭૦૫ અને કન્સ્ટ્રક્શન એન્ડ ડિઝાઈન સર્વિસીસ વિ. ડીડીએ (૨૦૧૫) ૧૪ એસ.સી.સી. ૨૬૩ માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપતાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ગુકસાનની સાબિતી વિના ગુકસાની મંજૂર કરવાની મંજૂરી આપવાની હદ સુધી તેમાં જણાવેલ કાયદાની સ્થિતિ ફોલોવિંગ વિ. બાલકિશન દાસ ૧૯૬૩ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન એસ.સી. ૪૯ ના કેસમાં બંધારણીય બેંચના સૌથી પ્રખ્યાત ચુકાદાઓ પૈકીના એકને અનુસરીને સર્વોચ્ચ અદાલતના અનુગામી બંધનકર્તા નિર્ણયો દ્વારા નોંધપાત્ર રીતે સ્પષ્ટ કરવામાં આવી છે. નીચેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો:-

(૧) વિશાલ એન્જિનિયર્સ એન્ડ બિલ્ડર્સ વિ. ઇન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ ૨૦૧૧ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન દિલ્હી ૫૧૨૪;

(૨) કૈલાશ નાથ એસોસિએટ્સ વિ. દિલ્હી ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી અને અન્ય (૨૦૧૫) ૪ એસ.સી.સી. ૧૩૬;

(૩) યુનિબ્રોસ વિ. ઓલ ઇન્ડિયા રેડિયો ૨૦૨૩ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન એસ.સી. ૧૩૬૬;

(જ) બાટલીબોય એન્વાયર્નમેન્ટલ એન્જિનિયર્સ લિમિટેડ વિ.
હિન્દુસ્તાન પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ (૨૦૨૪) ૨
એસ.સી.સી. ૩૭૫; અને

(પ) શેરખાન લિમિટેડ વિ. મોનિતા કિસાન ખડે ૨૦૨૫
એસ.સી.સી. ઓનલાઇન બોમ્બે ૫૪૬૪.

૮૬. વિશાલ એન્જિનિયર્સ (સુપ્રા) માં દિલ્લી હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચના ચુકાદાના ફક્ત ‘૨૩’ માં કરવામાં આવેલા અવલોકન પર વિશેષ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે.

“૨૩. અમારા મતે આ અવલોકનો ફતેહચંદ કેસ (સુપ્રા) માં બંધારણીય બેંચના ચુકાદાના સંદર્ભમાં વાંચવા જોઈએ. જો એમ હોય, તો તેનો અર્થ એટલો જ થાય છે કે જ્યાં ભંગથી ઉદ્ભવતા વળતરનું મૂલ્યાંકન કરવું અશક્ય હોય અને તે પરિબળ પક્ષકારો દ્વારા દંડ અથવા ગેરવાજબી વળતર તરીકે નહીં પરંતુ પૂર્વ-નિર્ધારિત વળતરની રકમ પર સંમત થયા હોય તે સાથે જોડાયેલું હોય, તો તે રકમ પક્ષકાર દ્વારા ભોગવેલા નુકસાનના વાસ્તવિક પૂર્વ-અંદાજ તરીકે મંજૂર કરી શકાય છે. તેનો એવો અર્થ કરી શકાય નહીં કે જો પક્ષકારને કોઈપણ નુકસાન ન થયું હોય તો પણ તે સામા પક્ષકારના ભંગના માત્ર કારણસર રકમ વસૂલ કરી શકે છે.”

૮૭. અમારી સમક્ષ મૂકવામાં આવેલા કૈલાશ નાથ એસોસિએટ્સ (સુપ્રા) ના ફક્ત
'૪૩.૩' અને '૪૩.૬' માંના અવલોકનો નીચે મુજબ નોંધવા યોગ્ય છે:-

“૪૩.૩. કલમ ૭૪ કરારના ભંગને કારણે થયેલા નુકસાન માટે
વાજબી વળતર મંજૂર કરતી હોવાથી, નુકસાન થવું તે કલમની
ઉપયોગિતા માટે અનિવાર્ય શરત (સાઈન ક્વા નોન) છે.”

૪૩.૬. "તેના કારણે વાસ્તવિક નુકસાન થયું હોવાનું સાબિત
થયું હોય કે નહીં" અભિવ્યક્તિનો અર્થ એ છે કે જ્યાં વાસ્તવિક
નુકસાન સાબિત કરવું શક્ય હોય, ત્યાં આવા પુરાવાને બાકાત
રાખવામાં આવતો નથી. માત્ર એવા કિસ્સાઓમાં જ જ્યાં
નુકસાન સાબિત કરવું મુશ્કેલ અથવા અશક્ય હોય, કરારમાં
દર્શાવેલી લિક્વિડેટેડ રકમ, જો નુકસાનનો વાસ્તવિક પૂર્વ-
અંદાજ હોય તો મંજૂર કરી શકાય છે.”

૮૮. બાટલીબોય એન્વાયર્નમેન્ટલ એન્જિનિયર્સ લિમિટેડ (સુપ્રા) ના પેરા '૧૬'
માંનું અવલોકન નીચે મુજબ ઉદ્ઘૃત કરવું પ્રાસંગિક છે:-

“૧૬. આ કોઈ શંકા વિના એક યોગ્ય કાનૂની અને સાચી
રજૂઆત છે. જો કે, નુકસાનીની ગણતરી તરંગી અને વાહિયાત
ન હોવી જોઈએ જેના પરિણામે અન્ય પક્ષના ભોગે એક પક્ષ
માટે અણધાર્યો લાભ અને લહાણી થાય. નુકસાનીની ગણતરી
કપટપૂર્ણ ન હોવી જોઈએ.”

૮૯. ભારપૂર્વક વિનંતી કરવામાં આવી છે કે ઉપરોક્ત સંદર્ભિત સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતો લાગુ કરતાં, સ્વીકાર્યા વિના એક ક્ષણ માટે માની લઈએ કે સામાવાળા તરફથી ભંગ થયો હતો, તો પણ નુકસાનીની મંજૂરી કાયદામાં સંપૂર્ણપણે અસમર્થનીય છે. કારણ એ છે કે દાવાકર્તા વાસ્તવિક નુકસાન, નફાનું નુકસાન, નફાકારકતાનું નુકસાન અથવા વ્યાપારી તકનું નુકસાન, એટલે કે નુકસાની સ્થાપિત કરવા માટે કોઈ પ્રતીતિકારક અથવા વિશ્વસનીય પુરાવા રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા. પુરાવાના અભાવે નુકસાની મંજૂર કરવી તે દાવાકર્તાને અણધાર્યો લાભ અને ગેરવાજબી સમૃદ્ધિ આપવા સમાન રહેશે, જે ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૭૩ અને ૭૪ હેઠળ અસ્વીકાર્ય છે અને સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા જાહેર કરાયેલા કાયદાથી વિરુદ્ધ છે.

૯૦. રજૂઆત એવી છે કે દાવાકર્તાના વિદ્વાન સિનિયર વકીલે સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ અને અન્ય (સુપ્રા) ના કેસમાંના ચુકાદાનું ખોટું અર્થઘટન કરીને એવી દલીલ કરી છે કે નફાના નુકસાન માટે પુરાવાની જરૂર નથી અને પુરાવો માત્ર નફાકારકતાના નુકસાનના દાવામાં જ જરૂરી છે. દાવાકર્તાના વિદ્વાન સિનિયર વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા બીપીએલ લિમિટેડ (સુપ્રા) ના નિર્ણયને સદર કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં આપવામાં આવ્યો હોવાથી અલગ પાડવાની માંગ કરવામાં આવી છે.

૯૧. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે દાવાકર્તા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ એકમાત્ર પુરાવો મશીનરી અને સાધનો તરફ અંદાજિત પ્રારંભિક રૂ. ૧૫.૮૭

કરોડના રોકાણ સામે જમીનની ખરીદી પેટે રૂ. ૭૦ લાખના રોકાણનો હતો. આવા રોકાણના પુરાવાનો અભાવ પોતે જ નુકસાનના કોઈપણ દાવાને નકારી કાઢે છે, કથિત અથવા અન્યથા. રૂ. ૭૦ લાખના રોકાણ સંબંધે, તે સ્થાવર મિલકતની ખરીદી તરફ હોવાથી, વાણિજ્યિક અદાલતે નુકસાનીનો દાવો નકારતી વખતે તેને દાવાકર્તાની સંપત્તિ તરીકે યોગ્ય રીતે ગણી છે. તે સિવાય પણ, દાવાકર્તાના પુરાવાના અભાવ બદલ નુકસાની પેટે રૂ. ૨૫ કરોડની જંગી રકમ મંજૂર કરવાનું કોઈ સમર્થન નહોતું.

૯૨. છેલ્લે, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વિદ્વાન લવાદનો ચુકાદો બિઝનેસ કરારના નિયમો અને શરતોથી વિરુદ્ધ છે, અને પરિણામે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૨૮(૩) ના ઉલ્લંઘનમાં છે, કારણ કે વિદ્વાન લવાદ બિઝનેસ કરારથી આગળ વધી ગયા છે અને પરિણામે અધિકારક્ષેત્ર વિના કામ કર્યું છે. ચુકાદો બાહ્ય હકીકતો પર પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાથી, એટલે કે એપ્રોચ રોડ અને સુઝલોન ઓર્ડર, જે બિઝનેસ કરારના વ્યાપ બહારના છે, તે સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાય છે. વિદ્વાન લવાદે ચુકાદામાં વારંવાર એપ્રોચ રોડ અને સુઝલોન ઓર્ડરના મુદ્દા પર બિનજરૂરી અને ગેરકાયદેસર રીતે ભાર મૂક્યો હતો, જેથી તેઓ પોતાના તારણોને વાજબી ઠેરવી શકે તેમ જણાય છે.

૯૩. ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૫૪ અને ૫૫ હેઠળ સમાવિષ્ટ પરસ્પર વચન પરના કાયદાની વિદ્વાન લવાદ દ્વારા સંપૂર્ણપણે અવગણના કરવામાં આવી છે. તેણે મુખ્ય મુદ્દાને સંપૂર્ણપણે બાજુ પર મૂકી દીધો છે કે

એલ.એસ.બી. પૂરા પાડવાની સામાવાળાની જવાબદારી દાવાકર્તા દ્વારા ફેક્ટરીની સ્થાપના પછી જ શરૂ થવાની હતી, જે સ્થાપવામાં દાવાકર્તા સ્વીકાર્યપણે નિષ્ફળ ગયા હતા. પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા પત્રવ્યવહાર અને સામાવાળા તરફથી ભંગના પોતાના અભિપ્રાયના સમર્થનમાં દાવાકર્તા અને વેચનાર વચ્ચે થયેલા કથિત વેચાણ દસ્તાવેજમાંના નિવેદન પર વિદ્વાન લવાદ દ્વારા આપવામાં આવેલા તમામ તારણો સ્પષ્ટ વિકૃતિ અને સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાય છે જે બાબતના મૂળ સુધી જાય છે.

૯૪. વિદ્વાન લવાદે લેખિત કરારના અર્થઘટનના સિદ્ધાંતોની ઘોર અવગણના કરી છે અને અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ કરી છે જે તેના ચુકાદાને સંવેદનશીલ બનાવે છે. કોઈપણ દૃષ્ટિકોણથી, સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાતા અને કલમ ૩૪(૨)(એ)(જ) હેઠળ સંદર્ભના વ્યાપ બહારના લવાદ ચુકાદાને રદ કરવાના વાણિજ્યિક અદાલતના હુકમમાં કોઈ ક્ષતિ શોધી શકાતી નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વિદ્વાન લવાદે ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ હેઠળ કરારના સંહિતાબદ્ધ કાયદાની સંપૂર્ણપણે અવગણના કરી હોવાથી, વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા કાઢવામાં આવેલ અભિપ્રાય કે ચુકાદો ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિના ઉલ્લંઘનમાં છે, તે કોઈપણ ભૂલથી પીડાતો હોવાનું કહી શકાય નહીં, કારણ કે વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા કેસની હકીકતોમાં કોઈ ઊંડી તપાસ જરૂરી નહોતી કે કરવામાં પણ આવી નહોતી.

૯૫. એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તાના વિદ્વાન સિનિયર વકીલની એવી રજૂઆતો કે વાણિજ્યિક અદાલતે વિદ્વાન લવાદ સમક્ષ રજૂ કરાયેલા પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરીને સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળ તપાસના વ્યાપથી આગળ વધીને અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ કરી છે, તે કોઈપણ બળ વગરની છે અને તેને સંપૂર્ણપણે નકારી કાઢવાને પાત્ર છે. વાણિજ્યિક અદાલતના હુકમમાં કોઈ ભૂલ, ખાસ કરીને કોઈ અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ ન હોવાથી, સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૭ હેઠળની હાલની અપીલમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

૯૬. ચુએચએલ પાવર કંપની લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ હિમાચલ પ્રદેશ (સુપ્રા) માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર વધુ આધાર રાખીને એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કાયદાની કલમ ૩૪ હેઠળ આપવામાં આવેલું અધિકારક્ષેત્ર એકદમ સંકુચિત છે, જો કે જ્યારે અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ અપીલના વ્યાપની વાત આવે છે, ત્યારે વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશની તપાસ કરવામાં અપીલ અદાલતનું અધિકારક્ષેત્ર, કાં તો ચુકાદો રદ કરવાનો અથવા રદ કરવાનો ઇનકાર કરવાનો હોય, તે વધુ સીમિત બને છે. પડકાર હેઠળના ચુકાદામાં વાણિજ્યિક અદાલતે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ ની સીમાઓની અંદર યોગ્ય કારણોસરના તારણોના આધારે સ્પષ્ટપણે ગેરકાયદેસર અને વિકૃત હોવાના કારણે ચુકાદાને સંપૂર્ણપણે રદ કર્યો છે, અને ઉપર કરાયેલી રજૂઆતો માટે, સદર તારણોમાં દખલગીરી ન થઈ શકે.

૯૭. છેલ્લે અપીલકર્તાના વિદ્વાન સિનિયર વકીલ દ્વારા ઉઠાવવામા આવેલા પ્રશ્ન પર કે શું આ અદાલત સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૭ હેઠળ તેના અપીલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, કલમ ૩૪ હેઠળના આદેશની કાયદેસરતા અને માન્યતા ચકાસવા માટે વિદ્વાન લવાદના લવાદ ચુકાદાની શુદ્ધતાની તપાસ કરી શકે છે, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે વાણિજ્યિક અદાલતના કલમ ૩૪ હેઠળ પસાર કરાયેલા આદેશની શુદ્ધતા તપાસવા માટે નીચેના મુદ્દાઓ પર તપાસ જરૂરી રહેશે, બંને એવા કેસમાં જ્યાં ચુકાદો માન્ય રાખવામાં આવ્યો હોય અથવા રદ કરવામાં આવ્યો હોય:-

(૧) શું ચુકાદો બુદ્ધિગમ્ય અને સંભવિત દષ્ટિકોણ રજૂ કરતો નથી અથવા;

(૨) વિદ્વાન લવાદે કરારનું અર્થઘટન એવી રીતે કર્યું છે કે કોઈ નિષ્પક્ષ મનવાળી કે વાજબી વ્યક્તિ ન કરે, અથવા;

(૩) ચુકાદામાં પહોંચેલા તારણો કોઈપણ પુરાવા પર આધારિત નથી, અથવા;

(૪) વિદ્વાન લવાદે જે નિર્ણય પર પહોંચ્યા છે તેના માટે અપ્રસ્તુત બાબતને ધ્યાનમાં લીધી છે.

૯૮. સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૭ હેઠળ ન્યાયિક ચકાસણીના વ્યાપની અંદર લવાદ ચુકાદા પર નજર નાખ્યા વિના, અપીલ અદાલત માટે

પડકારને ટકાવી રાખવા અથવા ચુકાદાને ઉલટાવવામાં વાણિજ્યિક અદાલતના આદેશને રદ કરવા માટે કોઈપણ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું શક્ય બનશે નહીં. સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૭ હેઠળ અપીલ અદાલત દ્વારા લેવામાં આવતી કાળજી અને સાવચેતીનો અર્થ યાંત્રિક રીતે સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનો રહેશે નહીં.

૯૯. કોઈપણ સંજોગોમાં, ચુકાદો પડકારનો આધાર હોવાથી, સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ અને ૩૭ બંને હેઠળ ન્યાયિક ચકાસણી કરતી અદાલત દ્વારા આવી તપાસમાં પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન અસ્વીકાર્ય છે તેવી શરત સાથે કાળજીપૂર્વક જોવો જરૂરી છે.

ન્યાયિક ચકાસણીના વ્યાપ પર કાનૂની સિદ્ધાંતોનું તારણ:-

૧૦૦. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલશ્રીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને રેકૉર્ડનું અવલોકન કર્યા પછી, શરૂઆતમાં જ, અમે આપણી જાતને યાદ અપાવવા માટે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ અને ૩૭ હેઠળ ન્યાયિક ચકાસણીના વ્યાપનું માર્ગદર્શન કરતા કાયદાના સિદ્ધાંતો સંક્ષિપ્તમાં નોંધી શકીએ છીએ.

૧૦૧. સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ અને ૩૭ હેઠળ તપાસના વ્યાપના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત પરના નિર્ણયોની લાંબી શ્રેણી સાથે આ ચુકાદાને બોજારૂપ બનાવવો અમને યોગ્ય ન જણાતો હોવાથી, સર્વોચ્ચ અદાલતના માત્ર બે તાજેતરના નિર્ણયોનો સંદર્ભ લેવો અમને લાભદાયી જણાય છે.

૧૦૨. પીએસએ સિકલ ટર્મિનલ્સ (પી) લિમિટેડ વિ. બોર્ડ ઓફ ટ્રસ્ટીઝ વી.ઓ. ચિદમ્બરનાર પોર્ટ ટ્રસ્ટ તુતીકોરીન અને અન્ય (૨૦૨૩) ૧૫ એસ.સી.સી. ૭૮૧ માં સર્વોચ્ચ અદાલતે એમએમટીસી લિમિટેડ વિ. વેદાંત લિમિટેડ (૨૦૧૯) ૪ એસ.સી.સી. ૧૬૩ અને સાંગયોંગ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ (સુપ્રા) ના નિર્ણયોનો સંદર્ભ ફકરા ‘૩૮’, ‘૪૦’, ‘૪૧’ અને ‘૪૨’ માં નીચે મુજબ આપ્યો છે:-

“૩૮. તે પહેલાં, એમએમટીસી લિમિટેડ [એમએમટીસી લિમિટેડ વિ. વેદાંત લિમિટેડ, (૨૦૧૯) ૪ એસ.સી.સી. ૧૬૩] માં આ અદાલતના ચુકાદાનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે, જેમાં આ અદાલતે ભારતમાં લવાઈ ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપના વ્યાપ સંબંધે કાયદાની સ્થિતિની પુનઃસમીક્ષા કરી છે. એમએમટીસી લિમિટેડમાં આ અદાલતના નીચેના અવલોકનોનો સંદર્ભ લેવો પ્રાસંગિક રહેશે: (એસ.સી.સી. પાના ૧૬૬-૬૭, પેરા ૧૧-૧૪)

“૧૧. જ્યાં સુધી કલમ ૩૪ નો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી હવે સ્થિતિ સુસ્થાપિત છે કે અદાલત લવાઈ ચુકાદા પર અપીલમાં બેસતી નથી અને કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલા મર્યાદિત આધારે એટલે કે જો ચુકાદો ભારતની જાહેર નીતિની વિરુદ્ધ હોય તો જ ગુણદોષ પર હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે. ૨૦૧૫ માં ૧૯૯૬ ના અધિનિયમમાં થયેલા સુધારા પહેલાં આ

અદાલતના નિર્ણયો દ્વારા સ્પષ્ટ કરાયેલ કાનૂની સ્થિતિ મુજબ, ભારતીય જાહેર નીતિના ઉલ્લંઘનમાં બદલામાં ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિનું ઉલ્લંઘન, ભારતના હિતનું ઉલ્લંઘન, ન્યાય અથવા નૈતિકતા સાથેનો સંઘર્ષ અને લવાદ ચુકાદામાં સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાનું અસ્તિત્વ શામેલ છે. વધુમાં, "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ" ની વિભાવના કાયદાઓ અને ન્યાયિક દાખલાઓનું પાલન, ન્યાયિક અભિગમ અપનાવવો, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન અને વેડન્સબરી વાજબીપણાને આવરી લેશે. તદુપરાંત, "સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા" નો પોતાનો અર્થ ભારતના મૂળભૂત કાયદાનું ઉલ્લંઘન, ૧૯૮૬ ના અધિનિયમનું ઉલ્લંઘન અને કરારની શરતોનું ઉલ્લંઘન હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું છે.

“૧૨. માત્ર જો આ શરતોમાંથી કોઈ એક પૂર્ણ થાય તો જ અદાલત કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) ના સંદર્ભમાં લવાદ ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે, પરંતુ આવા હસ્તક્ષેપમાં વિવાદના ગુણદોષની સમીક્ષા સામેલ નથી, અને તે એવી પરિસ્થિતિઓ સુધી મર્યાદિત છે જ્યાં લવાદના તારણો મનસ્વી, તરંગી અથવા વિકૃત હોય, અથવા જ્યારે અદાલતનો અંતરાત્મા હચમચી જાય, અથવા જ્યારે ગેરકાયદેસરતા નજીવી ન હોય પરંતુ બાબતના મૂળ સુધી જતી હોય. જો લવાદ દ્વારા લેવાયેલ અભિપ્રાય

હકીકતો પર આધારિત સંભવિત અભિપ્રાય હોય તો લવાદ ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ ન થઈ શકે. (જુઓ એસોસિયેટ બિલ્ડર્સ વિ. ડીડીએ (૨૦૧૫) ૩ એસ.સી.સી. ૪૯; ઓએનજીસી લિમિટેડ વિ. સો પાઇપ્સ લિમિટેડ (૨૦૦૩) ૫ એસ.સી.સી. ૭૦૫; હિન્દુસ્તાન ઝિંક લિમિટેડ વિ. ફ્રેન્ડ્સ કોલ કાર્બોનાઇઝેશન (૨૦૦૬) ૪ એસ.સી.સી. ૪૪૫; અને મેકડર્મોટ ઇન્ટરનેશનલ ઇન્ક. વિ. બર્ન સ્ટાન્ડર્ડ કંપની લિમિટેડ (૨૦૦૬) ૧૧ એસ.સી.સી. ૧૮૧).

“૧૩. એ નોંધવું પ્રાસંગિક છે કે કલમ ૩૪ માં ૨૦૧૫ ના સુધારા પછી, ઉપરોક્ત સ્થિતિ કંઈક અંશે સુધારેલી છે. કલમ ૩૪(૨) માં સ્પષ્ટીકરણ ૧ દાખલ કર્યા પછી, ભારતીય જાહેર નીતિના ઉદ્ધંધનનો વ્યાપ એ હદ સુધી સુધારવામાં આવ્યો છે કે હવે તેનો અર્થ ચુકાદો આપવામાં છેતરપિંડી અથવા ભ્રષ્ટાચાર, અધિનિયમની કલમ ૭૫ અથવા કલમ ૮૧ નું ઉદ્ધંધન, ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિનું ઉદ્ધંધન અને ન્યાય અથવા નૈતિકતાની સૌથી મૂળભૂત વિભાવનાઓ સાથેનો સંઘર્ષ થાય છે. વધુમાં, કલમ ૩૪ માં પેટા-કલમ (૨-એ) દાખલ કરવામાં આવી છે, જે જોગવાઈ કરે છે કે સ્થાનિક લવાદના કિસ્સામાં, ભારતીય જાહેર નીતિના ઉદ્ધંધનમાં ચુકાદાના મુખ પર દેખાતી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા પણ સામેલ છે. તેનો પરંતુક

જણાવે છે કે માત્ર કાયદાના ભૂલભરેલા અમલના આધારે અથવા પુરાવાના પુનઃમૂલ્યાંકન દ્વારા ચુકાદો રદ કરવામાં આવશે નહીં.

“૧૪. જ્યાં સુધી કલમ ૩૭ મુજબ કલમ ૩૪ હેઠળ કરવામાં આવેલા આદેશમાં હસ્તક્ષેપનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી એ નિર્વિવાદ છે કે કલમ ૩૭ હેઠળ આવો હસ્તક્ષેપ કલમ ૩૪ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રતિબંધોથી આગળ વધી શકતો નથી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અદાલત ચુકાદાના ગુણદોષનું સ્વતંત્ર મૂલ્યાંકન હાથ ધરી શકતી નથી, અને તેણે માત્ર એ જ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે કલમ ૩૪ હેઠળ અદાલત દ્વારા સત્તાનો ઉપયોગ જોગવાઈના વ્યાપથી વધુ થયો નથી. આમ, એ સ્પષ્ટ છે કે જો કોઈ લવાદ ચુકાદાને કલમ ૩૪ હેઠળ અદાલત દ્વારા અને કલમ ૩૭ હેઠળ અપીલમાં અદાલત દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું હોય, તો આ અદાલતે આવા સમવર્તી તારણોમાં ખલેલ પહોંચાડવા માટે અત્યંત સાવધ અને ધીમી રહેવું જોઈએ.”

૪૧. જે નિર્ણય વિકૃત છે, જો કે તે "ભારતની જાહેર નીતિ" હેઠળ પડકારવા માટેનો આધાર રહેશે નહીં, તે ચોક્કસપણે ચુકાદાના મુખ પર દેખાતી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા સમાન રહેશે. જો કે,

કોઈપણ પુરાવા પર આધારિત ન હોય તેવું તારણ અથવા ચુકાદો જે તેના નિર્ણય પર પહોંચવામાં મહત્વપૂર્ણ પુરાવાની અવગણના કરે છે તે વિફૂત રહેશે અને સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાના આધારે રદ કરવાને પાત્ર રહેશે.

૪૨. વિફૂતિની કસોટીને સમજવા માટે, એસોસિયેટ બિલ્ડર્સ [એસોસિયેટ બિલ્ડર્સ વિ. ડીડીએ, (૨૦૧૫) ૩ એસ.સી.સી. ૪૯] માં આ અદાલતના ચુકાદામાંથી પેરા ૩૧ અને ૩૨ નો સંદર્ભ લેવો પણ યોગ્ય રહેશે, જે આ રીતે વાંચી શકાય છે:

“૩૧. ત્રીજો ન્યાયિક સિદ્ધાંત એ છે કે જે નિર્ણય વિફૂત અથવા એટલો અતાર્કિક છે કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ તેના પર પહોંચી ન શકે તે મહત્વપૂર્ણ છે અને અમુક અંશે સમજૂતીની જરૂર છે. તે સુસ્થાપિત કાયદો છે કે જ્યાં: (૧) તારણ કોઈપણ પુરાવા પર આધારિત નથી, અથવા (૨) લવાદ ટ્રિબ્યુનલ જે નિર્ણય પર પહોંચે છે તેના માટે અપ્રસ્તુત બાબતને ધ્યાનમાં લે છે; અથવા (૩) તેના નિર્ણય પર પહોંચવામાં મહત્વપૂર્ણ પુરાવાની અવગણના કરે છે, આવો નિર્ણય અનિવાર્યપણે વિફૂત રહેશે.

“૩૨. વિફૂતિની એક સારી કાર્યકારી કસોટી બે ચુકાદાઓમાં સમાવિષ્ટ છે. એક્સાઈઝ એન્ડ ટેક્સેશન ઓફિસર-કમ-એસેસિંગ ઓથોરિટી વિ. ગોપી નાથ એન્ડ સન્સ, ૧૯૯૨

સપ્લિમેન્ટ (૨) એસ.સી.સી. ૩૧૨ માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું: ‘૭. ... એમાં કોઈ શંકા નથી કે જો સંબંધિત સામગ્રીની અવગણના કરીને અથવા તેને બાકાત રાખીને અથવા અપ્રસ્તુત સામગ્રીને ધ્યાનમાં લઈને હકીકતનું તારણ કાઢવામાં આવે અથવા જો તારણ તર્કને એટલી હદે અવગણે કે જેથી તે અતાર્કિકતાની ખામીથી પીડાય અને વિફૂત હોવાનો દોષ વહોરે, તો તે તારણ કાયદામાં અસમર્થ બને છે.’ કુલદીપ સિંહ વિ. કમિશનર ઓફ પોલીસ (૧૯૯૯) ૨ એસ.સી.સી. ૧૦ માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું: ‘૧૦. તેથી જે નિર્ણયો વિફૂત છે અને જે નથી તેમની વચ્ચે વ્યાપક તફાવત જાળવવો પડશે. જો કોઈ નિર્ણય કોઈપણ પુરાવા વિના અથવા સંપૂર્ણપણે અવિશ્વસનીય પુરાવા પર લેવામાં આવે અને કોઈ વાજબી વ્યક્તિ તેના પર કાર્ય ન કરે, તો તે આદેશ વિફૂત ગણાશે. પરંતુ જો રેકૉર્ડ પર એવા કેટલાક પુરાવા હોય જે સ્વીકાર્ય હોય અને જેના પર આધાર રાખી શકાય, ભલે તે ગમે તેટલા સંક્ષિપ્ત હોય, તો પણ તારણોને વિફૂત ગણવામાં આવશે નહીં અને તારણોમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં આવશે નહીં.’ ”

૧૦૩. હાલના અપીલકર્તા/મૂળ દાવાકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા ઓપીજી પાવર જનરેશન પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (સુપ્રા) માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ૨૦૧૫ ના સુધારાના હેતુઓ અને કારણોના નિવેદન, સદર

અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૨૮, ૩૪ અને ૪૮ ની સુધારેલી જોગવાઈઓની નોંધ લેતાં, સાંગયોંગ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ (સુપ્રા) ના અગાઉના નિર્ણયની નોંધ લઈને પેરા ‘૫૪’ માં નીચે મુજબ નોંધ્યું છે:-

“૩૪. તેથી જે સ્પષ્ટ છે તે એ છે કે "ભારતની જાહેર નીતિ" અભિવ્યક્તિ, પછી ભલે તે કલમ ૩૪ માં હોય કે કલમ ૪૮ માં, હવે એસોસિયેટ બિલ્ડર્સના પેરા ૧૮ અને ૨૭ માં સમજાવ્યા મુજબ "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ" નો અર્થ થશે, એટલે કે ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ આ અભિવ્યક્તિની રેણુસાગર સમજણ પર ઉતારી દેવામાં આવશે. આનો અનિવાર્યપણે અર્થ એ થશે કે વેસ્ટર્ન ગેકો વિસ્તરણ રદ કરવામાં આવ્યું છે. ટૂંકમાં, એસોસિયેટ બિલ્ડર્સના પેરા ૨૮ અને ૨૯ માં સમજાવ્યા મુજબ વેસ્ટર્ન ગેકો હવે ઉપલબ્ધ રહેશે નહીં, કારણ કે લવાદે ન્યાયિક અભિગમ અપનાવ્યો નથી તેવા આધારે ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવાના બહાના હેઠળ, અદાલતનો હસ્તક્ષેપ ચુકાદાના ગુણદોષ પર થશે, જે સુધારા પછી પરવાનગી આપી શકાય નહીં. જો કે, જ્યાં સુધી ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૧૮ અને ૩૪(૨)(એ)(૩) માં સમાવિષ્ટ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી તે એસોસિયેટ બિલ્ડર્સના પેરા ૩૦ માં સમાવિષ્ટ મુજબ ચુકાદાને પડકારવાના આધારો તરીકે ચાલુ રહે છે.

“૩૭. જ્યાં સુધી ભારતમાં આપવામાં આવતા સ્થાનિક ચુકાદાઓનો સંબંધ છે, સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૧૫ દ્વારા કલમ ૩૪ માં ઉમેરવામાં આવેલી પેટા-કલમ (૨-એ) હેઠળ હવે વધારાનો આધાર ઉપલબ્ધ છે. અહીં, ચુકાદાના મુખ પર દેખાતી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા હોવી આવશ્યક છે, જે એવી ગેરકાયદેસરતાનો સંદર્ભ આપે છે જે બાબતના મૂળ સુધી જાય છે, પરંતુ તે કાયદાના માત્ર ભૂલભરેલા અમલ સમાન નથી. ટૂંકમાં, જે "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ" ની અંદર સમાવિષ્ટ નથી, એટલે કે જાહેર નીતિ અથવા જાહેર હિત સાથે જોડાયેલ ન હોય તેવા કાયદાનું ઉલ્લંઘન, સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાના આધારે ચુકાદો રદ કરવાની વાત આવે ત્યારે પાછલા બારણેથી લાવી શકાય નહીં.

“૩૮. બીજું, એ પણ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન, જે અપીલ અદાલતને કરવાની પરવાનગી છે, તે ચુકાદાના મુખ પર દેખાતી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાના આધારે મંજૂર કરી શકાય નહીં.

“૩૯. સ્પષ્ટ કરવા માટે, એસોસિયેટ બિલ્ડર્સનો પેરા ૪૨.૧, એટલે કે માત્ર ભારતના મૂળભૂત કાયદાનું ઉલ્લંઘન, પોતાનામાં જ લવાઈ ચુકાદો રદ કરવા માટે ઉપલબ્ધ આધાર રહ્યો નથી.

જો કે, એસોસિયેટ બિલ્ડર્સનો પેરા ૪૨.૨ રહેશે, કારણ કે જો કોઈ લવાદ ચુકાદા માટે કોઈ કારણો ન આપે અને ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૧(૩) નું ઉલ્લંઘન કરે, તો તે ચોક્કસપણે ચુકાદાના મુખ પર સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા સમાન રહેશે.

“૪૦. સુધારા અધિનિયમ દ્વારા કલમ ૨૮(૩) માં કરવામાં આવેલ ફેરફાર વાસ્તવમાં એસોસિયેટ બિલ્ડર્સના પેરા ૪૨.૩ થી ૪૫ માં જે જણાવાયું છે તેને અનુસરે છે, એટલે કે કરારની શરતોનું અર્થઘટન પ્રાથમિક રીતે લવાદે નક્કી કરવાનું છે, સિવાય કે લવાદ કરારનું અર્થઘટન એવી રીતે કરે કે કોઈ નિષ્પક્ષ અથવા વાજબી વ્યક્તિ ન કરે; ટૂંકમાં, લવાદનો અભિપ્રાય સંભવિત અભિપ્રાય પણ નથી. ઉપરાંત, જો લવાદ કરારની બહાર ભટકી જાય છે અને તેને ફાળવવામાં ન આવેલી બાબતો સાથે વ્યવહાર કરે છે, તો તે અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ કરે છે. પડકારનો આ આધાર હવે કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ ઉમેરાયેલા નવા આધાર હેઠળ આવશે.

“૪૧. જે નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે તે એ છે કે એસોસિયેટ બિલ્ડર્સના પેરા ૩૧ અને ૩૨ માં સમજ્યા મુજબ જે નિર્ણય વિકૃત છે, જ્યારે તે "ભારતની જાહેર નીતિ" હેઠળ પડકાર માટેનો આધાર રહ્યો નથી, તે ચોક્કસપણે ચુકાદાના મુખ પર

દેખાતી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા સમાન રહેશે. આમ, કોઈપણ પુરાવા પર આધારિત ન હોય તેવું તારણ અથવા ચુકાદો જે તેના નિર્ણય પર પહોંચવામાં મહત્વપૂર્ણ પુરાવાની અવગણના કરે છે તે વિફૂત રહેશે અને સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાના આધારે રદ કરવાને પાત્ર રહેશે. વધુમાં, લવાદ દ્વારા પક્ષકારોની પીઠ પાછળ લેવાયેલા દસ્તાવેજો પર આધારિત તારણ પણ કોઈપણ પુરાવા પર આધારિત ન હોય તેવા નિર્ણય તરીકે લાયક ઠરશે કારણ કે આવો નિર્ણય પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવા પર આધારિત નથી, અને તેથી તેને વિફૂત તરીકે પણ વર્ગીકૃત કરવો પડશે.

“૬૯. તેથી અમે ઉપરોક્ત સત્તાધિકારીઓને અનુસરીને ઠરાવીએ છીએ કે કરારના ખોટા અર્થઘટન અને પરિણામી "અધિકારક્ષેત્રની ભૂલો" ના બહાના હેઠળ, એવું કહેવું શક્ય નથી કે લવાદ ચુકાદો લવાદ સમક્ષ રજૂઆતના વ્યાપ બહારનો રહેશે જો અન્યથા ઉપરોક્ત ખોટો અર્થઘટન (જેમાં કરારની શરતોથી આગળ વધવાનો સમાવેશ થાય છે), ઉપર જણાવેલ સત્તાવાળાઓ દ્વારા સમજ્યા મુજબ લવાદ કરારની અંદર અથવા જે લવાદીના નિર્ણય માટે મોકલવામાં આવ્યા હતા તેવા "વિવાદો" તરીકે વાજબી રીતે સમજી શકાય તેમ હોય. જો લવાદ પર કરારની બહાર ભટકવાનો અને તેને ફાળવવામાં ન આવેલી બાબતો સાથે વ્યવહાર કરવાનો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે, તો

આ એક અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ હશે જેને "સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા" ના આધારે સુધારી શકાય છે, જે આપણે જોયું તેમ ૧૯૯૬ ના અધિનિયમના ભાગ ૨ હેઠળ નક્કી કરવામાં આવતા આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપારી લવાદોને લાગુ પડશે નહીં. કલમ ૩૪(૨)(એ)(જ) હેઠળ લવાદને રજૂઆતના વ્યાપ બહારની બાબતો હોવા માટે ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૨૮(૩) ને લગતા આધારો પાછલા બારણેથી લાવવાની પરવાનગી રહેશે નહીં કારણ કે આ આધારનું સંકુચિત અર્થઘટન કરવું જોઈએ અને આ રીતે અર્થઘટન કરવામાં આવે તો, માત્ર એવી બાબતોનો સંદર્ભ આપવો જોઈએ જે લવાદ કરારની બહાર અથવા લવાદ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ સંદર્ભની બહાર હોય.”

૧૦૪. ઓપીજી પાવર જનરેશન પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (સુપ્રા) ના પેરા ‘પપ’ અને ‘પડ’ અગાઉ જ અહીં ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવ્યા છે.

૧૦૫. તેનું કાળજીપૂર્વક વાંચન દર્શાવે છે કે તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જાહેર નીતિ અથવા જાહેર હિત સાથે જોડાયેલ ન હોય તેવા કાયદાનું ઉલ્લંઘન, સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાના આધારે લવાદ ચુકાદો રદ કરવા માટે પાછલા બારણેથી લાવી શકાય નહીં. કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) માં "ભારતની જાહેર નીતિ સાથે સંઘર્ષમાં" વાક્યાંશને સ્પષ્ટીકરણ ૧ ના સંદર્ભમાં પ્રતિબંધિત અર્થ આપવો આવશ્યક છે. ૨૦૧૫ ના સુધારા દ્વારા ૧૯૯૬ ના અધિનિયમમાં આવતા

"ભારતીય કાયદાની નીતિના ઉદ્ધંધનમાં" વાક્યાંશ કરતાં "ભારતીય કાયદાની નીતિ" વાક્યાંશ પહેલાં "મૂળભૂત" શબ્દના ઉપયોગ દ્વારા "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિના ઉદ્ધંધનમાં" અભિવ્યક્તિ તેના અમલમાં વધુ સંકુચિત બને છે. ઉદ્ધંધનને "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ" ના ક્ષેત્રમાં લાવવા માટે, ચુકાદાએ દેશમાં ન્યાયના વહીવટ અને કાયદાના અમલીકરણ માટે આધાર પૂરો પાડતા આવા તમામ અથવા કોઈપણ મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું ઉદ્ધંધન કરવું આવશ્યક છે. ઓપીજી પાવર જનરેશન પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (સુપ્રા) ના ફરરા 'પડ' માં ઉદાહરણ તરીકે આપવામાં આવેલા આવા ઉદ્ધંધનના કેટલાક કિસ્સાઓમાં "જાહેર ભલા અથવા જાહેર હિત સાથે જોડાયેલા ભારતના કાયદાનું ઉદ્ધંધન કરવું" શામેલ હશે.

૧૦૬. આમ, અમારે વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં તપાસ કરવી પડશે કે શું વાણિજ્યિક અદાલતે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) ના સ્પષ્ટીકરણ ૨ માં નિર્ધારિત ન્યાયિક ચકાસણીની મર્યાદા વટાવી દીધી છે.

૧૦૭. વાણિજ્યિક અદાલતનું એ તારણ કે ચુકાદો કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ રેકૉર્ડના મુખ પર દેખાતી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાય છે અને તે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪(૨)(એ)(જ) હેઠળ ન્યાયિક અતિક્રમણનું પરિણામ છે તે મુદ્દા પર, આપણે નીચેના સિદ્ધાંતો ધ્યાનમાં રાખવા જરૂરી છે:-

(૧) કરારની શરતોનું અર્થઘટન મુખ્યત્વે લવાદે નક્કી કરવાનું છે. સિવાય કે લવાદ કરારનું અર્થઘટન એવી રીતે કરે કે જે કોઈ નિષ્પક્ષ કે વાજબી વ્યક્તિ ન કરે, અથવા બીજા શબ્દોમાં

કહીએ તો, લવાદનો અભિપ્રાય સંભવિત અભિપ્રાય પણ નથી, ત્યાં સુધી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાના આધારે ચુકાદામાં દખલ કરી શકાતી નથી;

(૨) જો કે, જો લવાદ કરારની બહાર ભટકી જાય છે અને તેને જ્ઞાપવામાં ન આવેલી બાબતો સાથે વ્યવહાર કરે છે, તો આ એક અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ હશે જેને સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાના આધારે પણ સુધારી શકાય છે. પડકારનો આ આધાર, આમ, સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ આવે છે;

(૩) જો કે, ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૨૮(૩) ને લગતા આધારો પર પડકાર લાવવા માટે, લવાદ સમક્ષ રજૂઆતના વ્યાપ બહારની બાબતો માટે, સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪(૨)(એ)(જ) નું સંકુચિત રીતે અર્થઘટન કરવું જોઈએ અને એવી રીતે કે તે માત્ર એવી બાબતોનો સંદર્ભ આપે જે લવાદ કરારની બહાર અથવા લવાદ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ સંદર્ભની બહાર હોય. કરારના ખોટા અર્થઘટન અને પરિણામી "અધિકારક્ષેત્રની ભૂલો" ના બહાના હેઠળ, એવું કહેવું શક્ય નથી કે લવાદ ચુકાદો લવાદ સમક્ષ રજૂઆતના વ્યાપ બહારનો રહેશે, જો અન્યથા ઉપરોક્ત ખોટો અર્થઘટન "લવાદ કરારની અંદરના વિવાદો અથવા જે લવાદીના નિર્ણય માટે મોકલવામાં

આવ્યા હતા" તરીકે વાજબી રીતે સમજી શકાય તેમ હોય;

(જ) સાંગયોંગ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ (સુપ્રા) માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે "સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા" ના આધારો જ્યાં લવાદે અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ કરી હોય અને કરારની શરતોનો ખોટો અર્થઘટન કર્યો હોય તે કલમ ૩૪(૨)(એ)(જ) હેઠળ ચુકાદા પર પ્રહાર કરવાનો આધાર હોઈ શકે નહીં, એવા આધાર પર કે ઉપરોક્ત ખોટા અર્થઘટનમાં કરારની શરતોથી આગળ વધવાનો સમાવેશ થાય છે. એવા કેસમાં જ્યાં વાજબી રીતે સમજી શકાય કે વિવાદ લવાદ કરારની અંદર છે અથવા લવાદના નિર્ણય માટે મોકલવામાં આવેલી બાબતો છે, ત્યાં એવું કહેવાની પરવાનગી રહેશે નહીં કે લવાદ કરારની બહાર ભટકી ગયા છે અને તેમને ફાળવવામાં ન આવેલી બાબતો સાથે વ્યવહાર કર્યો છે;

(પ) બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અમારે સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪(૨-એ) હેઠળ અનુમતિપાત્ર તપાસના વ્યાપને ધ્યાનમાં રાખવો પડશે જે સ્પષ્ટપણે આદેશ આપે છે કે જો અદાલતને ચુકાદાના મુખ પર આવી ગેરકાયદેસરતા દેખાય તો જ ચુકાદો સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાતો હોવાનું ઠરાવી શકાય છે.

વિશ્લેષણ અને તારણો:-

૧૦૮. ઉપરોક્ત કાનૂની સિદ્ધાંતોના પ્રકાશમાં, વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, આપણે કરારના નિયમો અને શરતો એટલે કે બિઝનેસ કરાર પર નજર નાખવી જરૂરી છે જે (૧) કરારનો વ્યાપ; (૨) કરારનો સમયગાળો; (૩) વોલ્યુમની જરૂરિયાતો અને બાંધધરી; (૪) એલ.એસ.બી. ના કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ માટે કિંમત, (૫) કલમ ૪, કલમ ૩ (વોલ્યુમ જરૂરિયાત કલમ) માં દર્શાવેલ વર્ષના લઘુત્તમ ખાતરીપૂર્વકના જથ્થા સામે તફાવતના જથ્થા માટે નિશ્ચિત ખર્ચ ચૂકવવાની કલમ, તે હેઠળ સંમત થયેલી ચુકવણીની શરતો નક્કી કરે છે. તૈયાર સંદર્ભ ખાતર, કરારની આ કલમો નીચે ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવી છે:

“૧. કરારનો વ્યાપ: એસ.કે.એફ. જૂન-૨૦૦૮ થી ૧૫૦૦ મીમી થી ૨૫૦૦ મીમી ના બહારના વ્યાસની સાઇઝ રેન્જમાં અને એપ્રિલ-૨૦૧૧ થી ૧૫૦૦ મીમી થી ૩૫૦૦ મીમી ના વ્યાસમાં તેમના મોટા કદના બેરિંગ્સનું એ.ટી.એસ. પાસેથી કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ કરાવવાનો ઇરાદો ધરાવે છે. એ.ટી.એસ. એસ.કે.એફ. દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી વિશિષ્ટતાઓ અનુસાર સદર ઘટકો પર પ્રક્રિયા કરવા માટે સુવિધા સ્થાપવા અને સાધનોમાં રોકાણ કરવા સંમત થાય છે. એ.ટી.એસ. એસ.કે.એફ. ની રેમ્પ-અપ યોજનાઓ સાથે મેળ ખાશે અને નીચે પોઇન્ટ નં. ૩ માં દર્શાવેલ વોલ્યુમ જરૂરિયાતો વિભાગ મુજબ પ્રોસેસ બેરિંગ્સ

સપ્લાય કરશે. જેમ કે એ.ટી.એસ. મુખ્યત્વે એસ.કે.એફ. માટે રોકાણ કરી રહી છે અને ફેક્ટરી સ્થાપી રહી છે, એસ.કે.એફ. જોબ વર્ક માટે તમામ જથ્થો એ.ટી.એસ. ને આપશે અને અન્ય કોઈપણ વિકેતાઓને આપશે નહીં અને જરૂરિયાત મુજબ સીલ હેઠળ કોટિંગ કરવા સિવાય ઇન-હાઉસ જોબ વર્ક કરશે નહીં. એ.ટી.એસ. મોટા કદના બેરિંગ્સ સિવાય કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ માટે અન્ય પક્ષનું જોબ વર્ક લઈ શકે છે. જો જથ્થો વધે છે, તો પણ એ.ટી.એસ. પાસે ઇનકાર/સ્વીકારવાનો પ્રથમ અધિકાર/તક રહેશે અને જરૂરી ક્ષમતા વધારો એ.ટી.એસ. દ્વારા કરવામાં આવશે. એસ.કે.એફ. આવા જથ્થામાં વધારા માટે અગાઉથી જાણ કરશે. જો કે, જો એ.ટી.એસ. વિકાસ માટે પૂરતો સમય આપવા છતાં એસ.કે.એફ. ની માંગણીઓ પૂરી કરવામાં તેની અસમર્થતા દર્શાવે છે, પરસ્પર સંમતિ મુજબ (કોઈપણ ફેરફારોના ૩ મહિના પહેલાં), તો એસ.કે.એફ. અન્ય સેવા પ્રદાતા પાસેથી આ કરાવવા માટે સ્વતંત્ર રહેશે.

૨. કરારનો સમયગાળો: આ કરારનો સમયગાળો કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યાની તારીખથી રહેશે અને ૩૧મી માર્ચ ૨૦૧૪ સુધી માન્ય રહેશે. મુદત પૂરી થવાની નિયત તારીખના ૨ મહિના પહેલાં બંને પક્ષોના પરસ્પર કરાર દ્વારા તેનું નવીકરણ

કરી શકાશે.

૩. વોલ્યુમ જરૂરિયાતો અને બાંધધરી: એસ.કે.એફ. નીચે દર્શાવ્યા મુજબ લઘુત્તમ વોલ્યુમ ઓફ-ટેકની બાંધધરી આપે છે:- જૂન ૨૦૦૮ થી માર્ચ ૨૦૧૦: ૧,૩૭૫ બેરિંગ્સ (*) એપ્રિલ ૨૦૧૦ થી માર્ચ ૨૦૧૧: ૩,૮૦૦ બેરિંગ્સ (*) એપ્રિલ ૨૦૧૧ થી માર્ચ ૨૦૧૨: ૬,૦૦૦ બેરિંગ્સ (*) એપ્રિલ ૨૦૧૨ થી માર્ચ ૨૦૧૩: ૭,૫૦૦ બેરિંગ્સ (*) એપ્રિલ ૨૦૧૩ થી માર્ચ ૨૦૧૪: ૭,૫૦૦ બેરિંગ્સ (*) (*) - જથ્થામાં તફાવત $\pm 5\%$ ની અંદર રહેશે.

જ. કિંમત: ૧. કિંમતો ૧૯મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૮ ની ઓફરમાં દર્શાવેલ છે અને આજની તારીખ સુધી પૂરી પાડવામાં આવેલી ટેકનિકલ માહિતી પર આધારિત છે. વાણિજ્યિક અને તકનીકી કામગીરીને અસર કરતી કોઈપણ નવી માહિતી કિંમતોમાં યોગ્ય ફેરફારોની માંગ કરશે.

વર્ષ	જથ્થો (૧૦૬૪૮૦ અને ૧૦૬૪૮૦ બંને બેરિંગ્સ સહિત)	બેરિંગ નં. ૧૦૬૪૮૦ ના કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ માટે મૂળભૂત કિંમત	બેરિંગ નં. ૧૦૬૪૮૦ ના કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ માટે મૂળભૂત કિંમત
------	--	---	---

જૂન ૨૦૦૯ થી માર્ચ ૨૦૧૦	૧૩૭૫	રૂ. ૪૪,૯૦૦	રૂ. ૫૪,૬૦૦
એપ્રિલ ૨૦૧૦ થી માર્ચ ૨૦૧૧	૩૯૦૦	રૂ. ૪૧,૯૦૦	રૂ. ૫૦,૯૬૦
એપ્રિલ ૨૦૧૧ થી માર્ચ ૨૦૧૨	૬૦૦૦	રૂ. ૪૦,૨૫૦	રૂ. ૪૯,૦૦૦
એપ્રિલ ૨૦૧૨ થી માર્ચ ૨૦૧૩	૭૫૦૦	રૂ. ૩૭,૪૦૦	રૂ. ૪૫,૫૦૦
એપ્રિલ ૨૦૧૩ થી માર્ચ ૨૦૧૪	૭૫૦૦	રૂ. ૩૭,૪૦૦	રૂ. ૪૫,૫૦૦

કર (વેટ, સર્વિસ ટેક્સ, એક્સાઈઝ ડ્યુટી વગેરે) લાગુ પડતા મુજબ, જો કોઈ સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા સમયાંતરે લાદવામાં આવે તો તે એસ.કે.એફ. દ્વારા ભોગવવામાં આવશે. ૨. જો એસ.કે.એફ. "વોલ્યુમ જરૂરિયાતો કલમ" માં દર્શાવ્યા મુજબ એક વર્ષ માટે ન્યૂનતમ ખાતરીપૂર્વકનો જથ્થો લેવામાં નિષ્ફળ જાય, તો એસ.કે.એફ. માત્ર તફાવતના જથ્થા માટે નિશ્ચિત ખર્ચ ચૂકવશે, એટલે કે બેરિંગ્સના કોટિંગ અને પેઈન્ટિંગની સરેરાશ મૂળભૂત કિંમતના ૬૦%. ૩. સંમત થયા મુજબ ચુકવણીની શરતો નીચે દર્શાવેલ છે: ૧લું વર્ષ - પ્રોસેસડ બેરિંગ્સની

ડિલિવરી અને સ્વીકૃતિ સામે ચુકવણી. ૨જું વર્ષ - પ્રોસેસડ બેરિંગ્સની પ્રાપ્તિ અને સ્વીકૃતિના ૧૫ દિવસની અંદર ચુકવણી. ૩જા વર્ષથી આગળ - પ્રોસેસડ બેરિંગ્સની પ્રાપ્તિ અને સ્વીકૃતિના ૩૦ દિવસની અંદર ચુકવણી.”

૧૦૯. કલમ ૧ એટલે કે કરારના વ્યાપના માત્ર વાંચન પરથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે :

(૧) સામાવાળા એસ.કે.એફ. ૧૫૦૦ મીમી થી ૨૫૦૦ મીમી ના વ્યાસ માટે જૂન ૨૦૦૯ થી અને ૧૫૦૦ મીમી થી ૩૫૦૦ મીમી ના વ્યાસ માટે એપ્રિલ ૨૦૧૧ થી શરૂ કરીને વિશિષ્ટ ડિઝાઇનના તેમના એલ.એસ.બી. નું કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ દાવાકર્તા એ.ટી.એસ. પાસેથી કરાવવાનો ઇરાદો ધરાવતા હતા; (૨) એ.ટી.એસ. એસ.કે.એફ. દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી વિશિષ્ટતા મુજબ સદર ઘટકો પર પ્રક્રિયા કરવા માટે સુવિધા સ્થાપવા અને સાધનોમાં રોકાણ કરવા સંમત થાય છે;

(૩) એ.ટી.એસ. મુખ્યત્વે એસ.કે.એફ. માટે ફેક્ટરીમાં રોકાણ કરી રહી હોવાથી અને સ્થાપી રહી હોવાથી, એસ.કે.એફ. એ જોબ વર્ક માટે તમામ જથ્થો એ.ટી.એસ. ને આપવાની અને અન્ય કોઈ વિકેતાઓને ન આપવાની ખાતરી આપી હતી. તે સાથે જ, એ.ટી.એસ. દાવાકર્તાને વચન આપેલા મોટા કદના બેરિંગ્સ સિવાય કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ માટે અન્ય પક્ષોને જોબ વર્ક માટે લઈ શકતી હતી; (૪) એ.ટી.એસ. એસ.કે.એફ. ની રેમ્પ-અપ યોજનાઓ સાથે મેળ ખાવા અને પોઇન્ટ નં. ૩ માં દર્શાવેલ વોલ્યુમ મુજબ પ્રોસેસડ બેરિંગ્સ સપ્લાય કરવા સંમત થઈ હતી; (૫) જો જથ્થો વધે છે તો પણ એ.ટી.એસ. પાસે

ઈનકાર/સ્વીકારવાનો પ્રથમ અધિકાર/તક રહેશે અને જરૂરી ક્ષમતા વધારો એ.ટી.એસ. દ્વારા કરવામાં આવશે. એસ.કે.એફ. આવા જથ્થામાં વધારા માટે અગાઉથી માહિતી આપશે; (૬) જો એ.ટી.એસ. વિકાસ માટે પૂરતો સમય આપવા છતાં એસ.કે.એફ. ની માંગણીઓ પૂરી કરવામાં તેની અસમર્થતા દર્શાવે છે, પરસ્પર સંમત થયા મુજબ, તો એસ.કે.એફ. અન્ય સેવા પ્રદાતા પાસેથી કામ કરાવવા માટે મુક્ત રહેશે.

૧૧૦. બિઝનેસ કરારની કલમ ૧ માં દર્શાવેલ કરારના વ્યાપ પરથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે જોબ વર્ક માટે એકબીજાને બાંધવા માટે પક્ષકારો દ્વારા પરસ્પર વચનો આપવામાં આવ્યા હતા, જેમાં સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે એસ.કે.એફ. જોબ વર્ક માટે તમામ જથ્થો એ.ટી.એસ. ને આપવા માટે બંધાયેલ છે કારણ કે એ.ટી.એસ. મુખ્યત્વે એસ.કે.એફ. માટે સુવિધા સ્થાપવા અને સાધનોમાં રોકાણ કરવા સંમત થઈ હતી. કરારનો સમયગાળો, વોલ્યુમ જરૂરિયાતો અને બાંયધરી અને બેરિંગ્સના કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગની સરેરાશ મૂળભૂત કિંમતના ૬૦% ના દરે તફાવતના જથ્થા માટે નિશ્ચિત ખર્ચ ચૂકવવા અંગેની આગળની કલમો, કલમ ૧ પર નિર્ભર હતી, જેમાં કરારના નિયમો અને શરતો સ્પષ્ટપણે નક્કી કરવામાં આવી હતી. કરારમાં ક્યાંય પણ એ.ટી.એસ. ને તેની ફેક્ટરી સ્થાપવામાં કોઈપણ રીતે સુવિધા આપવાની સામાવાળા - એસ.કે.એફ. ની કોઈપણ જવાબદારી અથવા ઉત્તરદાયિત્વનો કોઈ સંકેત નથી. પક્ષકારો દ્વારા આપવામાં આવેલા પરસ્પર વચનો માટે જોગવાઈ કરતા નિયમો અને શરતો એ

હદ સુધી સ્પષ્ટ છે કે એ.ટી.એસ. એસ.કે.એફ. દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી વિશિષ્ટતાઓ અનુસાર એલ.એસ.બી. પર પ્રક્રિયા કરવા માટે રોકાણ કરીને ફેક્ટરી સ્થાપશે અને પ્રોસેસિંગ બેરિંગ્સ સપ્લાય કરવા માટેની સમયમર્યાદા જાળવી રાખશે. ફેક્ટરી સ્થાપવામાં એ.ટી.એસ. દ્વારા કરવામાં આવેલા રોકાણના બદલામાં, એસ.કે.એફ. એલ.એસ.બી. નો સંપૂર્ણ જથ્થો એ.ટી.એસ. ને આપશે અને કલમ ૩ માં દર્શાવ્યા મુજબ વર્ષમાં જોબ વર્ક માટે લઘુત્તમ ખાતરીપૂર્વકના જથ્થાનું વચન આપશે, જેમાં નિષ્ફળ જતાં એસ.કે.એફ. તફાવતના જથ્થા માટે નિશ્ચિત ખર્ચ ચૂકવશે.

૧૧૧. કરારના કાળજીપૂર્વક વાંચન પરથી, અમને કરારની શરતોમાં એવી કોઈ અસ્પષ્ટતા જણાતી નથી જેથી બિઝનેસ કરાર હેઠળ પક્ષકારોના અધિકારો અને જવાબદારીઓ શોધવા માટે કોઈપણ બાહ્ય સાધન લાગુ કરી શકાય.

૧૧૨. કરારના અર્થઘટનની બાબતમાં કાયદો એકદમ સુસ્થાપિત છે કે જો કે કરારની શરતોના અર્થઘટનની પ્રક્રિયામાં, અદાલત વારંવાર પક્ષકારો દ્વારા પોતે કરાયેલા અર્થઘટન વિધાનોમાંથી અથવા તેના હેઠળ કામગીરી કરવામાં કે પ્રાપ્ત કરવામાં તેમના વર્તનમાંથી સહાય લઈ શકે છે. પક્ષકારો પરસ્પર સંમતિથી પોતાના કરારો કરી શકે છે અને તેઓ પરસ્પર સંમતિથી તેમને ફરીથી પણ બનાવી શકે છે. વ્યવહારિક અર્થઘટન અને અમલીકરણની પ્રક્રિયાને જો કે પક્ષકારો દ્વારા અથવા અદાલતો દ્વારા કરારના પુનર્ગઠન તરીકે ગણી શકાય નહીં. તે માત્ર પક્ષકારો દ્વારા તેમના અગાઉ કરાયેલા કરારની શરતોને તેઓ જે અર્થ

આપે છે અથવા આપ્યો છે તેની વધુ અભિવ્યક્તિ તરીકે ગણવી જોઈએ. અદાલતોએ પક્ષકારો દ્વારા આ આગળની અભિવ્યક્તિઓને મોટું વજન ન આપવું જોઈએ તેનું કોઈ સારું કારણ નથી, એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે તેઓ હજુ પણ કરારની તે જ સ્વતંત્રતા ધરાવે છે જે તેમની પાસે મૂળરૂપે હતી. [સંદર્ભ: પેરા ‘૧૧’ ધી ગોધરા ઇલેક્ટ્રિસિટી કંપની લિમિટેડ અને અન્ય (સુપ્રા)].

૧૧૩. જો કે, દસ્તાવેજની અસર નક્કી કરવા માટે બાહ્ય પુરાવા ત્યારે જ અનુમતિપાત્ર છે જ્યારે તેના સાચા અર્થ વિશે કોઈ શંકા રહે અને તેના હેઠળ કરવામાં આવેલા કૃત્યોના પુરાવા પક્ષકારોના ઇરાદા માટે માર્ગદર્શક હોય, ખાસ કરીને જ્યારે દસ્તાવેજની તારીખ પછી તરત જ કૃત્યો કરવામાં આવે [સંદર્ભ: પેરા ‘૧૮’ ધી ગોધરા ઇલેક્ટ્રિસિટી કંપની લિમિટેડ (સુપ્રા)]. અસ્પષ્ટતાના કિસ્સામાં, પક્ષકારોએ પોતે કરાર હેઠળ તેમના અધિકારો અને ફરજોનું જે રીતે અર્થઘટન કર્યું છે તેની ન્યાયિક નોંધ લઈ શકાય છે.

૧૧૪. પક્ષકારોનો શો ઇરાદો હતો તેની તપાસ વપરાયેલી ભાષા પરથી મેળવવાની હોય છે. જો શબ્દ અથવા વાક્યાંશ અથવા વાક્યનો અર્થ સ્પષ્ટ હોય, તો બાહ્ય પુરાવા અસ્વીકાર્ય છે. માત્ર ત્યારે જ જ્યારે ગર્ભિત અસ્પષ્ટતા હોય ત્યારે અર્થઘટન નિવેદનના રૂપમાં બાહ્ય પુરાવા જેમાં બંને પક્ષો સંમત થયા હોય તે સ્વીકાર્ય હોવા જોઈએ. એવું બની શકે કે જ્યારે પક્ષકારોએ કરાર કર્યો ત્યારે તેઓ પોતે શબ્દ અથવા વાક્યાંશના અર્થ વિશે સ્પષ્ટ ન હતા. અણધારી પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ શકે છે અથવા પાછળથી પક્ષકારોના ધ્યાનમાં આવી શકે છે જે તેમના

ધ્યાનને કેન્દ્રિત કરશે અને તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલું કોઈપણ નિવેદન જે ભાષાની અસ્પષ્ટતામાંથી ઉદ્ભવતા અંધકારને પ્રકાશિત કરશે તેને બંધ ન કરવું જોઈએ. અસ્પષ્ટ દસ્તાવેજના કિસ્સામાં, અનુગામી અર્થઘટન નિવેદન શા માટે અસ્વીકાર્ય હોવું જોઈએ તેનું કોઈ કારણ નથી (સંદર્ભ: ધી ગોધરા ઇલેક્ટ્રિસિટી કંપની લિમિટેડ (સુપ્રા) પેરા ‘૧૬’).

૧૧૫. ઇન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ. શ્રી ગણેશ પેટ્રોલિયમ રાજગુરુનગર (૨૦૨૨) ૪ એસ.સી.સી. ૪૬૩ માં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે લવાઈ ટ્રિબ્યુનલ કરારનું સર્જન હોવાથી, તે જે કરાર હેઠળ રચાયેલ છે તેની શરતો અનુસાર કાર્ય કરવા માટે બંધાયેલ છે. લવાઈ ટ્રિબ્યુનલ વિવાદનો નિર્ણય કરતી વખતે કરારના નિયમો અને શરતોનું અર્થઘટન કરવા માટે હકદાર છે. એવા કેસમાં કરારના અર્થઘટનમાં ભૂલ કે જ્યાં લવાઈ ટ્રિબ્યુનલને લવાઈ વિવાદોની માન્ય અને કાયદેસર રજૂઆત કરવામાં આવી હોય તે અધિકારક્ષેત્રની અંદરની ભૂલ છે. અદાલત સામાન્ય રીતે કરારબદ્ધ જોગવાઈના લવાઈ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા કરવામાં આવેલા અર્થઘટનમાં હસ્તક્ષેપ કરતી નથી, સિવાય કે આવું અર્થઘટન સ્પષ્ટપણે ગેરવાજબી અથવા વિકૃત હોય. જ્યાં કરારબદ્ધ જોગવાઈ અસ્પષ્ટ હોય અથવા એક કરતાં વધુ રીતે અર્થઘટન કરવા સક્ષમ હોય, ત્યાં અદાલત માત્ર એટલા માટે લવાઈ ચુકાદામાં દખલ કરી શકતી નથી કારણ કે અદાલતનો એવો અભિપ્રાય છે કે બીજો સંભવિત અર્થઘટન વધુ સારો હોત. જો કે, લવાઈ ટ્રિબ્યુનલ, અથવા તે બાબતે અદાલત પણ, પક્ષકારો વચ્ચે તેમની આંખો ખુલી રાખીને કરવામાં આવેલા માન્ય કરારના નિયમો અને શરતોમાં ફેરફાર કરી શકતી નથી.

૧૧૬. ઇન્ડિયન ઓઇલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ (સુપ્રા) માં, બે અલગ અલગ કરારો હતા, એટલે કે લીઝ કરાર અને ડીલરશીપ કરાર. લીઝ કરાર હેઠળ, તેના પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનોના વેચાણ માટે રિટેલ આઉટલેટ સ્થાપવા માટે, ૨૯ વર્ષની મુદત માટે સામાવાળા પાસેથી અપીલકર્તા ઇન્ડિયન ઓઇલ કોર્પોરેશન દ્વારા જગ્યા લીઝ પર લેવામાં આવી હતી, જેના અનુસંધાનમાં લીઝ ડીડ યોગ્ય રીતે નોંધાયેલ હતી. તે જ પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા અલગ અને વિશિષ્ટ ડીલરશીપ કરાર હેઠળ, સામાવાળાને રિટેલ આઉટલેટના ડીલર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. નિયમિત તપાસ દરમિયાન, રિટેલ આઉટલેટના કામકાજ સંબંધે અમુક અનિયમિતતાઓ જોવા મળી હતી જેના માટે સામાવાળાને ડીલર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી, સપ્લાય સસ્પેન્ડ કરવામાં આવી હતી અને ડીલરશીપ કરાર સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો. સામાવાળા દ્વારા ડીલરશીપ કરાર સમાપ્ત કરવાના આદેશને પડકારતી લવાદની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી અને નુકસાની માટેની અરજ અને જગ્યાના માસિક ભાડામાં વધારો કરવા માટે લીઝ કરારમાં સુધારો કરવાની વૈકલ્પિક અરજ કરવામાં આવી હતી.

૧૧૭. વિદ્વાન લવાદે ચુકાદો આપતી વખતે ડીલરશીપ સમાપ્તિના આદેશને માન્ય, કાયદેસર અને પક્ષકારો માટે બંધનકર્તા ગણાવ્યો હતો અને દાવાકર્તાને ડીલરશીપની પુનઃસ્થાપના માટે કોઈ હકદારી નહોતી. જો કે, એવું અવલોકન કરતી વખતે કે દાવાકર્તાને લીઝ સિવાય ડીલરશીપની કોઈ આવક રહેશે નહીં જે જીવવા માટે ખૂબ ઓછી છે, વિદ્વાન લવાદે નિર્દેશ આપ્યો હતો કે દાવાકર્તા

અસ્તિત્વ માટે જમીનના માસિક લીઝ ભાડામાં થોડો વાજબી વધારો મેળવવા હકદાર છે.

૧૧૮. આ લવાદ ચુકાદો કલમ ૩૪ અને ૩૭ બંને હેઠળ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાતો હોવાના આધારે પડકારનો વિષય હતો, જ્યાં ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ અને હાઇકોર્ટ દ્વારા પડકાર ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો. સર્વોચ્ચ અદાલતે સ્પષ્ટપણે અવલોકન કર્યું છે કે લીઝ કરાર અને ડીલરશીપ કરાર એકબીજાથી સ્વતંત્ર, અલગ અલગ કરારો હતા. લીઝ કરાર હેઠળના વિવાદો તેમાંની કલમો હેઠળ લવાદને મોકલવા યોગ્ય નહોતા. તેમાંના દાવાકર્તા/સામાવાળાએ ડીલરશીપ કરાર હેઠળ લવાદ કલમ લાગુ કરી હતી અને એકમાત્ર લવાદને લીઝ કરાર સંબંધિત કોઈપણ વિવાદનો નિર્ણય કરવાનો કોઈ અધિકાર અને/અથવા અધિકારક્ષેત્ર નહોતું. આમ, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે લીઝ ભાડું વધારવાનો નિર્ણય સ્પષ્ટપણે લવાદ સમક્ષ રજૂઆતના વ્યાપ બહારનો છે. એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે લવાદ ટ્રિબ્યુનલની રચના અથવા લવાદ પ્રક્રિયા લીઝ કરાર અનુસાર નહોતી. લવાદની ભૂમિકા કરારની શરતોની અંદર લવાદ કરવાની હતી અને પક્ષકારોએ કરાર હેઠળ તેમને જે આપ્યું હતું તે સિવાય તેમની પાસે કોઈ સત્તા નહોતી. કરારની શરતોને ફરીથી લખવી અને લીઝ ભાડાનો ઊંચો દર મંજૂર કરવો તે લવાદ માટે ખુદ્દું નહોતું. આમ કરીને, લવાદ કરારથી આગળ વધી ગયા છે અને તેથી અધિકારક્ષેત્ર વિના કાર્ય કરશે.

૧૧૯. પીએસએ સિકલ ટર્મિનલ્સ (પી) લિમિટેડ (સુપ્રા) માં કાયદામાં ફેરફારની

નોંધ લઈને લવાદ ટ્રિબ્યુનલ કરારના અર્થઘટનમાં વાજબી હતી કે કેમ તે પ્રશ્નનો જવાબ આપતી વખતે, રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા દસ્તાવેજો પરથી એ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે અદાલતે પક્ષકારોના વર્તનને અને સદર સામગ્રીમાંથી એકત્રિત કરી શકાય તેવા તેમના ઇરાદાને ધ્યાનમાં લેવો પડશે.

૧૨૦. સર્વોચ્ચ અદાલતે તેના પેરા ‘૫૯’ માં એમએમટીસી લિમિટેડ (સુપ્રા) ના પેરા ‘૧૬’ માં કરવામાં આવેલા અવલોકનનો સંદર્ભ આપ્યો છે જે નીચે મુજબ વાંચી શકાય છે:-

“૧૬. આ તબક્કે એ અવલોકન કરવું એટલું જ મહત્વપૂર્ણ છે કે કરારની શરતોનું અર્થઘટન કરતી વખતે, પક્ષકારોનું વર્તન અને થયેલા પત્રવ્યવહાર પણ સુસંગત પરિબળો રહેશે અને તે ધ્યાનમાં લેવું લવાદના અધિકારક્ષેત્રમાં છે. [જુઓ મેક્ડર્મોટ ઇન્ટરનેશનલ ઇન્ક. વિ. બર્ન સ્ટાન્ડર્ડ કંપની લિમિટેડ (૨૦૦૬) ૧૧ એસ.સી.સી. ૧૮૧; પ્યોર હિલિયમ ઇન્ડિયા (પી) લિમિટેડ વિ. ઓઈલ એન્ડ નેચરલ ગેસ કમિશન (૨૦૦૩) ૮ એસ.સી.સી. ૫૯૩ અને ડી.ડી. શર્મા વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૨૦૦૪) ૫ એસ.સી.સી. ૩૨૫].”

૧૨૧. આગળ વધતાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે તેમાં એ પણ સાવચેતીનો શબ્દ મૂક્યો કે ન તો સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૪ હેઠળ કે ન તો કલમ ૩૭ હેઠળ, અદાલત પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા માટે હકદાર છે અને તે મર્યાદા સર્વોચ્ચ

અદાલતને પણ સમાન રીતે લાગુ પડશે. જો કે, પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા કરાર અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીની સંપૂર્ણ વિચારણા કર્યા પછી, તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે લવાદ ટ્રિબ્યુનલે પક્ષકારો પૈકીના એકની ઈચ્છા વિરુદ્ધ પક્ષકારો વચ્ચેના કરારમાં નવી શરત લાદી દીધી છે અને કરારના અમલની તારીખે શરૂઆતમાં લાગુ પડતા કાયદામાં થયેલા ફેરફારની નોંધ લઈને લવાદ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા "રોયલ્ટી ચુકવણી પદ્ધતિ" ને સંપૂર્ણપણે "મહેસૂલ વહેંચણી પદ્ધતિ" સાથે બદલી દેવામાં આવી છે. ચુકાદાએ આમ અન્ય પક્ષના ઈરાદા સામે એક પક્ષના એકપક્ષીય ઈરાદા દ્વારા પક્ષકારો માટે નવો કરાર ઊભો કર્યો છે.

૧૨૨. આમ એવો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવ્યો હતો કે સાંગયોંગ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ (સુપ્રા) માં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યા મુજબ ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનો ભંગ થયો છે, એક અનિચ્છુક પક્ષ પર લાદવામાં આવેલા કરારના એકપક્ષીય ઉમેરા અથવા ફેરફાર દ્વારા. એ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે સાંગયોંગ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ (સુપ્રા) માં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે કરારના પક્ષકારને એવું કંઈક કરવા માટે જવાબદાર બનાવી શકાય નહીં જેના માટે તેણે કરાર કર્યો નથી. પીએસએ સિકલ ટર્મિનલ્સ (પી) લિમિટેડ (સુપ્રા) માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે:-

“૮૫.....અમારા મતે, પક્ષકારો માટે કરાર ફરીથી લખવો તે ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનો ભંગ હશે જે અદાલતને હસ્તક્ષેપ કરવાનો અધિકાર આપે છે કારણ કે આવો કેસ અદાલતના

અંતરાત્માને હચમચાવી દે તેવો હશે અને તેથી તે અસાધારણ શ્રેણીમાં આવશે.”

૧૨૩. પીએસએ સિકલ ટર્મિનલ્સ (પી) લિમિટેડ (સુપ્રા) ના પેરા ‘૮૪’, ‘૮૭’, ‘૮૮’, ‘૮૯’ અને ‘૯૦’ માંના અવલોકનો પણ નીચે મુજબ નોંધવા યોગ્ય છે:-

“૮૪. લવાદ પરની વિવિધ આંતરરાષ્ટ્રીય સંધિઓ અને અન્ય અધિકારક્ષેત્રોના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપ્યા પછી, આ અદાલતે સાંગયોગ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ (સુપ્રા) માં આ પ્રમાણે અવલોકન કર્યું હતું: (એસ.સી.સી. પાના ૧૯૯-૨૦૦, પેરા ૭૬) ‘૭૬. જો કે, જ્યારે ભારતની જાહેર નીતિની વાત આવે છે, ત્યારે "ન્યાયની સૌથી મૂળભૂત વિભાવનાઓ" પર આધારિત દલીલ, એ સ્પષ્ટ છે કે આ આધાર માત્ર ખૂબ જ અસાધારણ સંજોગોમાં જ આકર્ષિત થઈ શકે છે જ્યારે ન્યાયના મૂળભૂત ખ્યાલો અથવા સિદ્ધાંતોના ઉદ્ધાનથી અદાલતનો અંતરાત્મા હચમચી જાય. એ જોઈ શકાય છે કે કરાર દ્વારા લાગુ કરવામાં આવેલ ફોર્મ્યુલા ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૩ સુધી લાગુ થતી રહી - ટૂંકમાં, એ કહેવું સાચું નથી કે મંત્રાલય દ્વારા બેઝ ઇન્ડેક્સ ૧૯૯૩-૧૯૯૪ થી ૨૦૦૪-૨૦૦૫ માં બદલવાને કારણે કરાર હેઠળની ફોર્મ્યુલા લાગુ કરી શકાઈ નહોતી. વધુમાં, લિંકિંગ ફેક્ટર લાગુ કરવા માટે, એક પક્ષ દ્વારા એકપક્ષીય રીતે

જારી કરાયેલ પરિપત્ર, તે અન્ય પક્ષની સંમતિ વિના કરારના અન્ય પક્ષને બાંધી શકે નહીં. ખરેખર, પરિપત્ર પોતે જ સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરે છે કે જ્યાં સુધી કોન્ટ્રાક્ટરો બાંધધરી/સોગંદનામું રજૂ ન કરે કે પરિપત્ર હેઠળ ભાવ ગોઠવણ તેમને સ્વીકાર્ય છે ત્યાં સુધી તે લાગુ થઈ શકશે નહીં. આપણે જોયું છે કે અપીલકર્તાએ આવી બાંધધરી માત્ર શરતી રીતે અને તેની એવી દલીલને પૂર્વગ્રહ રાખ્યા વિના આપી હતી કે પરિપત્ર લાગુ પડતો નથી અને લાગુ થઈ શકે નહીં. આ સ્થિતિ હોવાથી, એ સ્પષ્ટ છે કે બહુમતી ચુકાદાએ સદર એકપક્ષીય પરિપત્ર લાગુ કરીને અને કરાર હેઠળની વ્યવહારુ ફોર્મ્યુલાને બદલે કરાર-બાહ્ય અન્ય ફોર્મ્યુલા મૂકીને પક્ષકારો માટે નવો કરાર ઊભો કર્યો છે. આ સ્થિતિ હોવાથી, ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતનો ભંગ થયો છે, એટલે કે કરારનો એકપક્ષીય ઉમેરો અથવા ફેરફાર ક્યારેય અનિચ્છુક પક્ષ પર લાદી શકાય નહીં, કે કરારનો પક્ષકાર અન્ય પક્ષ સાથે ન કરેલા સોદાને પૂર્ણ કરવા માટે જવાબદાર હોઈ શકે નહીં. સ્પષ્ટપણે, વર્તણૂકનો આવો માર્ગ આ દેશમાં અનુસરવામાં આવતા ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોથી વિરુદ્ધ હશે, અને આ અદાલતના અંતરાત્માને હચમચાવી નાખે છે. જો કે, અમે પુનરાવર્તન કરીએ છીએ કે આ આધાર માત્ર ખૂબ જ અસાધારણ સંજોગોમાં જ ઉપલબ્ધ છે,

જેમ કે વર્તમાન કેસમાં હકીકતની પરિસ્થિતિ. કોઈપણ સંજોગોમાં કોઈપણ અદાલત અદાલતના અભિપ્રાયમાં ન્યાય થયો નથી તેવા આધારે લવાદ ચુકાદામાં દખલ કરી શકતી નથી. તે વિવાદના ગુણદોષમાં પ્રવેશ હશે જે આપણે જોયું તેમ ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૪ ના સિદ્ધાંતોથી વિરુદ્ધ છે, જેમ કે આ ચુકાદામાં અગાઉ નોંધવામાં આવ્યું છે.’

“૮૭. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે લવાદની ભૂમિકા કરારની શરતોની અંદર લવાદ કરવાની છે. પક્ષકારોએ કરાર હેઠળ તેને જે આપ્યું છે તે સિવાય તેની પાસે કોઈ સત્તા નથી. જો તે કરારથી આગળ વધી ગયો હોય, તો તે અધિકારક્ષેત્ર વિના કાર્ય કરશે.

“૮૮. આર્મી વેલ્ફેર હાઉસિંગ ઓર્ગેનાઇઝેશન વિ. સુમંગલ સર્વિસીસ (પી) લિમિટેડ (૨૦૦૪) ૯ એસ.સી.સી. ૬૧૯ માં આ અદાલતના નીચેના અવલોકનોનો સંદર્ભ લેવો પણ યોગ્ય રહેશે: (એસ.સી.સી. પાનું ૬૪૬, પેરા ૪૩) ‘૪૩. લવાદ ટ્રિબ્યુનલ એ કાયદાની અદાલત નથી. તેના આદેશો ન્યાયિક આદેશો નથી. તેના કાર્યો ન્યાયિક કાર્યો નથી. તે સત્તાનો ઉપયોગ એક્સ ડેનિટો જસ્ટિશિયા (ન્યાયના હિતમાં ન્યાયિક ઉપાય તરીકે) કરી શકતી નથી. લવાદનું અધિકારક્ષેત્ર કરારની

ચાર સીમાઓ સુધી મર્યાદિત હોવાથી, તે માત્ર એવો આદેશ પસાર કરી શકે છે જે સંદર્ભનો વિષય હોઈ શકે.’

“૮૯. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે લવાદ ટ્રિબ્યુનલ એ કાયદાની અદાલત નથી. તેના આદેશો ન્યાયિક આદેશો નથી. તેના કાર્યો ન્યાયિક કાર્યો નથી. તે સત્તાનો ઉપયોગ એક્સ ડેમિટો જસ્ટિશિયા કરી શકતી નથી. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે લવાદનું અધિકારક્ષેત્ર કરારની ચાર સીમાઓ સુધી મર્યાદિત હોવાથી, તે માત્ર એવો આદેશ પસાર કરી શકે છે જે સંદર્ભનો વિષય હોઈ શકે.

“૯૦. બાબતના તે દષ્ટિકોણથી, અમારો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો "સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા" ના ક્ષેત્ર હેઠળ આવશે અને તેથી હાઈકોર્ટ દ્વારા તેને યોગ્ય રીતે રદ કરવામાં આવ્યો છે.”

૧૨૪. સ્ટેટ ઓફ છત્તીસગઢ વિ. સાલ ઉદ્યોગ (પી) લિમિટેડ (૨૦૨૨) ૨ એસ.સી.સી. ૨૭૫ માં સર્વોચ્ચ અદાલતના ત્રણ જજોની બેંચના ચુકાદામાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે પક્ષકારોનું સંચાલન કરતી કરારની શરતો અનુસાર નિર્ણય કરવામાં લવાદ તરફથી નિષ્ફળતા ચોક્કસપણે "સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાના આધાર" ને આકર્ષિત કરશે, કારણ કે સદર ભૂલ સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૨૮(૩) ના ઘોર ઉલ્લંઘન સમાન છે, જે ચુકાદો આપતી વખતે કરારની

શરતોને ધ્યાનમાં લેવાનો લવાદ ટ્રિબ્યુનલને આદેશ આપે છે.

૧૨૫. સામાવાળાના વિદ્વાન સિનિયર વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા સેપ્કો ઇલેક્ટ્રિક પાવર કન્સ્ટ્રક્શન કોર્પોરેશન (સુપ્રા) માં પણ સદર સિદ્ધાંતોનો પડઘો પડે છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે તેમાં અવલોકન કર્યું છે કે વારંવાર, સર્વોચ્ચ અદાલતે ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે ચુકાદો આપતી વખતે કરારની શરતોથી ભટકવાની અથવા તેનું પુનઃઅર્થઘટન કરવાની સત્તા લવાદ પાસે નથી. ચુકાદો પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા કરારના પરિમાણોની અંદર હોવો જોઈએ. સદર અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૨૮(૩) ના આદેશમાંથી કોઈપણ વિચલન એ લવાદ ચુકાદાની ટીકા કરવા માટેનો માન્ય આધાર છે. તેમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે લવાદ દ્વારા ચુકાદાના હેતુ માટે કામગીરી, વ્યાપ અને અર્થઘટન માટે કરાર સર્વોચ્ચ છે. અર્થઘટનનો અંગૂઠાનો નિયમ એ છે કે લેખિત કરાર બનાવતા દસ્તાવેજોને સંપૂર્ણ રીતે વાંચવા જોઈએ અને તેની કલમો શક્ય હોય ત્યાં સુધી પરસ્પર સ્પષ્ટીકરણરૂપ હોવી જોઈએ. એ બાબત રેખાંકિત કરવામાં આવી હતી કે લવાદના અસ્તિત્વ અને સત્તાઓને કારણે, તે પક્ષકારો વચ્ચેના કરારનું સર્જન હોવાથી, તે કરારની શરતો છે જે લવાદ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અપનાવવામાં આવનાર પ્રક્રિયા માટે મૂળભૂત આધાર તરીકે સેવા આપે છે. સંબંધિત લવાદ તેના કરારની શરતો પૂરતો મર્યાદિત છે અને તેના વ્યાપની બહાર અથવા તેમાં સ્પષ્ટપણે નિર્દિષ્ટ કરેલી બાબતોની બહાર જઈ શકતો નથી.

૧૨૬. વધુમાં, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. ભારત એન્ટરપ્રાઇઝ ૩૦ માં ત્રણ

ન્યાયાધીશોની બેંચના અન્ય ચુકાદાનો સંદર્ભ આપતાં સેપ્કો ઇલેક્ટ્રિક પાવર કન્સ્ટ્રક્શન કોર્પોરેશન ૧૬ માં એ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે “કરારની વિશિષ્ટ જોગવાઈઓની અવગણના કરવાથી ચુકાદો જોખમમાં મુકાઈ જવાનો ભોગ બનશે. આ સ્થિતિ વિવાદના દાયરામાં હોઈ શકે નહીં”.

૧૨૭. તેમાં એ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે લવાદ પક્ષકારો દ્વારા તેમને ન સોંપાયેલા પ્રશ્નનો નિર્ણય કરીને અથવા કરાર અનુસાર ન હોય તે સિવાય અન્ય રીતે પ્રશ્નનો નિર્ણય કરીને પોતાના અધિકારક્ષેત્રને વિસ્તૃત કરી શકતા નથી. તેમનું એકમાત્ર કાર્ય કરારની શરતો મુજબ લવાદી કરવાનું છે. કરાર હેઠળ પક્ષકારોએ તેમને જે સત્તા આપી છે તે સિવાય તેમની પાસે કોઈ સત્તા નથી. જો તેઓ કરારની સીમાઓની બહાર ગયા હોય, તો તેમણે અધિકારક્ષેત્ર વિના કામ કર્યું છે.

૧૨૮. કેસની હકીકતોમાં, સેપ્કો ઇલેક્ટ્રિક પાવર કન્સ્ટ્રક્શન કોર્પોરેશન ૧૬ માં, કરારની જોગવાઈઓનું અવલોકન કર્યા પછી, સર્વોચ્ચ અદાલત જણાવે છે કે ભારતીય કાનૂની વ્યવસ્થાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો અને ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ એ નિર્દેશ આપે છે કે પક્ષકારો દ્વારા પોતાના લવાદ કરારનું ઘડતર કરતી વખતે સંમત થયેલી ચોક્કસ શરતો દ્વારા પ્રદર્શિત પક્ષકારોની પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ વ્યાપારી શાણપણને નિષ્ફળ બનાવવાનો કોઈ પ્રયાસ કરી શકાતો નથી. ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૪ અને ૩૭ હેઠળ નિર્ધારિત ન્યાયશાસ્ત્ર હેઠળ દખલગીરીનો વ્યાપ મર્યાદિત છે. તેમ છતાં, આ ન્યાયશાસ્ત્ર એ પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો અને ભારતની જાહેર નીતિ એ સર્વોચ્ચ પરિમાણો છે

અને વિવાદ નિવારણના વૈકલ્પિક સાધનો મેળવવા માટે પક્ષકારોની પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ વ્યાપારી શાણપણને નિષ્ફળ બનાવવાનો પ્રયાસ કરતી વખતે તેને અવગણી કે બાજુ પર મૂકી શકાતા નથી.

૧૨૯. વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે આવા મુદ્દાઓ ભારતીય કાનૂની વ્યવસ્થાના મૂળ પર પ્રહાર કરે છે અને અદાલતો આવા ગંભીર ઉદ્ધંધનો સામે માત્ર મૂકપ્રેક્ષક બની રહી શકે નહીં. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૧૮ અને ૨૮(૩) ના આદેશની સીધી અવગણના એ "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ" પરનો પ્રહાર ગણાશે જે લવાદ ચુકાદાના પુનઃમૂલ્યાંકનની મંજૂરી આપે છે અને તે બાબતમાં હાઈકોર્ટની ખંડપીઠને ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ પોતાના અધિકારક્ષેત્રનું ઉદ્ધંધન કરવાના કારણસર દોષિત ગણી શકાય નહીં. આથી એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે હાઈકોર્ટની ખંડપીઠે રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી તમામ સામગ્રી અને ખાસ કરીને સંબંધિત વૈધાનિક જોગવાઈઓ તથા સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આ મુદ્દા પર નિર્ધારિત કાયદાને ધ્યાનમાં લીધા પછી, એવા તારણ પર આવી હતી કે આ ચુકાદો અદાલતના અંતઃકરણને આંચકો પહોંચાડે તેવો છે, કારણ કે લવાદ ચુકાદો વિવિધ પાસાઓ પર "ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ", કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો અને ન્યાયની અત્યંત મૂળભૂત વિભાવનાનું ઉદ્ધંધન કરતો હતો. સર્વોચ્ચ અદાલતે ખાસ નોંધ્યું હતું કે લવાદ ટ્રિબ્યુનલે એવા કેટલાક દાવાઓ મંજૂર કર્યા હતા કે જે તેની સમક્ષ ન તો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા કે ન તો દલીલ કરવામાં આવી હતી અને લવાદ ટ્રિબ્યુનલે નોટિસના યોગ્ય માફીના

સંદર્ભમાં એક પક્ષની તરફેણમાં ઠરાવીને પરંતુ બીજા પક્ષને તેનો ઇનકાર કરીને પક્ષકારો વચ્ચેના કરારમાં ફેરફાર કર્યો હતો અને આ રીતે, બીજા પક્ષ પ્રત્યે ભેદભાવપૂર્ણ વલણ અપનાવવામાં આવ્યું હતું.

૧૩૦. સેપ્કો ઇલેક્ટ્રિક પાવર કન્સ્ટ્રક્શન કોર્પોરેશન ૧૬ ના ફરરા '૧૨૫' માં કરાયેલા અવલોકનો નીચે મુજબ ટાંકવા પ્રસ્તુત છે:-

“૧૨૫. અમે ઉપરોક્ત તારણોનો સારાંશ આપીએ છીએ કે, દખલગીરીના મર્યાદિત વ્યાપ છતાં, ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૪ હેઠળ ચુકાદાના ગુણદોષના પુનઃમૂલ્યાંકનને ફરજિયાત બનાવતી શરતોની પરિપૂર્ણતાને કારણે ખંડપીઠ લવાદ ચુકાદામાં દખલ કરવા માટે બંધાયેલી હતી. ચુકાદામાં અહસ્તક્ષેપ અને તેને રદ ન કરવાથી ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ તેમજ ભારતની જાહેર નીતિ પર વિપરીત અસર થઈ હતી. લવાદ ટ્રિબ્યુનલ, પોતે ઇ.પી.સી. કરારોનું સર્જન હોવાથી, નોટિસની શરત માફ કરવામાં આવી હોવાનું અવલોકન કરીને પોતાના અસ્તિત્વના બંધારણને ફરીથી લખવા માટે પોતાના જનાદેશથી આગળ વધી શકી ન હતી. તેણે પક્ષકારો વચ્ચે વધુ ભેદભાવ પણ કર્યો હતો, જે ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન દર્શાવે છે. ઉપરોક્ત કારણોસર આ લવાદ ચુકાદાને વિભાજિત કરી શકાય તેમ ન

હોવાથી, સમગ્ર લવાદ ચુકાદાને રદ કરવો યોગ્ય છે.”

૧૩૧. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારે એ એકમાત્ર મુદ્દાનો જવાબ આપવાનો રહે છે કે શું વાણિજ્યિક અદાલતે ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૪ હેઠળના પોતાના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, વિદ્વાન લવાદીએ પક્ષકારોનું નિયમન કરતી કરારની શરતોને પુનર્લેખિત કરવા માટે પોતાના જનાદેશથી આગળ વધીને અને આ રીતે અધિકારક્ષેત્ર વિના કામ કર્યું હોવાના આધારે લવાદ ચુકાદામાં દખલગીરી કરીને કોઈ ભૂલ કરી છે.

૧૩૨. આનુષંગિક પ્રશ્નો એ હશે કે (૧) શું આ ચુકાદો પક્ષકારોનું નિયમન કરતી કરારની શરતોની અવગણનાનું પરિણામ છે જે ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૨૮(૩) ના ગંભીર ઉલ્લંઘન સમાન છે અને તેથી, ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૪(૨એ) હેઠળ પ્રત્યક્ષ ગેરકાયદેસરતા અને કલમ ૩૪(૨)(એ)(પ) હેઠળ અધિકારક્ષેત્રીય અતિરેકથી પીડાય છે તેમ કહી શકાય; (૨) શું એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવાની નવી શરત લાદવી એ કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) હેઠળ વિચાર્યા મુજબ ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિનું ઉલ્લંઘન છે, જેવું કે કલમ ૩૪ ની કાર્યવાહીમાં વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા ઠરાવવામા આવ્યું હતું.

૧૩૩. કેસની સમગ્ર હકીકતો પરથી, જેમ કે અગાઉ નોંધવામાં આવ્યું છે, બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટ (વ્યાપારી કરાર) સામાવાળા દ્વારા આપવામાં આવેલા કોઈપણ વચન અથવા તો ખાતરી વિશે અથવા દાવેદારને તેનું કારખાનું સ્થાપવામાં સુવિધા આપવા માટે પોતાની જમીનમાંથી પ્રવેશ માર્ગ (એક્સેસ રોડ)

પૂરો પાડવાની બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટ હેઠળ સામાવાળાની કોઈપણ જવાબદારી વિશે સંપૂર્ણપણે મૌન છે.

૧૩૪. ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૨ માર્ગદર્શક સિદ્ધાંત તરીકે "દરખાસ્ત", "વચન", "વચન માટેનું અવેજ", "સમજૂતી", "પરસ્પર વચનો" અને "કરાર" શબ્દો અને અભિવ્યક્તિઓનો અર્થ પૂરો પાડે છે, સિવાય કે સંદર્ભમાંથી વિપરીત ઇરાદો જણાય. તેમાં "દરખાસ્ત" શબ્દને સોંપાયેલ અર્થ એ છે કે જ્યારે કોઈ એક વ્યક્તિ અન્ય વ્યક્તિને તે કૃત્ય માટે તેની સંમતિ મેળવવાના હેતુથી કંઈક કરવાની પોતાની ઇચ્છા દર્શાવે છે, ત્યારે તેણે દરખાસ્ત કરી હોવાનું કહેવાય છે. જે વ્યક્તિને દરખાસ્ત કરવામાં આવે છે તે વ્યક્તિ જ્યારે તેની સંમતિ દર્શાવે છે, ત્યારે દરખાસ્ત સ્વીકારાઈ હોવાનું કહેવાય છે. એક દરખાસ્ત, જ્યારે સ્વીકારવામાં આવે છે ત્યારે તે વચન બને છે.

૧૩૫. દરખાસ્ત કરનાર વ્યક્તિને "વચન આપનાર" કહેવામાં આવે છે અને દરખાસ્તનો સ્વીકાર કરનાર વ્યક્તિને "વચન મેળવનાર" કહેવામાં આવે છે. જ્યારે, વચન આપનારની ઇચ્છાથી, વચન મેળવનારે અથવા અન્ય કોઈપણ વ્યક્તિએ કંઈક કર્યું હોય, અથવા કંઈક કરવાનું વચન આપ્યું હોય, ત્યારે તેવા કૃત્ય અથવા વચનને વચન માટેનું અવેજ કહેવામાં આવે છે. પ્રત્યેક વચન અને વચનોનો દરેક સમૂહ, જે એકબીજા માટે અવેજ રૂપ બને છે, તે સમજૂતી છે. કાયદા દ્વારા અમલ કરાવી શકાય તેવી સમજૂતી એ કરાર છે. જે વચનો એકબીજા માટે અવેજ અથવા અવેજનો ભાગ બને છે, તેને પરસ્પર વચનો કહેવામાં આવે છે.

૧૩૬. આમ, જ્યાં સુધી દરખાસ્ત સ્વીકારવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, તે સમજૂતીને જન્મ આપશે નહીં. જો કોઈ સમજૂતી ન હોય, તો કોઈપણ પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ કરાર અસ્તિત્વમાં ન હતો. કોઈ વચન આપનાર કે વચન મેળવનાર નથી અને વ્યક્ત કરાયેલી ઈચ્છા માત્ર એક દરખાસ્ત જ રહી જાય છે. આવી પરિસ્થિતિમાં ભંગનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી.

૧૩૭. હાલના કેસમાં, વિદ્વાન લવાદીએ એવું ઠરાવતી વખતે કે સામાવાળા જ એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવામાં નિષ્ફળ ગયા છે જેના પરિણામે દાવેદાર દ્વારા કારખાનું સ્થાપી શકાયું નથી, બાવળા ખાતે સામાવાળાના કારખાનાની નજીક કારખાનું સ્થાપવાની જરૂરિયાત અંગે બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટ પર હસ્તાક્ષર કરતા પહેલા પક્ષકારો વચ્ચે થયેલી ચર્ચાઓ પર વધુ ભાર મૂક્યો છે. બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટના અમલ પહેલાં, પ્રવેશ માર્ગ પૂરો પાડવા માટે દાવેદારની કોઈપણ દરખાસ્ત અંગે સામાવાળા દ્વારા કોઈ વચન આપવામાં આવ્યું હોવાનું દર્શાવતા ન હોય તેવા પક્ષકારો વચ્ચેના અગાઉના પત્રવ્યવહારના આધારે, બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટ પર હસ્તાક્ષર કર્યા પછી, દાવેદાર દ્વારા ખરીદેલી જમીન સુધી પહોંચવા માટે એપ્રોચ રોડ પૂરો ન પાડવાની જવાબદારી સામાવાળા પર લાદવામાં આવી હતી.

૧૩૮. વિદ્વાન લવાદીએ વધુમાં એ હકીકત પર અયોગ્ય ભાર મૂક્યો કે દાવેદારનું ડ, પ્રણામી એસ્ટેટ, ઓઢવ, અમદાવાદ ખાતે પોતાનું કારખાનું હતું જ્યાં તેઓ પોતાનો વ્યવસાય કરતા હતા, અને જણાવ્યું હતું કે દાવેદાર બાવળા ખાતે

સામાવાળાના કારખાના નજીક નવું કારખાનું સ્થાપવા સંમત થયા હતા, કારણ કે સામાવાળા ઈચ્છતા હતા કે દાવેદાર બાવળા ખાતે સામાવાળાના કારખાના નજીક નવું કારખાનું સ્થાપે. જોકે, તેમણે સ્વીકૃત હકીકતને સંપૂર્ણપણે બાજુ પર મૂકી દીધી કે દાવેદાર નવું કારખાનું સ્થાપીને રોકાણ કરવા સંમત થયા હતા કારણ કે તેમનું હાલનું અસ્તિત્વ ધરાવતું કારખાનું સંમત થયેલ વિશિષ્ટતાઓના મોટા કદના બેરિંગ્સ (એલ.એસ.બી.) નું જોબ વર્ક કરવા માટે સક્ષમ ન હતું. એવું જણાય છે કે દાવેદારે સામાવાળાની એવી ખાતરી પર સામાવાળાના બાવળા પ્લાન્ટની અડીને મેળવેલી જમીન પર નવું કારખાનું સ્થાપવામાં રોકાણ કરવા સંમતિ આપી હતી કે તેઓ ખાતરીપૂર્વકના જથ્થા મુજબ કરાર હેઠળ સંમત થયા મુજબ એલ.એસ.બી. ના કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગનું સમગ્ર જોબ વર્ક દાવેદારને આપશે. પરંતુ સામાવાળા દ્વારા પટ્ટા (લીઝ) દ્વારા કે વેચાણથી, અથવા અન્યથા સામાવાળાની જમીનમાંથી એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડીને દાવેદારને તેનું કારખાનું સ્થાપવામાં સહાય કે મદદ કરશે તેવી કોઈ સમજૂતી કે વચન અથવા ખાતરી પણ ન હતી.

૧૩૯. ૧૭.૧૦.૨૦૦૮ ના રોજ બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટના અમલ પહેલાં પક્ષકારો વચ્ચેના ઈ-મેલ વ્યવહારમાંથી જો આવું કોઈ વચન કે ખાતરી મેળવી શકાય તેમ હોય તો પણ, બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટમાં આવી કોઈ શરતનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો ન હોવાથી, જે પક્ષકારો દ્વારા ખુલ્લી આંખે હસ્તાક્ષર કરાયેલ એક લેખિત કરાર છે, જો કોઈ ખાતરી હોય તો પણ તેને એવી સમજૂતી કે કરારના દરજ્જા સુધી પહોંચાડી શકાય નહીં કે જેથી તે વચનનું પાલન કરવા માટે સામાવાળાને બાધ્ય

કરી શકાય, જેનું પાલન ન કરવું એ બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટનો ભંગ ગણાય.

૧૪૦. પ્રવેશ માર્ગના સંભવિત ઉકેલ સાથે સામાવાળા દ્વારા પ્રસ્તાવિત બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટમાં સુધારો કરવા માટે બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટ પછી પક્ષકારો વચ્ચે થયેલો પત્રવ્યવહાર બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટ હેઠળ પક્ષકારોની જવાબદારીઓ પર કોઈ પ્રકાશ પાડશે નહીં, કારણ કે કોઈ સમજૂતી થઈ શકી ન હતી.

૧૪૧. આ એવો કેસ છે કે જ્યાં પક્ષકારો દ્વારા કરાયેલા પરસ્પર વચનો અંગે કરારની ભાષા અસંદિગ્ધ, સ્પષ્ટ અને પ્રત્યક્ષ છે. તેમાં પ્રથમ પગલું કરાર હેઠળ સંમત થયેલ સમયમર્યાદા મુજબ જૂન, ૨૦૦૮ સુધીમાં પોતાનું કારખાનું સ્થાપીને દાવેદાર દ્વારા પૂર્ણ કરવાનું જરૂરી હતું. સમય કદાચ કરારનું હાર્દ ન હોઈ શકે પરંતુ દાવેદારને મોટા કદના બેરિંગ્સ (એલ.એસ.બી.) પૂરા પાડવાની સામાવાળાની જવાબદારી દાવેદારે પોતાનું કારખાનું/સુવિધા સ્થાપિત કર્યા પછી અને સામાવાળાના સંતોષ મુજબ ટ્રાયલ રન હાથ ધર્યા પછી જ ઉદ્ભવતી હતી.

૧૪૨. એ મુદ્દો કે સામાવાળાએ પોતાના સૌથી મોટા ગ્રાહક સુઝલોનને ગુમાવી દીધો હતો અને બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટ હેઠળ સંમત થયા મુજબ દાવેદાર દ્વારા કોટિંગ અને પેઇન્ટિંગ માટે સ્વયંબંધ બેરિંગ્સ (મોટા કદના બેરિંગ્સ (એલ.એસ.બી.)) પૂરા પાડવાની સ્થિતિમાં ન હતા, તે એક અપ્રસ્તુત વિચારણા હતી જેના પર વિદ્વાન લવાઈ દ્વારા અયોગ્ય ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. એટલું કહેવું પૂરતું છે કે જોબ વર્ક પૂરું પાડવાનો પ્રસંગ જ ઉપસ્થિત થયો ન હતો કારણ કે દાવેદારે જોબ વર્ક હાથ ધરવા માટે તેનું કારખાનું/સુવિધા સ્થાપી ન હતી. તેથી,

સુઝલોનનો ઓર્ડર સમાપ્ત થઈ જવાના પાસાને ધ્યાનમાં લેવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ન હતો.

૧૪૩. હાલનો કેસ કરારની નિષ્ફળતા (ફ્રસ્ટ્રેશન ઓફ કોન્ટ્રાક્ટ) નો કેસ છે જ્યાં પક્ષકારો દ્વારા પોતાના પરસ્પર વચનોનું પાલન કરવા માટે બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટમાં સુધારો કરવાના અનુગામી પ્રયાસો પણ સફળ થયા ન હતા. વિદ્વાન લવાઈનું એ તારણ કે દાવેદાર કરારના પોતાના ભાગનું પાલન કરવા તૈયાર અને તત્પર હતા અને સામાવાળાએ જ બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટનો ભંગ કર્યો હતો, તે સંપૂર્ણપણે અપ્રસ્તુત બાબતો પર આધારિત છે. તા. ૧૭.૧૦.૨૦૦૮ ના બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટના અમલ પહેલાં અને પછી પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા પત્રવ્યવહારને બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટમાં લિપિબદ્ધ પક્ષકારોના અધિકારો અને જવાબદારીઓને સુસંગત કરતા પરસ્પર વચનો સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી.

૧૪૪. એવું ઠરાવીને કે સામાવાળા દાવેદારને એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવા સંમત થયા હતા અને તે પૂરો ન પાડવાથી દાવેદારને કારખાનું સ્થાપવામાં, એટલે કે દાવેદારની કરાર આધારિત જવાબદારી નિભાવવામાં અવરોધ ઊભો થયો/અટકાવવામાં આવ્યા, વિદ્વાન લવાઈએ સામાવાળાના ઈરાદા વિરુદ્ધ તેમના પર એકપક્ષીય રીતે એક નવી જવાબદારી લાદી દીધી છે. આમ હોવાથી, એ સ્પષ્ટ છે કે આ ચુકાદાએ સામાવાળાના ઈરાદા વિરુદ્ધ દાવેદારના એકપક્ષીય ઈરાદા પર પક્ષકારો માટે એક નવો કરાર બનાવી દીધો હતો. અનિચ્છુક પક્ષકાર પર લાદવામાં આવેલા કરારના એકપક્ષીય ઉમેરા અથવા ફેરફાર દ્વારા ન્યાયના

મૂળભૂત સિદ્ધાંતનો ભંગ થયો છે. સસંગયોગ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ ૨ માં ઠરાવ્યા મુજબ આવું વર્તન આ દેશમાં અનુસરવામાં આવતા ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધનું ગણાશે અને અદાલતના અંતઃકરણને આંચકો આપે છે. હાલના કેસમાં, વિદ્વાન લવાઈ કરારની બહાર જઈને, અધિકારક્ષેત્ર વિના કામ કર્યું હતું. આ બાબતને ધ્યાનમાં લેતાં, વાદગ્રસ્ત ચુકાદો "પ્રત્યક્ષ ગેરકાયદેસરતા" ના દાયરામાં આવશે, અને તેથી, વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા તેને યોગ્ય રીતે રદ કરવામાં આવ્યો છે.

૧૪૫. દાવેદાર તરફના વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે એવી પણ દલીલ કરી છે કે એપ્રોચ રોડ પૂરો પાડવાનો મુદ્દો લવાદને સોંપવામાં આવેલા વિવાદનો જ એક વિષયવસ્તુ હતો અને આ ચુકાદો અધિકારક્ષેત્રની ખામીથી પીડાય છે તેમ કહી શકાય નહીં. રજૂ કરાયેલ કારણ એ છે કે દીવાની અદાલત સમક્ષ સામાવાળા દ્વારા ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૮ હેઠળ અરજી દાખલ કર્યા પછી લવાદ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી જેમાં સામાવાળાએ જણાવ્યું હતું કે દાવાના દાવાના તમામ ભાગો પક્ષકારો દ્વારા સહી કરાયેલ લવાદ કરારની અંદર આવશે. એવી રજૂઆત છે કે દીવાની દાવામાં સામાવાળાએ આવું નિવેદન કર્યા પછી પક્ષકારો દ્વારા રેફરન્સ કરતી વખતે એપ્રોચ રોડનો મુદ્દો લવાદને સોંપવામાં આવ્યો હતો. તેથી, સામાવાળાને એવું કહેવાની છૂટ આપી શકાય નહીં કે એપ્રોચ રોડ સંબંધિત વિવાદનો નિર્ણય લવાદના અધિકારક્ષેત્રની બહાર આવે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે પ્રવેશ માર્ગ ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે સામાવાળાની જવાબદારીના મુદ્દાનો નિર્ણય કરતી વખતે લવાઈએ રેફરન્સ બહાર પોતાના

અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કર્યો છે તેમ કહી શકાય નહીં. સદર મુદ્દો લવાદને સોંપવાની શરતોમાં સંપૂર્ણપણે સમાવિષ્ટ હતો અને/અથવા તેની અંદર આવતો હતો, તેથી તેનો નિર્ણય કરવામાં વિદ્વાન લવાદી કરારની બહાર ભટક્યા છે તેમ કહી શકાય નહીં. એવી રજૂઆત છે કે, કોઈપણ સંજોગોમાં, લવાદી કરાર સાથે જડાયેલા નથી. આ રજૂઆતને સમર્થન આપવા માટે સુકન્યા હોલિંડગ્સ (પી) લિમિટેડ પ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

૧૪૬. આ રજૂઆતનો નિકાલ કરવા માટે, એટલું કહેવું પૂરતું છે કે લવાદી એ કરારનું સર્જન છે. લવાદીની ભૂમિકા કરારની શરતોની અંદર રહીને લવાદી કરવાની છે. કરાર હેઠળ પક્ષકારોએ તેમને જે સત્તા આપી છે તે સિવાય તેમની પાસે કોઈ સત્તા નથી. લવાદીનું અધિકારક્ષેત્ર કરારની ચાર સીમાઓ સુધી સીમિત હોવાથી, તેઓ માત્ર એવો જ હુકમ પસાર કરી શકે છે કે જે રેકૉર્ડ્સનો વિષયવસ્તુ હોઈ શકે. પી.એસ.એ. સિકલ ટર્મિનલ્સ (પી) લિમિટેડ ૨૬ માં નોંધ્યા મુજબ, લવાદ ટ્રિબ્યુનલ એ અદાલત નથી. તેના હુકમો ન્યાયિક હુકમો નથી. તેના કાર્યો ન્યાયિક કાર્યો નથી. તે પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ એક્સ ડેબિટો જસ્ટિશિયા (ex debito justitiae) તરીકે કરી શકતી નથી.

૧૪૭. હાલના કેસમાં વિદ્વાન લવાદીની નિમણૂક વ્યાપારી કરાર હેઠળ કરવામાં આવી હતી, તેથી તેમણે એપ્રોચ રોડ સંબંધિત વિવાદ એકવાર ઉપસ્થિત થયા પછી, સદર સમજૂતીની ચાર સીમાઓની અંદર રહીને તેનો નિર્ણય કરવાનો જરૂરી હતો. તે કાનૂની સ્થિતિ વિશે કોઈ વિવાદ હોઈ શકે નહીં કે કરારની શરતોનું

અર્થઘટન કરતી વખતે પક્ષકારોના વર્તન અને થયેલા પત્રવ્યવહારને ધ્યાનમાં લેવું એ સંપૂર્ણપણે લવાદીના અધિકારક્ષેત્રમાં છે, જે સુસંગત પરિબળો હશે. કોઈપણ સંજોગોમાં, જ્યાં સુધી અદાલત એવા તારણ પર ન પહોંચે કે સંબંધિત લવાદીએ તેમ કરવામાં અધિકારક્ષેત્રીય ભૂલ કરી છે ત્યાં સુધી કોઈ અદાલત એ કારણસર લવાદ ચુકાદામાં દખલ કરી શકતી નથી કે તે લવાદી દ્વારા કરારના ખોટા અર્થઘટનનું પરિણામ છે.

૧૪૮. એવા કેસમાં કે જ્યાં લવાદીએ કરારનું એ રીતે અર્થઘટન કર્યું હોય કે જે કોઈ ન્યાયી વિચારધારા ધરાવતો કે વાજબી માણસ ન કરે, તે વિદ્વાન લવાદી દ્વારા પોતાના અધિકારક્ષેત્રની અંદર કરવામાં આવેલી ભૂલનો કેસ ગણાશે અને તેની ચકાસણી ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૪(૨એ) હેઠળ "પ્રત્યક્ષ ગેરકાયદેસરતા" ના દાયરામાં કરવી પડશે. તેમ છતાં, એવા કેસમાં જ્યાં વિદ્વાન લવાદીએ એવી રીતે ચુકાદો આપ્યો હોય કે જેથી તેણે પક્ષકારો માટે એક નવો કરાર બનાવી દીધો હોય, પક્ષકારો પૈકીના એક પક્ષની ઈચ્છા વિરુદ્ધ પક્ષકારો વચ્ચેની સમજૂતીમાં નવી શરત લાદી દીધી હોય, તો તે એવો કેસ બનશે જ્યાં વિદ્વાન લવાદી કરારની બહાર ભટકીને અધિકારક્ષેત્ર વિના કામ કર્યું છે તેમ કહી શકાય.

૧૪૯. હાલનો કેસ પાછળની શ્રેણીમાં આવે છે, અને તેથી વાણિજ્યિક અદાલતે એવું ઠરાવવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે તેમ કહી શકાય નહીં કે આ ચુકાદો ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૪(૨)(એ)(જ) હેઠળ અધિકારક્ષેત્રીય અતિરેક અને કલમ

૩૪(૨એ) હેઠળ પ્રત્યક્ષ ગેરકાયદેસરતાની ખામીથી પીડાય છે.

૧૫૦. વાણિજ્યિક અદાલતના એ તર્ક સાથે કોઈ ભૂલ જોડી શકાય નહીં કે વિદ્વાન લવાઈ પ્રવેશ માર્ગ અને સુઝલોનના ઓર્ડર સંબંધિત એવી જવાબદારીઓ દાખલ કરીને તા. ૦૨/૧૭.૧૦.૨૦૦૮ ના બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટની સ્પષ્ટ શરતોથી આગળ વધ્યા છે કે જે લેખિત કરારમાં ગેરહાજર છે અને તેનો કોઈ કરાર આધારિત પાયો ન હોવાથી, આ ચુકાદો રેકૉર્ડ પર દેખીતી પ્રત્યક્ષ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાય છે.

૧૫૧. વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા જે ઠરાવવામાં આવ્યું છે તેમાં ઉમેરો કરતાં એવું અવલોકન કરવામાં આવે છે કે પક્ષકારો માટે કરારનું પુનર્લેખન કરવું એ ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનો ભંગ ગણાશે જે અદાલતને દખલ કરવાનો અધિકાર આપે છે. હાલનો કેસ સદર અપવાદરૂપ શ્રેણીમાં આવતો હોવાથી, કે જે અદાલતના અંતઃકરણને આંચકો પહોંચાડે છે, તેથી વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા લવાઈ ચુકાદાને રદ કરવામાં કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી છે તેમ કહી શકાય નહીં.

૧૫૨. નુકસાની મંજૂર કરવાના મુદ્દા પર, એટલું કહેવું પૂરતું છે કે હાલનો કેસ એવો કેસ છે કે જ્યાં દાવેદાર કારખાનું સ્થાપવામાં નિષ્ફળ જતાં કરાર પોતે જ નિષ્ફળ થઈ ગયો હતો. કોટિંગ અને પેઈન્ટિંગના જોબ વર્ક માટે એલ.એસ.બી. નો પુરવઠો શરૂ કરવાનો સામાવાળા માટે કોઈ પ્રસંગ જ ઉપસ્થિત થયો ન હતો. દાવેદાર દ્વારા કારખાનું સ્થાપવામાં થયેલા સમયના વિલંબને કારણે બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટની શરતોમાં ફેરફાર કરવા અને સામાવાળાની જમીનમાંથી એપ્રોચ રોડ

પૂરો પાડવાની દાવેદારની વિનંતીનો ઉકેલ લાવવા માટે સામાવાળા દ્વારા અપાયેલી ઓફર, જે નવા કરારમાં સમાવિષ્ટ કરવાની દરખાસ્ત હતી, તે દાવેદાર દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી અથવા સફળ થઈ શકી ન હતી. તા. ૦૬.૦૪.૨૦૧૦ ના રોજ સામાવાળા દ્વારા દાવેદાર પર બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટનો ભંગ કરવાનો આરોપ મૂકીને આપવામાં આવેલી નોટિસ પછી પણ, મુદ્દાનો ઉકેલ લાવવા માટે કેટલીક બેઠકો યોજાઈ હતી અને પત્રોની આપ-લે થઈ હતી પરંતુ કોઈ પરિણામ આવ્યું ન હતું. જુલાઈ-ઓગસ્ટ, ૨૦૧૦ માં કોર્ટિંગ માટે એનરકોર્ડ બેરિંગ્સ અંગે સામાવાળા દ્વારા આપવામાં આવેલી નવી ઓફર પણ સાકાર થઈ શકી ન હતી.

૧૫૩. આમ, એ સ્પષ્ટ છે કે અણધારી પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતાં, પક્ષકારો માટે કરાર હેઠળના તેમના પરસ્પર વચનોનું પાલન કરવું અશક્ય બની ગયું હતું. હાલનો કેસ કરારની નિષ્ફળતાનો કેસ હોવાથી, કરાર હેઠળ સંમત થયા મુજબ દાવેદાર દ્વારા નુકસાની અથવા કોઈપણ વળતરનો દાવો કરવા માટે કરારની કોઈપણ કલમ લાગુ કરી શકાઈ ન હોત. આથી, વિદ્વાન લવાઈ દ્વારા દાવેદારને નુકસાની મંજૂર કરવા માટે બિઝનેસ એગ્રીમેન્ટની કલમ ૪.૨ નો આશરો લેવો એ અસ્વીકાર્ય હતો. તેથી વિદ્વાન લવાઈનો નિર્ણય રેકૉર્ડ પર દેખીતી ભૂલથી પીડાય છે.

૧૫૪. જ્યારે દાવેદાર પોતાની જવાબદારી નિભાવવામાં નિષ્ફળ ગયા જેના કારણે કરાર નિષ્ફળ ગયો, ત્યારે સામાવાળાની નિષ્ફળતા ગણાવીને વળતર કે

નુકસાની મેળવવા માટે દાવેદાર દ્વારા કલમ ૪.૨ નો આશરો લઈ શકાયો ન હોત એવા અનિવાર્ય તારણ પર અમે પહોંચીએ છીએ, ત્યારે અમારે ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૭૩ અને ૭૪ ના વ્યાપ પર ચર્ચા કરવાની જરૂર રહેતી નથી.

૧૫૫. તેથી, અમે એવું કહીને સમાપન કરીએ છીએ કે ઇન્ડિયન કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૭૩ અને ૭૪ હેઠળ નફાનું નુકસાન અથવા નફાકારકતાના નુકસાનના સિદ્ધાંતો પર નુકસાની/વળતર મંજૂર કરવાના પ્રશ્ન પર પક્ષકારોના વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલોની વિસ્તૃત દલીલો સાથે કામ કરીને આ ચુકાદાને બોજારૂપ બનાવવાનું અમને કોઈ કારણ જણાતું નથી.

૧૫૬. નુકસાની અથવા વળતરની મંજૂરી એ લહેરી અને વાહિયાત છે જેના પરિણામે સામાવાળાના ભોગે દાવેદારને અણધાર્યો અને મોટો લાભ મળ્યો છે. વાણિજ્યિક અદાલતે યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું છે કે નુકસાની અંગેનો ચુકાદો બિન-અસ્તિત્વ ધરાવતી કરાર આધારિત જવાબદારી પર આધારિત હોવા સહિતની બહુવિધ ક્ષતિઓથી પીડાય છે.

૧૫૭. પ્રશ્ન હેઠળનો ચુકાદો, સમગ્ર રીતે માત્ર ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૪(૨)(એ)(જ) હેઠળ અધિકારક્ષેત્રીય અતિરેક અને કલમ ૩૪(૨એ) હેઠળ પ્રત્યક્ષ ગેરકાયદેસરતાથી જ પીડાતો નથી, પરંતુ તેને ભારતીય કાયદાની મૂળભૂત નીતિ સાથે સંઘર્ષમાં હોવાનું પણ યોગ્ય રીતે ઠરાવવામાં આવ્યું છે, જે ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૪(૨)(બી)(૨) ની ખામીથી પીડાય છે.

૧૫૮. ઉપર ચર્ચા કરેલા કારણોસર, એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, અમદાવાદ (ગ્રામ્ય) દ્વારા કોમર્શિયલ સિવિલ મિસ. એપ્લિકેશન નં. ૧૯/૨૦૨૪ માં પસાર કરાયેલા તા. ૦૯.૧૦.૨૦૨૫ ના ચુકાદા અને હુકમમાં કોઈ દખલગીરી કરવાની જરૂર જણાતી નથી. અપીલ નામંજૂર કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ નથી.

(સુનિતા અગ્રવાલ, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ)

(સંજીવ જે. ઠાકર, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====